

Kuvataidekasvatuksen ja
soveltavan taiteen

PROJEKTIOSAAJAKSI

Timo Jokela
Mirja Hiltunen
Maria Huhmarniemi
Elina Härkönen

Antti Stöckell
Annamari Manninen
Mari Parpala

© Lapin yliopisto, kirjoittajat, kuvaajat, 2024

Kirjoittajat

Timo Jokela, Mirja Hiltunen, Maria Huhmarniemi, Elina Härkönen, Antti Stöckell,
Annamari Manninen ja Mari Parpala

Taitto ja ulkoasun suunnittelu

Mari Parpala

Kannen kuva

Huang Liu, 2017

Elektroninen julkaisu

ISBN 978-952-337-428-7

ISSN 2737-3495

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja, 71

Julkaisun pysyvä osoite

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-428-7>

Painettu julkaisu

ISBN 978-952-337-429-4

ISSN 1236-9616

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja, 75

Julkaisija

Lapin yliopisto, Rovaniemi

Tämän julkaisun rahoitukseen on saatu tukea OpenDigiTaito-hankkeelta ja Lapin yliopistolta.
Kuvien julkaisusta on sovittu teosten tekijöiden ja kuvissa esiintyvien henkilöiden kanssa.

JOHDANTO

6

1 Kuvataidekasvatusalan projektipedagogiikan taustaa

Projektipedagogiikka alan opinnoissa

9

Nykytaiteen muutokset perinteisen taideopetuksen
haastajana

13

Projektiopiintojen ja -pedagogiikan vuosilustoja Lapin yliopistossa

18

Projektiopinnot kuvataidekasvatuksen alan visiossa ja
kehittämishankkeissa

25

2 Muuttuva taide määrittää nykytaidekasvatuksen suuntaa

Nykykuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen
työelämätaidot

31

Yhteisö, yhteisöllisyys ja yhteisöllinen
nykytaidekasvatus

35

Taiteilijan ja taidekasvattajan roolit soveltavassa kuvataiteessa

38

Nykytaiteen kohtaamisesta: osallistuvat ja oppivat yleisöt

43

Kuvataiteilijan ammattikuvan muutos ja ansaintamallit

46

3 Muuttuvassa koulussa ja työelämässä

Ilmiölähtöisyys projektipedagogiikassa	51
Projektipedagogiikan oppimisympäristöt	56
Projektipedagogiikan tilannesidonnaisuus ja transformatiivinen oppiminen	59
Taide ja yhteisöllinen työskentely projektipedagogiikassa	62
Kulttuurinen kestävyys projektioppimisen arvopohjana	65
Posthumanistinen ja uusmaterialistinen suuntaus taidekasvatuksen projekteissa	69
Eettiset periaatteet raamittavat projektipedagogiikan kehittämistä	72
Turvallisempi tila projektitiimin vuorovaikutukseen	74
Digitalisoituminen taiteessa ja taidekasvatuksessa	76
Projekti- ja hybridimuotoinen opiskelu kansainvälisissä verkostoissa	80

4 Projektin toteuttaminen opinnoissa

Projektiopintojen kokonaisuus: tavoitteet ja toteutustavat	87
Projektin toteutuksen esivaiheet ja valinnat	91
Kuvataidekasvatus kestävyuden vipuvoimana	93
Projektin rakentuminen opinnoissa	96
Projektin tulosten julkistaminen ja juhlistaminen	104
Projektista tutkimukseksi	106
Lapin yliopiston pro gradu -tutkielmia, joissa tutkimus syventää projektia	110

5 Kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen projektiesimerkkejä

LÄHTEET JA LUKEMISTO	130
-----------------------------	------------

JOHDANTO

Tämä käsikirja avaa Lapin yliopiston taideprojektien taustoja ja tavoitteita. Samalla se antaa suuntaviivoja projektipedagogiikalle, jota toteuttavat opettajankouluttajat, opiskelijat, projekti-työntekijät, työelämän sidosryhmät ja yhteistyökumppanit, taidemuseot, galleriat, kentän opettajat, taiteilijat ja kaikki ne yhteisöt, joiden yhteistyössä taideprojektit toteutuvat. Käsikirjaan kerätty teoreettinen tausta ja projektiesimerkit antavat virikkeitä uusien projektien suunnitteluun ja toteutukseen sekä innostavat kokeilemaan jotain sellaista, mitä ei ole vielä tehty.

Taideprojektien toteutustapoja ja alan projektipedagogiikkaa on kehitetty Lapin yliopiston kuvataidekasvatusalan opetuksessa sekä taide- ja tutkimushankkeissa 1990-luvulta alkaen. Alan koulutusta annetaan Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa kuvataidekasvatuksen sekä soveltavan taiteen kandidaatin ja maisterin ohjelmissa sekä taiteen asiantuntija ja Sustainable Art and Design maisteriohjelmissa. Projektiopintoja sisältyy näihin kaikkiin tutkintoihin, kunkin koulutusohjelman tavoitteiden suuntaisesti painottuen.

Näissä koulutusohjelmissa on tavoitteena kouluttaa kuvataideopettajia, taiteilijoita ja taiteen asiantuntijoita, jotka hallitsemillaan välineillä ja taidoilla tarttuvat yhteiskunnan haasteisiin ratkaisukeskeisesti. Tavoitteena on, että valmistuvat taitelijat kykenevät luovaan visiointiin ja hallitsevat muutoshakuisen ja uudistavan projektitoiminnan työskentelytapoja. Näitä taitoja ja projektien toteutusta harjoitellaan projektiopinnoissa. Taideprojektien kautta kuvataidekasvatusala reagoi yhteiskunnan muutoksiin ja vaikuttaa niin paikallisissa yhteisöissä kuin laajemmin yhteiskunnassa.

Käsikirja valottaa syitä, miksi projektipedagogiikkaa on kehitetty määrätietoisesti eteenpäin, millaiset taide- ja oppimiskäsitykset sen taustalla ovat ja mitä ne antavat alan työelämään; opettajien, taiteilijoiden ja taiteen asiantuntijoiden laajeneviin työnkuviin. Käsikirjassa tehdään katsaus projektipedagogiikkaa ohjaaviin suuntaviivoihin ja toteutuksen vaiheisiin, aina projekteissa tehtävään taideperustaiseen toimintatutkimukseen saakka. Lopussa esitellään esimerkinomaisesti muutamia vuosien aikana toteutettuja projekteja.

Käsikirja on toteutettu Oulun yliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja Lapin yliopiston yh-

teisessä OpenDigiTaito-hankkeessa (2021–2023), jossa kehitettiin opettajankoulutuksen digipedagogiikkaa yhteiskehittämisen kautta. Hankkeessa kartoitettiin opettajankouluttajien digipedagogista osaamista, arkipäiväistettiin digipedagogiikkaa, rohkaistiin sen käyttöön ja luotiin toimintamalleja sen edelleen kehittämiseksi.

Projektipedagogiikkaa ja digipedagogiikkaa yhdistää muutama tärkeä ja ajankohtainen tekijä: ne edellyttävät kykyä innostua, kokeilla ja kehittää uutta. Taidekasvatuksen ja soveltavan taiteen projekteissa digitaalisuus voi olla läsnä monella eri osa-alueella aina taiteen tekemisen tavoista digitaalisiin toiminta- ja oppimisympäristöihin. Erityisesti pohjoisessa ja arktisella alueella pitkät välimatkat asettavat haasteita yhteisölliselle työskentelylle, mutta digitaalisuus avaa tähän uusia mahdollisuuksia, niin koulutuksessa kuin taiteen tekemisessä ja näkyväksi saattamisessa. OpenDigiTaito-hankkeessa Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen keskeisimpänä vastuuna oli alan projektipedagogiikan ja digipedagogiikan tavoitteiden ja työtapojen yhteisen potentiaalin kehittäminen.

Kuva: Mari Parpala, 2022.

1

KUVATAIDEKASVATUSALAN PROJEKTIPEDAGOGIIKAN TAUSTAA

PROJEKTIPEDAGOGIIKKA ALAN OPINNOISSA

Projektipedagogiikka ei sinänsä ole uutta. Riippuen tarkastelun näkökulmasta se on ollut opetusmenetelmä, opiskelumenetelmä, opiskelun kohde ja oppilaitosten työelämäyhteistyön kehittämisen väline. Kuvataidekasvatusalan opinnoissa, niin soveltavassa taiteessa kuin kuvataideopettajakoulutuksessa projektipedagogiikka on sekä ilmiöpohjaisuuteen että yhteisölliseen oppimiseen perustuva taideopiskelun malli. Se voidaan nähdä myös taidealalle sovellettuna tutkivaa ja ongelmakeskeistä oppimista tukevana toimintana tilanteessa, jossa tavoiteltava taideproduktio tai taideperustainen tutkimustehtävä on niin laaja, että se vaatii projektimaista ja suunnitelmallista yhteistoimintaa.

Projektipedagogiikkaa voidaan tarkastella ja kehittää oppijan, ohjaajan ja osallistuvan yhteisön näkökulmista. Se on menetelmä, jota käytetään opiskelu- ja oppimisprosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa siten, että käytännön toiminta muodostetaan yhteistyötahojen kanssa tehtäväksi projektiksi. Nykyaikaisen tekeminen on usein tällainen projekti ja erityisesti silloin, kun se liittyy johonkin isompaan kokonaisuuteen. Taideprojektilla on selkeät tavoitteet, aikataulu ja resurssit. Käytännössä pedagogiset toimet ja oppiminen tapahtuvat tällöin konkreettisten taide-, tuotanto-, tutkimus-, koulutus- tai kehittämisprojektien puitteissa.

Projektipedagogiikan perusta on yhteistoiminnallinen ja usein myös yhteisöllinen oppiminen, joka muokataan tavoitteiltaan, resursseiltaan ja aikataulultaan rajatuksi oppimistehtäväksi tai taiteelliseksi tuotannoksi. Prosessiin voi parhaimmillaan osallistua muutama, esimerkiksi kahdesta viiteen, erilaista asiantuntemusta tai eri näkökulmia edustavaa henkilöä. Projektipedagogiikan ytimessä on yhdessä asetetun tavoitteen, kohteena olevan ilmiön, kontekstin ja toimintatilanteen ympärille perustuva ja kietoutuva taideperustainen prosessi.

Projektipedagogiikassa sekä sitä lähellä olevassa ongelmaperustaisessa oppimisessä kiinnitetään erityistä huomiota oppimistilanteisiin, joihin oppijat saatetaan osallisiksi yhteisen tavoitteellisen toiminnan ja vuorovaikutuksen eli tiimityön kautta. Tällaisessa oppimisessä tiedon tai taidon suvereeni hallinta ei ole keskeisin tavoite. Menetelmässä oppijat pyrkivät löytämään parhaan mahdollisen ratkaisun tehtävälleen kokoamalla tietoa, etsimällä ratkaisuja aiemmista

vastaavista tilanteista, keskustelemalla ideoista, keräämällä ja analysoimalla saatua tietoa, tulkitsemalla tuloksia, tekemällä johtopäätöksiä sekä kommunikoimalla tuloksistaan muille. Usein tulosten jakaminen toteutuu taiteen keinoin, sitä juhlistamalla ja julkistamalla.

Nykytaiteen projektipedagogiikassa opettajat ovat pikemminkin oppimisen mahdollistajia ja organisoijia sekä toiminnan fasilitoijia kuin opettavan asian tai taidon asiantuntijoita ja välittäjiä. Heidän rooliinsa voi sisältyä myös taideproduktion tuottamisen ja projektin hallinnan tehtäviä. Opiskelijat antavat kukin oman osuutensa projektityön kokonaisuuteen. Sen lisäksi opiskelijoiden on arvioitava omaa ja muiden oppimista, projektin edistymistä, tuloksia ja taiteellista vaikuttavuutta projektia raportoidessaan. Tavoitteena on, että projekteissa hankittu osaaminen rakentuu sellaisten ilmiöiden ja tehtävien ympärille, joita opiskelijat saattavat kohdata tulevissa työtehtävissään kuvataidekasvatuksen ja taidealan asiantuntijoina toimiessaan. Näin osaamisen odotetaan siirtyvän vastaavan kaltaisiin tilanteisiin tai toimintaympäristöihin työelämään.

Ammattiin tähtääviä projektiopintoja voi luonnehtia työelämälähtöisyyden ja työelämäläheisyyden käsitteillä (Kaihua & Haanpää, 2013; Jokela ym., 2023). Työelämälähtöisyydessä pyritään koulutuksen sisältöihin, joissa korostuvat työelämän toimijoiden määrittelemät taidot ja niiden oppiminen alan käytäntöyhteisöissä. Työelämälähtöisyys kuvastaa käsitteenä esimerkiksi kuvataidekasvatuksen opetusharjoittelua, jossa osaamista harjoitellaan ja todennetaan olemassa olevassa työelämässä kouluissa ja oppilaitoksissa. Opintojen käsitteellisenä ja toiminnallisena lähtökohdana työelämäläheisyys on vastavuoroisempi ja siihen liittyvät olennaisesti opiskelijan laajempien ammattivalmiuksien kehittäminen.

Työelämäläheisissä taideprojekteissa pohditaan käytännön osaamisen, teoreettisen tiedon ja oman ilmaisun tasapainoa. Opiskelijan tulee oppia siirtämään perustaitonsa sujuvasti työelämään, mutta samalla hänellä tulee olla hallussaan uudenlaista tietoa ja osaamista tarjottavana työelämän kehittämiseen. Kuvataidekasvatuksessa ja soveltavassa taiteessa onkin tyypillistä, että opiskelijat tuovat koulutuksensa, ohjaajiensa tuen ja projektiansa kautta työelämään jotain sellaista uutta kehitettyä, tutkittua ja erityisesti ilmaisullista osaamista, jota kentällä ei vielä ole käytössä. Uuden tiedon ja taidon jatkuvan tuottamisen merkitys korostuu ja sen vuoksi on tärkeää kehittää taideprojekteja, joiden avulla alan toimijoilla on mahdollisuus oppia toisiltaan, kasvattaa osaamista omilla urapoluillaan ja kehittää yhdessä osaamista toimintansa perustaksi.

Projektipedagogiikka on nykyaidekasvatuksen ydintä ja se on myös soveltavan taiteen opiskelun ja toteutuksen ydintä. Suuri osa nykyaiteesta tuotetaan erilaisissa tiimeissä. Tekninen osaaminen on jakautunut erityisosaamisen alueisiin, joita kaikkia tarvitaan hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Siksi ammattimaisia osajia pyritään kouluttamaan tuotantotiimeissä, joissa oma ammattiosaaminen opitaan käytännön työssä, toisten osajien kanssa vuorovaikutuksessa. Samalla luodaan innostavia, laadukkaita ja ulospäin näkyviä taiteellisia tuotoksia ja taidekasvatuksen prosesseja.

Kuva: Antti Stöckell, 2024.

Lue lisää taide- ja taidekasvatusprojektien organisoimisesta

Jokela, T., Coutts, G., Huhmarniemi, M. & Härkönen, E. (Toim.) (2013). *Cool: Applied visual arts in the North*. University of Lapland. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-638-7>

Jokela, T. & Riikonen, M. & Holck, I. (Toim.) (2023). *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-358-7>

Jokela, T., Huhmarniemi, M. Haataja, C. & Issakainen, T. (Toim.) (2018). *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-094-4>

Hiltunen, M. & Jokela, T. (2001). *Täälläkö taidetta. Johdatus yhteisölliseen taidekasvatukseen*. Lapin yliopisto.

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taike. <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja>

Kuusimäki, T. & Mustaniemi, S. (2013). *Ohjauksulma: väliporrasmalli taide- ja kulttuurialalla toimiville työelämään integroitumiseen*. Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-113-6>

Pulkkinen, M. & Hannus, H. (Toim.) (2015). *Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle*. Suomen taiteilijaseura. <https://www.julkinentaide.fi/fi/prosenttiperiaatteen-kasikirja>

Rautkorpi, T. (2014). Oppimisen tiloista innovatiiviseen työelämään. Teoksessa T. Rautkorpi, A. Mutanen & L. Vanhanen-Nuutinen (Toim.), *Kestävä innovointi: Oppimista korkeakoulun ja työelämän dialogissa* (s. 134–155). Metropolia Ammattikorkeakoulu. https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2014_Rautkorpi_Mutanen_Vanhanen_nuutinen_Kestava_innovointi_TAITO7.pdf

Vesterinen, P. (2001). *Projektio opiskelu ja -oppiminen ammattikorkeakoulussa*. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1169-1>

NYKYTAITEEN MUUTOKSET PERINTEISEN TAIDEOPETUKSEN HAASTAJANA

Nykytaiteessa on jo pitkään ollut esillä kuvataiteilijan työn muutos kohti toimintaa, jossa taidetta tehdään yhä enemmän työryhmissä ja muualla kuin taiteilijoiden omissa yksityisissä työhuoneissa. Samalla on herännyt kysymys siitä, minne taide tuodaan esille ja miten sitä esitetään. Nykytaide haastaa taidekoulutuksen sisältöjen ohella myös koulutuksen toteutustapoja vaatiin siirtymään studiokeskeisistä opetustavoista kohti avoimempia pedagogisia oppimisympäristöjä, joissa korostuvat taiteen tekemisen prosessit ja niiden kytkeytyminen ja punoutuminen muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan – teoksen, tekniikan, sommittelun ja visuaalisen kommunikation sijaan. Vastaavanlainen kehityskulku voidaan nähdä muotoilualalla, jonka koulutuksessa osallistavat menetelmät, kuten käyttäjälähtöinen suunnittelu ja palvelumuotoilu, ovat vahvistuneet teollisen- ja tuotemuotoilijan asiantuntijuuden asemasta.

Nykytaiteen suunnista huolimatta muutos taidealan koulutuksessa, opiskelijoiden tulevaisuusodotuksissa ja vallitsevissa taidekäsityksissä on ollut hidasta. Muutoksella on vastarintaa, mikä on näyttäytynyt vakiintuneena puheena taiteen itseisarvoisuudesta. Tämä näkökanta on korostanut taideopiskelua ja taiteen tekemistä arvona ja päämääränä sinänsä. Samalla taiteen itseisarvon puolesta puhujat ovat pitäneet taiteen soveltamista politiikkaan, kasvatukseen, sosiaalityöhön, kulttuurimatkailuun ja elinkeinoelämään taiteen ominaislaadun tuhoamisena. Näissä kannoissa taide on käsitetty riippumattomaksi yhteiskunnallisista tilanteista ja tarpeista, modernistisen taidekäsityksen mukaisesti. Edelleen voidaan ajatella, että hyvä taide olisi taidetta nimenomaan taideinstituutiota varten, eikä se olisi sitoutunut esimerkiksi alueellisiin tai paikallisiin tarkoituksiin. Tällöin taiteilijan työn päämääräksi voidaan nähdä sellaiset teokset, jotka esitetään yleisölle nimenomaan taidetta varten olevissa gallerioissa ja näyttelyinstituutioissa, kuten taidemuseoissa. Tällainen ajattelutapa lukitsee taidekoulutuksen eriytyneeseen siiloonsa ja samalla karsinoi taidekoulutukset omiksi koulutuslinjoikseen vastoin nykytaiteen suuntaa.

Toki jo 1980-luvulla postmodernismin myötä arvioitiin uudelleen modernismin peruspiilareiden kestävyttä niin taiteen tekijöiden, taiteen tutkijoiden ja kuraattoreiden kuin estetiikan ja taidefilosofian piirissä. Kansainväliseen taidekoulutukseen keskustelut muutoksesta ilmes-

tyivät 1990-luvun lopulta alkaen, ja esimerkiksi tila-aika-, performanssi-, video-, installaatio- ja keskustelutaide vakiintuivat vähitellen taidekoulujen tarjontaan.

Nykytaiteen dialogisten, kontekstuaalisten ja situationaalisten taidetoimintojen olennainen lähtökohta on, että toiminnot kohdistuvat tekijöiden ja kokijoiden – osallistuvan yleisön, kanssatoimijoiden tai työn tilaajien – omaan ympäristöön ja realisoituvat sen puitteissa tapahtuvina toimintoina. Tämä luonnollisesti tarkoittaa perinteisen taiteen ja modernistisen ajattelun mukaisen ei-taiteen (populaarikulttuuri, kansantaide, viihde, kulttuurimatkailu, kulttuuriperintö ja paikalliset tavat) käytäntöjen limittymistä toisiinsa. Eri taidemuotojen ja ilmaisukeinojen yhdistäminen, populaarikulttuurin, perinteisen taiteen, muotoilun ja käsityön rajojen hälveminen, digitaalisuuden kehittyminen, sosiaalisen median mahdollisuudet sekä lukuisat muut tekijät ovat johtaneet siihen, että taiteissa syntyy jatkuvasti uusia sisältöjen esittämisen tapoja,

Kuva: Annamari Manninen, 2017.

jotka perustuvat nopeuteen ja lyhytkestoisuuteen – ja jotka ilmentävät nykytaiteen ketteryyttä. Samaan aikaan tietty leikillisuus ja pelaaminen ovat nousseet yhteiskunnassamme kulttuurisen huomion kohteiksi ja pelituotantojen ja pellillisyyden myötä jopa taloudelliseen keskiöön kasvattaen samalla yhteiskunnallista painoarvoaan. Nyt puhutaan jopa parhaillaan tapahtuvasta leikillisestä käänteestä (Luostarinen, 2023). Usein näissä nykytaiteen ketterissä, maailmaan nopeasti reagoivissa taidemuodoissa, on mukana myös ekologisuus, ympäristöarvot, hetkeen liittyvä estetiikka sekä pedagoginen ajattelu.

Vaikka muutosta kuvataiteen alojen kirjossa on tapahtunut, on aiheellista yhä pohtia, onko taideyliopistopedagogiikka muuttunut riittävästi nykytaiteen dialogisten, kontekstuaalisten ja situationaalisten osaamisvaatimusten suunnassa. Miten ja missä kontekstissa nykytaidetta tulisi opettaa ja oppia? Lapin yliopistossa kuvataidekasvatusala on poikennut niin kutsutun vapaan taiteen (fine art) traditionaalisesta koulutuksesta, jolle on ollut tyypillistä keskittymisen taiteilijan henkilökohtaiseen ilmaisuun ja perinteisten välineiden ja materiaalien hallintaan. Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma oli Suomessa ensimmäisiä, jossa kehitettiin muutoksen hengessä projektimuotoisia ja osallistavia nykytaiteellisia koulutusmuotoja aluksi erityisesti yhteisö- ja ympäristötaiteessa ja myöhemmin soveltavana kuvataiteena. Silloin taiteelle etsittiin tapoja osallistua yhteiskunnan eri sektoreiden kehittämiseen ja erityisesti Lapin aluekehitystyöhön sosiaalista hyvinvointia ja yritysten toimintaedellytyksiä tukien. Osallistavan nykytaiteen ja yhteisöllisen kuvataidekasvatuksen kehittäminen liittyi saumattomasti kestäväen kehitykseen tavoitteisiin ja Lapin yliopiston pohjoiseen ja arktiseen profiliin.

Sosiaalisesti- tai ympäristöpoliittisesti sitoutuneen projektimuotoisen nykytaiteen voidaan ajatella olevan taidetta, josta on hyötyä. Mutta juuristaan johtuen se poikkeaa niin sanotusta hyötyajattelusta, joka ilmenee esimerkiksi perinteisessä julkisessa taiteessa ja joissakin kaupunkitaidetapahtumista, joissa on pyrkimyksenä tuottaa ja vahvistaa taideteoksilla päättäjien ennalta valitsemaa kaupunki-imagoa ja vetovoimaisuutta ja joissa tuloksia tarkastellaan markkinoiden vilkastumisen kautta.

Dialogisen nykytaiteen edellytyksenä on tiivis ja ketterä yhteistyö ihmisten, yleisöjen, kokijoiden, käyttäjien, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan eri sektorien kanssa, ja tämä edellyttää toimijoilta aikaisempaa monialaisempaa lähestymistä ja ennakkoluulottomampaa asennoitumista muun muassa taiteen ansaintamalleihin. Tällöin taiteilija lähestyy taidoiltaan ja hallus-

saan olevilla keinoiltaan suunnittelijaa, muotoilijaa sekä pedagogia ja on jossain määrin valmis uudistamaan myös taidekäsitystään. Vastavuoroisesti monet taidekasvatusprojektit näyttävät ajassa kiinni olevana nykyaikana.

Monille taiteilijoille taide on kutsumus, jolloin päämääränä ei ole niinkään taloudellista tuloa tuottavan taideteoksen luominen, vaan taiteen tuominen osaksi ihmisten elämää ja arkea. Tähän voi pyrkiä myös käyttäjiensä kanssa kommunikoiden lähes aineettoman taideteoksen avulla, mikä onkin ollut tyypillistä tietyissä nykyaikana muodoissa, kuten keskustelutaiteessa (Kester, 2004), yhteisötaiteessa (Kantonen, 2005; Hiltunen, 2009) ja yleensäkin performatiivisessa taiteessa (Hiltunen, 2010). Ketterän nykyaikana myötä projekteihin avautuu jatkuvasti uusia kysymyksiä ja mahdollisuuksia, joiden kautta myös nykyaikana koulutuksen pedagogisia ratkaisuja tulee tarkastella rinnan taiteilijoiden muuttuvan työelämän kanssa.

Projektimuotoisen ja nopeasti tilanteisiin reagoivan nykyaikana vastakohtana on usein korostettu taiteen hitautta. Vaikka taiteen merkitys nykyään ymmärretäänkin laajemmin, on 2010-luvulta (Sjöber, 2010; Feinik, 2011) alkaen pohdittu, tuottaako taidekoulutus taiteilijoita, joiden arvomaailma ja näkemykset perustuvat romanttiseen ja myyttiseen taiteilijakuvaan. Tätä taidealan muutoksen vastarintaa voi pitää kuvataiteilijoiden työelämän uudistumisen ja ansaintamahdollisuuksien laajenemisen keskeisenä esteenä.

Nykyaikana projektimaisissa ja osallistavissa prosesseissa irtaannutaan taideteos-, taiteilija- ja näyttelykeskeisestä taidekäsityksestä ja tehdään taidetta arjen käytäntöjen prosessina, pragmatistisen estetiikan (Dewey, 1933; Shusterman, 2001) sekä ihmisten välisenä vuorovaikutuksena ja kommunikaationa relaatioestetiikan (Bourriaud, 2002; Heikinaho, 2017) periaatteiden mukaisesti. Taidekasvatuksen tutkimuksessa esteettisyyden käsitykset ja/tai vuorovaikutukseen liittyvät taidekäsitykset ovat johtaneet myös keskusteluihin taidekasvatuksen taiteesta (Jokela, 2013; Väkevä, 2014). Taiteen tekijöitä, tilaajia, tuottajia ja yleisöä ei nähdä erillisinä ryhminä, vaan he muodostavat yhdessä ja samanaikaisesti taiteen tekijän ja kokijan taidekasvatusprosessien kaltaisesti. Nykyaikana ketterät muodot syntyvät, elävät ja esittäytyvät performatiivisesti yhteisluotumisen tiloissa, joita projektimuotoisessa toiminnassa syntyy (Hiltunen, 2023). Tällöin muuttuu myös taiteilijan osaamistarpeet ja ansaintakeinot ja kaikki nämä heijastuvat myös nykyaikana kasvatuksen kenttään, siihen millaista taidekäsitystä kasvattajat välittävät toimillaan.

Lukuvinkit osallistuvaan ja osallistavaan nykyaikana

Bardy, M., Haapalainen, R. & Korhonen, P. (Toim.) (2007). *Taide keskellä elämää*. Like.

Hiltunen, M. (2009). *Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä*. (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta Universitatis Lapponiensis 160.
<http://urn.fi/URN:NBN:ula-20111141039>

Houni, P., Turpeinen, I. ja Vuolasto, J. (2020). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taike.
<https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja>

Jokela, T. (2023). Ketterää nykyaikana tapahtumiin. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen, & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 20–31). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051544379>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taiteilijan työ muuttuu: taideyliopistopedagogiikka vastaa muutokseen ja ohjaa sitä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 21–37). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020050424766>

Hiltunen, M. (2018). Taidevaihte: aikalaistaiteen toimintatapoja soveltamassa. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen, & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 82–107). Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Hiltunen, M. (2023). Tekoja, yhteisluotumista ja aikaansaamista: tapahtumat performatiivisena taiteena. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen, & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 32–39). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051244071>

Kantonen, L. (2005). *Teltha: Kohtaamisia nuorten työpajoissa*. LIKE.

Kester, G. (2004). *Conversation pieces: Community and communication in modern art*. University of California Press.

Lacy, S. (1995). Debated territory: Towards a critical language for public art. In S. Lacy (Toim.), *Mapping the terrain*. New Genre Public Art (s. 171–185). Bay Press.

Matarasso, F. (2019). *A restless art: How participation won, and why it matters*. Calouste Gulbenkian Foundation. <https://gulbenkian.pt/en/publications/a-restless-art/>

PROJEKTIOPINTOJEN JA -PEDAGOGIIKAN VUOSILUSTOJA LAPIN YLIOPISTOSSA

Kuvataidekasvatusalan projektipedagogiikan juuret ovat 1990-luvun lopulla taiteiden tiedekunnassa sivuaineena käynnistetyssä Ympäristö, taide ja yhteisö -opintokokonaisuudessa (YTY-opinnot). YTY-opintoja on puolestaan rikastuttanut kansainvälinen ympäristötaide, performanssitaide, yhteisötaide ja uuden julkisen taiteen (new genre public art) osallistavat ja dialogiset toimintamuodot sekä sosiokulttuurisen innostamisen sosiaalipedagogiset näkemykset (Hiltunen & Jokela, 2001; Jokela, 2006). Tutkimus- ja kehittämistyössä yhteisötaide, osallistava ympäristötaide, performatiivisuus ja taidekasvatuksen sosiaalisesti aktiiviset menetelmät yhdistettiin pohjoisen sosiokulttuurisiin tilanteisiin ja yhteisölliseen taidekasvatukseen. Tältä pohjalta Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa toteutettiin 1990-luvun puolivälistä alkaen kehittämissuunnitelmia, joissa opiskelijat ovat mukana luomassa taiteellista toimintaa sinne, missä sitä ei vielä ollut. Ulkona työskentely taiteen eri keinoilla oli toiminnalle leimallista. Vuosituhannen vaihteessa toteutettiin kymmeniä yhteisö- ja ympäristötaideprojekteja eri puolilla Barentsin aluetta.

Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen henkilökunta on vuosien saatossa teoretisoinut ja käsitteellistänyt niin taidekasvatuksen, soveltavan kuvataiteen kuin pohjoisen kulttuurin uudistamista. Keskeisiä teoreettisia näkökulmia ovat olleet paikkasidonaisuus, yhteisöllisyys ja kestävä kehitys. Posthumanistisen ajattelun myötä projektien paikkasidonaisuutta ja yhteisöllisyyttä on edelleen laajennettu pohtien myös luonnon (ns. muun kuin ihmisen) roolia yhteisön jäsenenä.

Projektityöskentely on yleisesti liitetty työelämätaitojen opiskeluun sekä koulutuksen ja työelämän yhteistyön kehittämiseen ja taidetuotannoissa tapahtuvaan työelämätaitojen oppimiseen. Näistä lähtökohdista käsin on kehitetty projektipedagogiikkaa, joka vahvistaa kuvataidekasvatusalan kykyä tuottaa työelämän kaltaisia, eri toimijoiden yhteistyössä tuotettuja, pohjoisen monimuotoista kulttuuria tukevia taidekasvatusprosesseja ja soveltavan taiteen produktioita.

Sanana projektipedagogiikka on toisinaan koettu hämäräksi käsitteeksi, joten sitä on py-

rittä jatkuvasti kirkastamaan ja uudistamaan oppimisen tutkimuksen ja oppimiskäsitysten valossa. Erityisesti kysymys taiteellisen oppimisen ja taiteen oppimisympäristöjen luonteesta on ollut koko vuosituhannen ajan keskeinen näkökulma. Vaikka taiteen intuitiivisia ja piilotajuisiakin аспекteja usein korostetaan, taidekasvatuksen oppimisprosessille on haettu teoreettista selvitystä aluksi konstruktivistisen oppimiskäsityksen värittämästä kokemuksellisesta oppimisestä. Tämän taideopetuksessa jo 1980-luvulta saakka esillä olleen käsityksen mukaan oppiminen ei ole vain tiedon vastaanottamista vaan oppijan omaa aktiivista kognitiivista toimintaa. Näkemys pitää oppimista yksilöllisenä prosessina, jonka ilmentyminä kuvalliset ja taiteelliset tuotteet voidaan hyvin ymmärtää.

Taideoppimisen yksilöllisyyttä korostava näkemys tarjoaa kuitenkin varsin heikon perustan ammattiosaamista ja työelämälähtöisyyttä korostavan koulutuksen pedagogiselle suunnittelulle ja yhteistoimintaa edellyttävien nykyaikatuotteen tuotantojen organisoinnille. Vuosituhannen alkuvuosina projektipedagogiikan kehittämiseen vaikuttivatkin Lapin yliopistossa sosiokulttuuriset näkemykset, jotka pitivät oppimista kulttuurin muuttamisen yhteisöllisenä prosessina. Vuosituhannen lopulla modernismin jälkeinen postmoderni käänne oli tuonut

Kuva: Kari Honkarinta,
2003.

taiteen, kulttuurin ja yhteiskunnallisen keskustelun lähemmäksi toisiaan. Myös nykytaiteilijat ja taidekasvattajat olivat alkaneet etsiä toiminnalleen taustaa yhteiskuntatieteistä, jossa konstruktionistit tutkivat diskursseja, narratiiveja ja erilaisia puhe- ja ilmaisutapoja, joilla ihmiset rakentavat yhdessä maailmaansa. Tällöin taideoppiminen ymmärrettiin, yksilöllisyyden korostamisen sijasta, merkityksen luomiseksi ihmisten välisessä vuorovaikutustilanteessa, luovassa nykytaiteen dialogissa. Näin yksittäisten ihmisten rakentamat subjektiiviset merkitykset ovat sidoksissa yhteisössä vallitseviin merkitysjärjestelmiin ja oppisen näin sosiaalinen dynamiikka korostuu. Nykytaiteen dialogisten muotojen myötä sosiaalista vuorovaikutusta korostava projektipedagogiikka tulikin luonnolliseksi osaksi nykytaideopetusta.

Suuntauksen taustana oleva oppimiskäsitys, niin sanottu sosiaalinen konstruktionismi, oli ajan keskusteluissa kuitenkin enemmän kuin pelkkä oppimiskäsitys. Se oli tiedon ja taiteen olemusta uudella tapaa käsittelevä paradigma. Bergerin ja Luckmanin (1994) esittämän näkemyksen mukaan ei vain taide ja tiede, tieto ja tunne, vaan koko todellisuus on sosiaalinen konstruktio. Todellisuutta ei vain tulkita vaan ylläpidetään ja konstruoidaan dialogin ja vuorovaikutuksellisen keskustelun, kuten taiteen, kautta. Vaikka sosiaalisessa konstruktionismissa korostuukin kielen merkitys, sovellettiin ajattelua taiteeseen. Visuaalisuus ymmärrettiin yhdeksi kielen muodoksi ja vuorovaikutuksellisen taiteellisen toiminnan eli luovan dialogin muodoksi.

Taidepedagogiikassa taideteos on nähty yhteisöllisesti luoduksi ja merkityksellistetyksi symboliksi. Näin sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti todellisuuden kaksi ulottuvuutta, tiede ja taide, ovat samankaltaisia prosesseja, vuorovaikutteisia dialogeja. (Jokela, 2013.) Tämä vuosituhaten vaihteessa syntynyt paradigma toi uuden ulottuvuuden keskusteluun taiteellisesta oppimisesta ja teki perustelluksi nykytaiteen situationaalisuuden, kontekstuaalisuuden ja yhteisöllisyyden nostamisen taideopetuksen kehittämisen keskiöön. Se perusteli uudella tavalla myös pohjoisen kulttuurin ja elinpiirin kohottamisen Lapin yliopiston kuvataiteen alan projektipedagogiikan keskeiseksi ilmiöksi, sisällöksi ja luovan dialogin tilaksi. Käynnistettyjen kehittämishankkeiden avulla luotiin moninaisten partneriorganisaatioiden kanssa taideprojekteja, joihin opiskelijat liittyivät mukaan projektiopinnoissaan: syntyi ymmärrys laaja-alaisesta projektimuotoisesta nykytaidekasvatuksesta ja projektien toimintakentistä. Projektiopinnot ovat puolestaan olleet kehittämisen keskeisiä työkaluja luotaessa ja testattaessa uutta taideperustaista toimintaa alueilla, joista keskeisimmät on kuvattu kuviossa 1.

Taidekasvatuksen projektien laaja toimintakenttä

Kuvio 1. Kuvataidekasvatuksen projektien laaja toimintakenttä.
Timo Jokela ja Mari Parpala.

Käytännössä projektioppiminen ja sitä tukeva pedagogiikka tapahtuu konkreettisten taide- ja tuotantohankkeiden puitteissa. Aito projektioppiminen eroaa tavallisesta ryhmätyöstä siinä, että sille on tyypillistä yhteisö- tai asiakaslähtöinen suunnittelu ja toiminta sekä usein myös yhteinen kehittämisnäkökulma työelämän kanssa. Siten esimerkiksi opinnoissa annetun rajatun aiheen mukainen tiedonhaku- ja yhteistoiminnallinen tehtävä ryhmässä ja siitä syntyvä konkreettinen tuotos, kuten taideteos ei ole projekti vaan ryhmätyö. Taideprojektit poikkeavat tavantomaista ryhmätöistä myös siinä, että mukana on kanssatoimijoiden ja yhteisön lisäksi myös suuri yleisö ja julkisuus, joka on otettava projektin suunnitteluvaiheesta saakka huomioon.

Projekteissa opiskelu tukee laaja-alaisesti opiskelijan työelämävalmiuksia ja heidän henkilökohtaisia suuntautumisiaan alalla. Opiskelija oppii ja kehittää osaamistaan yhteistyöhankkeissa, jotka liittyvät erilaisiin kehittämistehtäviin ja alueelliseen yhteistyöhön sekä taiteen ja tutkimuksen vuorovaikutukseen. Projektiopintoja suoritetaan taide- kulttuuri- ja koulutussektoreiden lisäksi myös sosiaali- ja terveystieteiden julkisella sektorilla, eri alojen yrityksissä (mm. vastuullinen matkailu) tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Opinnot ovat siten yhteistyötahojen kanssa sovittuja ja rahoitettuja kehittämis- ja tutkimushankkeita tai niiden työelämäläheisesti toteutettuja osia.

Kuva: Reetta Breilin, 2019.

Lue lisää projektipedagogiikan kehittämisestä ja tutkimuksesta Lapin yliopistossa

Hiltunen, M. (2007). Pohjoista loistetta: tulikettu ja muita taidetekoja. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (Toim.), *Taide keskellä elämää* (s.136–142). Kiasma.

Hiltunen, M. (2009). *Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä.* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta Universitatis Lapponiensis 160.
<http://urn:/URN:NBN::ula-20111141039>

Hiltunen, M. (2010). Slow activism: Art in progress in the North. Teoksessa A. Linjakumpu & S. Wallenius-Korkalo (Toim.), *Progress or perish. Northern perspectives on social change* (s. 119–138). Ashgate.

Huhmarniemi, M., Jokela, T. & Hiltunen, M. (2021). *Paradigm shifts in northern art, community and environment studies for art teacher education.* Social Sciences & Humanities Open 4(1), 100181.
<https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100181>

Jokela, T. (2008). Art, Community and environment: Art pedagogical collaborative project based studies in art teachers education. Teoksessa G. Coutts & t. Jokela (toim.), *Art, community and environment: Educational perspectives* (s. 217–240). Intellect.

Jokela, T. (2018). Suhteessa talveen. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen, & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 53–81). Lapland University Press.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Jokela, T. (2021). Yhdessä tekemisestä kanssatietämiseen. Teoksessa M. Huhmarnemi, S. Wallenius-Korkalo ja T. Jokela (Toim.), *Dialogista vaikuttamista. Yhteisöllistä taidekasvatusta pohjoisessa* (s. 32–44). Lapin yliopisto.

Jokela, T. & Coutts, G. (2018). The North and the Arctic: A laboratory of art and design education for sustainability. Teoksessa T. Jokela & G. Coutts (Toim.), *Relate North: Art and design education for sustainability* (s. 98117). Lapland University Press.

Jokela, T. Hiltunen, M. Huhmarniemi, M. & Valkonen, V. (2005). Ympäristö, yhteydet ja taide. Verkkokirja. Lapin yliopisto. <http://ace.ulapland.fi/yty/>

Jokela, T., Mikko, K., & Kynman, F. (2004). *The trans Barents highway symposiums of art: Environmental art in the Barents region 2003–2004*. Municipality of Haparanda.

Jokela, T. (2009). Kollaborative, projektorientierte Studien in der Kunstpädagogenausbildung. Teoksessa C-P. Buschkuhle, J. Kettel (Toim.), *Horizonte. Internationale Kunstpädagogik* (s. 137–150). Oberhausen.

Jokela, T. (2009). Northern Attraction – Contemporary Art in the Barents Region. Teoksessa P-M. Lausas (Toim.), *The sphere of fine art. The Spirit of internationalization in Finnish fine arts education* (s. 30–45). ARENE Fine Arts Division.

Jokela, T. (2013). The Art of Art Education and the Status of Creative Dialogue. Teoksessa C-P. Buschkuhle (Toim.), *Ein Diskurs zur künstlerische Bildung* (s. 359–376). Oberhausen.

PROJEKTIOPINNOT KUVATAIDEKASVATUKSEN ALAN VISIOSSA JA KEHITTÄMISHANKKEISSA

Tätä kirjoittaessa, vuonna 2024, projektiopinnot ovat vakiintuneet tärkeäksi osaksi kuvataidekasvatuksen opettajakoulutusta ja soveltavan kuvataiteen opintoja. Ne ovat saaneet myös tunnustusta kansallisissa ja kansainvälisissä arvioinneissa niin taiteen ja tieteen kuin opintojen ja tutkimuksen onnistuneesta integroinnista. Koska projektiopinnot ovat alan opetuksen, taiteen ja tutkimuksen kehittämistyön ytimessä, on Lapin yliopiston profiili ja strategia myös projektiopintojen perustana huomioiden globaalin vastuu ja pohjoisen ja arktisen alueen erityiset ekokulttuuriset lähtökohdat. Kiinnostus kohdistuu pohjoisten ympäristöjen ja yhteisöjen parissa tapahtuvan ekologisesti, sosiaalisesta, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä taiteellisen toiminnan ja taidekasvatuksen kehittämiseen Lapin yliopiston profiilia ja strategiaa toteuttaen.

Kuviossa 2. on kuvattu Lapin yliopiston kuvataidekasvatusalan visio olla kestävä pohjoisen taidepedagogiikan edelläkävijä. Tähän pyritään kiinnittämällä huomiota kolmeen strategiseen painoalaan, joiden kehittämistä ja tutkimusta vahvistetaan: 1. globaali vastuu ja ekokulttuurinen kestävyys, 2. uudistava arktinen taide ja taideperustaiset palvelut sekä 3. tulevaisuuden oppimis- ja toimintaympäristöt. Painoalojen valinnassa kuvataidekasvatusalan tavoitteet integroituvat yliopiston tavoitteisiin.

Kuusi strategian mahdollistajaa kuvaavat niitä keskeisiä alan opetuksen ja pedagogiikan tavoitteita sekä työkaluja, joita koulutusalan kehittämis- ja tutkimushankkeilla vahvistetaan. Ne ovat: 1. kansalliset ja kansainväliset verkostot, 2. yhteisöllisyys ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus, 3. osallistava nykyaide, 4. kulttuurisensitiivisyys, 5. koulutuksen kehittäminen ja joustavat opetussuunnitelmat sekä 6. osaamisen uudistaminen ja rakenteiden vahvistaminen. Näihin kuuteen kehittämistyön perustana olevaan sektoriin integroituvat puolestaan opiskelijoiden projektiopinnot.

Kuvataidekasvatusala on taiteiden tiedekunnassa aktiivinen hanketoimija. Hankkeet, joilla saadaan ulkopuolista rahoitusta opetus-, taide-, tutkimus- ja kehitystoimintaan, ovat juurtuneet osaksi toiminnan arkea, opetukseen integroituen. Lapin yliopiston profiilin mukaisesti niissä painottuvat matkailupalveluiden- ja ympäristöjen taideperustainen kehittäminen koulu-

tus, taide-, kulttuuri- ja sosiaalialan yhteistyön rinnalla.

Opiskelijoiden työpanos alan kehittämishankkeissa on arvokas. Projektioipinnoista saadun palautteen avulla kehitetään opetuksen sisältöjä ja toimintatapoja. Kuvataidekasvatusalan kehittämishankkeisiin kytkeytyvissä projektioipinnoissa tulee huomioiduksi myös alan työelämän tarpeet, sillä yhteistyötahoilta ja hankkeiden rahoittajilta saadaan välitöntä palautetta. Jatkuva palaute projektien aikana sekä projektien tuotoksia ja toteutuksia esittelevistä näyttelyistä, keskusteluista ja seminaareista saatu palaute tukevat toiminnan kehittämistä.

Yliopiston hanketoiminnan osana projektioipinnot luovat vahvan perustan myös kuvataidekasvatusalan taiteelliselle toiminnalle, joka toteutuu projekteissa usein opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden yhteisenä nykyaikaisena työskentelynä. Taiteellista toimintaa toteutetaan myös kansainvälisenä yhteistyönä. Jo perustutkinto-opintojen aikana alkanut projekteihin liittyvä oman taiteellisen asiantuntijuuden ja osaamisen kehittäminen antaa hyvät valmiudet työelämään, jatkuvaan oppimiseen ja ammattiuraan taiteen laajalla kentällä.

Hanketoiminnalla on myös vahvistettu kansallista ja kansainvälistä julkaisutoimintaa, johon opiskelija voi monin tavoin osallistua. Julkaisutoiminta palvelee kehittämistyötä kaksisuuntaisesti. Opiskelijoille julkaisut toimivat oppimateriaalina, mutta samalla ne siirtävät projekteissa luotua osaamista kentän toimijoille. Erityisesti kansainvälinen julkaisutoiminta on tarjonnut tärkeän vuorovaikutus- ja vertaisarviointikanavan, johon parhaat opintoprojektit pääsevät mukaan. Alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen näyttelytoiminta rinnastuu julkaisutoimintaan ja sen merkitys alan tulosten ja opiskelijoiden osaamisen tunnetuksi tekijänä on tärkeä. Hanke-toiminta on avannut mahdollisuuksia niin perinteisten kuin virtuaalistenkin näyttelyiden viemiseksi eri paikkoihin ja yleisöille, jotka eivät ole taiteen ja kulttuurin parissa aktiivisia.

Projektioipinnoissa tehdään vuosittain yhteistyötä alueellisten toimijoiden ja kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Kuvataidekasvatusala on koordinoanut vuodesta 2012 alkaen Arktisen yliopiston Arctic Sustainable Art and Design (ASAD) sirkumpolaarista verkostoa ja sen näyttely- ja julkaisutoimintaa (mm. Relate North -sarja). Lapin yliopisto on vastannut myös ASAD-verkoston partneriyliopistojen maisteri- ja tohtoriopiskelijoille suunnatusta Living in the Landscape -kesäkoulun koordinoinnista sekä New Genre Arctic Art Education -opintopaksoista ja kehittämisestä. Projektioipinnot tarjoavat hyvän kanavan oppimiselle ja verkostoitumiselle kansainvälisestä toiminnasta kiinnostuneille opiskelijoille.

Kuvio 2. Kuvataidekasvatusalan profiili ja strategia on kuvattu integroimalla komponentit LUC strategian kaavioon. Opintoprojektit liittyvät kiinteästi alarivin strategian mahdollistajiin. Timo Jokela ja Mari Parpala.

Tutustu Lapin yliopiston kuvataidekasvatusalan verkostoihin

Arctic Sustainable Arts and Design. <https://www.asadnetwork.org/>

Sivustolta löytyy muun muassa Relate North -julkaisusarjan kirjat, virtuaaliset näyttelyt ja uutiset verkoston hankkeista ja kehittämistyöstä.

UArctic's Thematic Network on Arctic Sustainable Art, Design and Visual Culture.

<https://www.uarctic.org/activities/thematic-networks/arctic-sustainable-arts-and-design-asad/>

UArctic - University of the Arctic - Thematic Network on Arctic Sustainable Arts and Design (ASAD). Sivustolta löytyy verkoston organisaation kuvaus, tavoitteet ja keskeisten toimintojen seuranta.

NACER TEAM. Northern Art, Community and Environment Research. <https://nacerteam.weebly.com/>

Sivustolla esitellään Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan NACER-ryhmän väitöskirjatutkimuksia sekä kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen kehittämis- ja tutkimushankkeita.

Kuva: Antti Stöckell, 2024.

2

MUUTTAVA TAIDE MÄÄRITTÄÄ NYKYTAIDEKASVATUKSEN SUUNTAA

NYKYKUVATAIDEKASVATUKSEN JA SOVELTAVAN TAITEEN TYÖELÄMÄTAIDOT

Nykytaide ja nykytaidekasvatus ovat muotoutuneet yhteiskunnallisiksi keskusteluiksi, sosiopoliittisiksi väliintuloiksi, toiminnaksi paikallisyhteisöjen ja yrittäjien kanssa sekä kohtaamisiksi kuvataidetyöpajoissa ja -teoksissa. Kuten nykytaide, myös kuvataidekasvatusala on laaja ja jatkuvasti laajeneva. Kuvataidekasvatuksen kenttään kuuluvat kuvataideopetuksen lisäksi muun muassa näyttely- ja taidemuseopedagogiikka, lasten kulttuurikeskukset, vapaa sivistystyö ja kuvataiteen harrastaminen. Niin nykytaiteen kuin kuvataidekasvatuksen sarka kasvaa myös sosiaalisesti sitoutuneisiin kuvataideprojekteihin sekä kuvataideperustaisiin palveluihin, kuten taidetoimintaan hoitolaitoksissa ja palvelutaloissa. Työelämässä nykytaide ja taidekasvatus toteutuvat projektimuotoisesti yhteiskunnan toimintoihin osallistuen.

Tähän laajenevaan taiteen kenttään, jossa taiteilijat työskentelevät erilaisissa organisaatioissa ja eri aloilla, liittyy taiteilijan moninaisia osaamistarpeita, joihin taiteilijakoulutuksella pyritään vastaamaan. Koulutuksen osana projektipedagogiikka, joka sidostuu työelämään, vastaa lähestymistavoiltaan nykytaiteen osallistuvia, pedagogisia, vuorovaikutteisia ja aktivistisia toimintatapoja. Nykytaide haastaa siirtymään ohjaaja- ja studiokeskeisistä opetustavoista avoimiin oppimisympäristöihin, joissa korostuvat taiteen tekemisen prosessit ja niiden limittyminen muuhun yhteiskunnalliseen elämään.

Taiteilijat voivat erikoistua siten, etteivät he välttämättä profiloitu vain tiettyyn taide-teosmuotoon, kuten video- tai performanssitaiteeseen, vaan myös taiteen eri ammattialojen välisyyteen. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalle sijoittuva taiteilija hyötyy sosiaalialan tietoperustan tai sosiaalialan organisaatioiden tuntemisesta, kun taas arkkitehtien kanssa työskentelevän taiteilijan on osattava arkkitehtien käyttämä ammattikieli ja suunnittelun työkalut. Erilaisissa oppilaitoksissa ja yliopistoissa on erilaisia mahdollisuuksia hakeutua esimerkiksi sivuaineopintoihin erikoistumista tukien. Lapin yliopistossa taiteilijakoulutukseen voi sisällyttää esimerkiksi sosiaalityön, matkailun ja ympäristöopinnot opintojaksoja. Kokemuksen muotoilu ja palvelumuotoilu ovat puolestaan taiteiden tiedekunnan sivuaineopintokokonaisuuksia, jotka myös vahvistavat edellytyksiä taiteen monimuotoistuvaan työelämään.

Osa taiteen projektityöhön liittyvästä osaamisesta on niin sanottuja geneerisiä taitoja: esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, oman työn johtamistaitoja sekä syrjimättömyyden, antirasmin ja yhdenvertaisuuden periaatteita. Projekteiksi organisoitua työelämä edellyttää myös projektin hallintataitoja ja työtilaisuuksien jatkuva hakeminen itsensä promoamista, mikä on taiteilijoille tuttua myös näyttelykeskeisessä taidemaailmassa. Perinteisessäkin kuvataiteilijan työssä jokainen uusi näyttely voi organisoitua projektiksi, johon asetetaan tavoitteet, haetaan rahoitusta ja jonka toteutus tai tulokset dokumentoidaan ja raportoidaan. Myös esimerkiksi luovuutta, ideointikykyä ja omaperäisen näkökulman etsimistä voidaan pitää taiteilijan geneerisinä taitoina, jotka vahvistuvat sekä koulutuksessa että työkokemuksen kautta.

Visuaalisen kulttuurin laajeneva kenttä kaipaa asiantuntijoita, kun tuotteita luodaan, levitetään ja kulutetaan nopeammin kuin koskaan, eikä niiden sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja poliittinen merkitys ole vähenemässä. Globaalit haasteet kiinnittyvät mielikuviin: kuvilla vaikutetaan meihin mutta niillä voidaan opetella myös vaikuttamaan. Nykykuvataidekasvatus tarjoaa kriittisyyden lisäksi välineitä luovaan hyppyyn kohti tuntematonta, uskoa aistisuuteen ja leikkiin, uskallusta kuvitella, nähdä ja tehdä näkyväksi vielä olemassa olemattomia mahdollisuuksia ja maailmoja.

Nykykuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen koulutus luovat osaamista laajenevalle taiteen kentälle. Nykykuvataidekasvatus rakentaa eettisesti kestäviä taitoja ja keinoja toimia ja vaikuttaa yhdessä muiden kanssa sosiaalista, kulttuurista ja ekologista moninaisuutta kunnioittaen ja puolustaen. Osa tästä osaamisesta syntyy taiteilijan pääomaksi, mutta oppijoita ovat myös kuvataideprojektien osallistujat. Toiminnassa voi vahvistua esimerkiksi ilmaisutaidot, toimijuus, luovuus, ongelmanratkaisu- ja innovointitaidot, reflektointitaidot ja kuvalliset tai monimedialliset vuorovaikutustaidot. Nykykuvataidekasvatus ja soveltava taide luovat perustaa yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnille, demokraattiselle yhteiskunnalle ja luoville aloille.

Lukuvinkit soveltavan taiteen projekteihin

Hiltunen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2010). *Rälläkkä ja sivellin. Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi.* Lapin yliopisto. <https://www.yumpu.com/fi/document/view/51986342/rallakka-ja-sivellin-taide-toimintaa-nuorten-sosiaalikallegaa>

Hiltunen, M., Mikkonen, E., Laitinen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2018). *Taidevaihte: kaksisuuntaista kotoutumista taiteen ja sosiaalityön keinoin.* Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-108-8>

Huhmarniemi, M. (2012). Soveltavan kuvataiteen maisteriohjelma: Taidetta ympäristön, yhteisöjen ja yritysten tarpeisiin. Teoksessa T. Seppänen (Toim.), *Taidetta, kulttuurien yhteistyötä ja uusia verkostoja.* Pohjoisen kulttuuri-instituutti (s. 29–31). Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Jokela, T., Huhmarniemi, M. & Paasovaara, J. (Toim.) (2020). *Luontokuvaus soveltavana taiteena.* Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>

Jokela, T., Coutts, G., Huhmarniemi, M. & Härkönen, E. (Toim.) (2013). *Cool: Applied visual arts in the North.* University of Lapland. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-638-7>

Oinas, N., Hiltunen, M. & Stöckell, A. (Toim.) (2022). *Työtaide: taide työhyvinvoinnin tukena sosiaali- ja terveysalalla.* Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-324-2>

Jokela, T. (2015). Talvi arktisen taiteen ja muotoilun luonnonvarana. Teoksessa S. Tuulentie, L. Suopajarvi & P. Sarala. (Toim.), *Ihmisiä luonnossa. Luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia* (s. 41–57). Lapin tutkimusseura.

Jumisko, E., Jänkälä, R. & Piekkari, J. (Toim.) (2013). *Hyviä vuosia Lapissa: Toimintamalleja ja työkaluja ikäihmistien elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukemiseen.* KTAMK:n julkaisuja.

YHTEISÖ, YHTEISÖLLISYYS JA YHTEISÖLLINEN NYKYTAIDEKASVATUS

Yhteisö on nykytaiteen ja taidekasvatuksen projektimuotoisen toiminnan keskeinen käsite. Käsitteenä se on laaja ja monivivahteinen; se voi tarkoittaa koko ihmiskuntaa tai muutaman ihmisen joukkoa. Yhteisöllisyyteen on perinteisesti liitetty oletus paikallisuudesta ja ihmisryhmästä, joka jakaa samoja arvoja ja tuntee toisensa. Kyse on kuitenkin aina ihmisten välisen vuorovaikutuksen tavasta ja yhteisöjä voidaan luokitella niiden tavoitteiden tai vuorovaikutuksen luonteen mukaan. Uudempi yhteiskuntatutkimus näkeekin, että yhteisöt perustuvat merkityksen ja identiteetin etsimiseen (Kangaspunta, 2011). Yhteisöllisyys voidaan käsittää myös ideana tai tavoitteena ja tässä mielessä oppina tietystä vuorovaikutustavasta. Yhteisöllisyyden piiriin kuuluvat sekä olemassa olevat vuorovaikutusprosessit että tietoisuuden tiloina olemassa olevat mielikuvat tällaisista.

Lapin yliopiston taideprojekteissa on usein vahva yhteisöllinen painotus, joka pohjaa Hiltusen (2009) väitöskirjassaan luomaan yhteisöllisen taidekasvatuksen teoriaan. Yhteisöllisessä taidekasvatuksessa yhteisö määrittyy taidetoiminnan kautta ja myös siihen liitettyjen kasvatuksellisten intentioiden suunnassa. Yhteisöllisen taidekasvatuksen yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella refleksiivisesteettisen yhteisöajattelun kautta. Sille on luonteenomaista pyrkimys löytää avointa vuorovaikutusta korostava tasapaino yksilön ja yhteisön sekä yhteisön ja ympäristön välille. Vuorovaikutuksen on lupa olla myös viipyilevää ja hämmästelevää – se voi olla myös arjen hidastamisen pyrkimystä, ei aina välttämättä tehokasta ja välittömästi vaikuttavaa. Sosiokulttuurinen ympäristö on ollut vahvasti yhteisöllisessä taidekasvatuksessa toiminnan lähtökohtana. Toimintaan voi liittyä myös perinteiselle yhteisöajattelulle tyypillistä paikallisuuden ylläpitämistä mutta sitä ei tehdä vain säilyttäen tai kulttuurisen uusintamisen kautta, vaan myös vaihtoehtoja etsien ja muutosta tukien.

Perinteistä yhteisöä leimaava tiukka sosiaalinen kontrolli, selkeä ulospäin rajautuvuus ja erilaisuuden sekä ulkopuolisuuden kyseenalaistaminen ovat vierasta yhteisölliselle taidekasvatukselle. Auktoriteetin, hierarkian ja epätasa-arvon sijasta yhteisöllisessä taidekasvatuksessa pyritään dialogisuuteen, osallisuuteen ja erilaisuuden hyväksymiseen, itseensä viitaten ja itsensä

tiedostaen, refleksiivisesti. Yhä useammin yhteisö nähdään laajentuvan käsittämään myös kansatoimijuutta muunlajisten, elollisen sekä elottoman luonnon kanssa.

Yhteisöllisyys voidaan nähdä projekteissa taiteellisenä yhteismuotoutumisena, jossa performatiivisuus ja tapahtumallisuus korostuu entisestään. Yhteisöllinen taidekasvatus ja yhteisötaide voi käyttää mitä taiteen välineitä tahansa. Uudet mediateknologiat mahdollistavat kenttätyöhön loistavia apuvälineitä, tallennusvälineitä mutta myös taiteelliseen toimintaan ja ilmaisuun uusia, teoksellisia ulottuvuuksia kutsuen mukaan ja luoden uusia yhteisöllisyyden muotoja.

Yhteisöllisen taidekasvatuksen puitteissa tehty pitkäjänteinen työ on osoittanut, että taidekasvatuksellisten toimintatapojen kautta voidaan tukea osallisuutta. Taideperustaisella toiminnalla voidaan saavuttaa yhteisöllisen taidekasvatuksen tavoitteita kuitenkin vain edellyttäen, että toimintaa ohjaava tiedostaa lähtökohdat ja tavoitteet ja harjaantuu keinoihin niiden

Kuva: Mirja Hiltunen, 2024.

saavuttamiseksi. Taideperustaisten työmuotojen leviäminen ja vaikuttavuuden parantaminen edellyttää pedagogisen perustan vahvistamista ja kykyä dialogiseen kuuntelemiseen, neuvotteluihin. Kyse on vaativasta asenteesta ja asiantuntijuudesta – tarkoituksesta tehdä mahdollisimman laadukkaasti ja myös lopputuloksen korkeatasoisuudesta huolehtien yhdessä töitä epävarmuuksia sietäen ja yhdessä ihmetellen. Tällainen asenne palkitsee ja voimaannuttaa tekijänsä ja voi tehdä mahdolliseksi luoda jotain uutta; yhteisöllisen taidetoiminnan yhteydessä kyse on usein uudesta toimintakulttuurista.

Yhteisöllisessä taidetoiminnassa tarvitaan asiantuntijuutta paitsi työtavoista ja -menetelmistä myös arjen kulttuuriin liittyvistä rikkaista todellisuuksista ja hiljaisesta tiedosta (Hiltunen, 2009, 2011). Tämä tarkoittaa usein astumista ulos epävarmuuksien maailmaan, ulos luokahuoneesta, oli se sitten virtuaalinen tai fyysinen ja ulos valmiista ennako-oletuksista ja ajatusmalleista. Yhteisöllinen taidekasvatus on tilanteen luomista, yhteisöllinen taidekasvatus tapahtuu nykyhetkessä, performatiivisesti, vuorovaikutteisissa tilanteissa. Sen lähtökohtana ovat sosiokulttuurinen ympäristö ja traditiot – taiteellisen prosessin aikana ne voivat muuntua. Näin taidetoiminta voi vaikuttaa myös yhteisön tulevaisuuteen.

Lue lisää yhteisöllisyydestä ja yhteisöllisestä taidekasvatuksesta

Hiltunen, M. (2009). *Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä.* (Väitöskirja. Lapin yliopisto). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111141039>

Hiltunen, M. (2011). *Voimaannuttava pohjoinen. Sukupolvet ja kulttuurit kohtaavat taidekasvatushankkeissa.* Nuorisotutkimus. <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2011/1/voimaann.pdf>

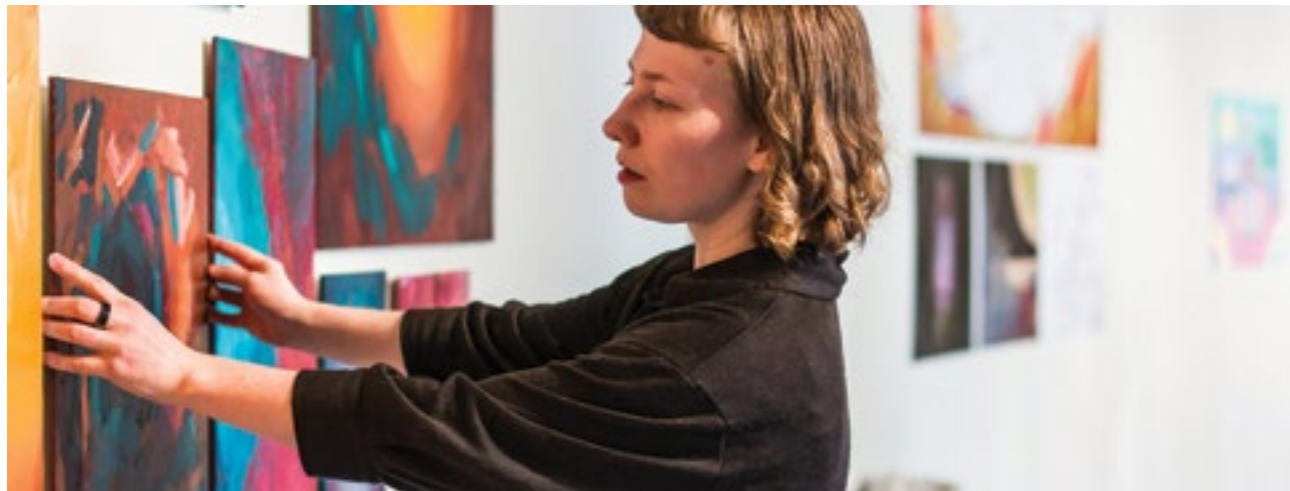
Kangaspunta, S. (toim.) (2011). *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen.* Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8383-7>

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2023). Community-based art education: Promoting revitalization and eco-cultural resilience for cultural sustainability. Teoksessa C-C. Lin, A. Sinner, & R. L. Irwin (Toim.), *Community arts education: Transversal global perspectives* (s. 86–98). Intellect.

TAITEILIJAN JA TAIDEKASVATTAJAN ROOLIT SOVELTAVASSA KUVATAITEESSA

Erilaisissa yhteiskunnissa ja erilaisilla alueilla – esimerkiksi Euroopan isoissa kulttuuripääkaupungeissa ja maaseudun harvaan asutuilla alueilla – on erilaisia työtarjouksia ja -mahdollisuuksia taiteilijoille ja taidekasvattajille. Nämä taiteilijan ja taidekasvattajan roolit ja työnkuvat ovat monimuotoistuneet 1990-luvulta lähtien. Esittelemme tässä kappaleessa taiteilijan osaamisperustaisia työnkuvia perustuen taidealan selvityksiin sekä kehittämishankkeisiin, joissa olemme työskennelleet Lapissa. Taiteilijan toimintaa sosiaali- ja terveystalalla on tarkasteltu useissa hankkeissa. Ympäristötaiteen muuttuvia työnkuvia on hahmoteltu aiemmin matkailun kontekstissa ja taiteilijoiden työtä palvelujen tarjoajana hyvinvointi- ja matkailualla.

Taiteilija voi sijoittua alla olevien roolien mukaisesti erilaisiin organisaatioihin ja tehtäviin, esimerkiksi kunta- tai aluetaiteilijaksi sekä taide-, kulttuuri- ja kehittämishankkeiden työntekijäksi. Taiteilija, taidekasvattaja ja kuvataideopettaja voi myös toimia yrittäjänä, kevytyrittäjänä tai osuuskunnan jäsenenä myyden palvelujaan alla olevissa kategorioissa. Lista perustuu osin aiemmin julkaisuun taiteilijoiden työnkuvan muutoksia tarkastelemaan määrittelyyn (Huhmarniemi & Jokela, 2018, s. 116–120). Nykytaidekasvattajat puolestaan välittävät uudistuneita työnkuvia opetukseen usein juuri projektien kautta.

Taiteilija käsityöläisenä

Perinteisiä kuvataiteilijan ja kuvataideopettajan taitoja liittyy käsityöläisyyteen ja visuaalis-esteettiseen ilmaisuun, kuten muotojen, värien, materiaalien ja työskentelymenetelmien hallintaan. Käsityöläistaitoja sovelletaan myös nykytaiteessa ja soveltavassa taiteessa. Liikkuakseen taiteilijana taidemaailman laajeneville kentille käsityöperustaisesti toimiva taiteilija tarvitsee lisäksi esimerkiksi vuorovaiikutteisen suunnittelun taitoja ja kykyä soveltaa perinteistä osaamista uudenlaisissa yhteyksissä.

Taiteilija teosten, tilojen ja ympäristöjen suunnittelijana

Taiteilija voi olla teosten ja ympäristöjen suunnittelija yhteistyössä esimerkiksi arkkitehtien tai kaupunki- ja maisemasuunnittelijoiden kanssa. Teoksen suunnittelu sisältää teoksen sisällön eli viestin, tarinan tai aiheen määrittelyä ja ilmaisua visuaalisin ja materiaalisin keinoin. Suunnitelma esitetään luonnoksina, havainnekuvina, pienoismallina tai 3D-mallina. Taiteilija voi vastata myös teoksen toteuttamisesta, johon voi osallistua erilaisia rakentamisen ammattilaisia ja palvelujen ostoa erilaisilta yrityksiltä. Julkisen taiteen projekteissa tuotetaan teoksia, kun taas integroitu taide tarkoittaa taiteilijan osaamisen integroitumista

saumattomasti muuhun suunnitteluun, kuten rakennuksen arkkitehtuuriin. Prosessi ei välttämättä synnytä lainkaan erillistä teosta: taide voi integroitua osaksi kokonaisuutta ja taiteilijan näkemystä voidaan hyödyntää esimerkiksi piha- ja sisustussuunnitelmassa.

Taiteilija yhteisötaiteilijana tai osallistumisen fasilitaattorina

Yhteisötaiteella tarkoitetaan taiteellisia prosesseja ja taideprojekteja, joissa taiteilija tai taidekasvattaja ja jokin yhteisö työskentelevät yhdessä ajankohtaiseksi tai tärkeäksi kokemansa aiheen äärellä. Työskentely voi sisältää innostamista, ohjausta ja toiminnan organisointia. Vastaavasti myös osallistavalla taiteella tarkoitetaan taiteellisia prosesseja ja produktioita, joihin voi tavalla tai toisella osallistua. Osallistuminen voi olla omaehtoista tai ohjattua, fasilitoitua. Yhteisötaide ja osallistava taide voivat olla lähestymistavoiltaan lähellä sosiaalisesti sitoutunutta kuva- ja nykytaidetta, jossa taiteilija ottaa kantaa ja pyrkii vaikuttamaan sosiaalisiin ongelmiin erilaisina yhteiskunnallisina interventioina. Taiteilija voi työskennellä erilaisissa yhteisöissä, esimerkiksi sairaaloissa, hoitokodeissa, kouluissa, päiväkodeissa ja työpaikoilla. Taiteilijan työkaluihin sisältyy kuuntelemisen, vuorovaikutuksen, läsnäolon, empatian ja pedagogin taitoja.

Taiteilija aktivistina

Sosiaalisesti sitoutunut taide on nykytaidetta, joka ottaa kantaa ja pyrkii vaikuttamaan sosiaalisiin ongelmiin ja vastaavasti ympäristöpoliittisesti sitoutunut taide ottaa kantaa ympäristöongelmiin. Usein taide toteutuu erilaisina yhteiskunnallisina interventioina. Taiteen kontekstissa tehty suora toiminta, jolla tavoitellaan muutoksia erilaisiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin, voidaan määritellä aktivistiseksi taiteeksi. 2020-luvulla suomalaiset taiteilijat ovat toimineet aktivisteina muun muassa metsä- ja kaivoskiistoissa, saamelaispolitiikassa ja ihmisoikeuskysymyksissä. Koulu- ja lukio-opetuksessa projektiviikot ja ilmiöperustainen oppiminen voivat toteutua aktivistitaiteen prosessina tai projektina, jossa opitaan myös demokratian ja kansalaisvaikuttamisen periaatteita. Internet on yksi aktivistisen taiteen keskeisistä foorumeista.

Taiteilija taideperustaisten palvelujen tarjoajana

Taiteilija voi suunnitella ja ohjata esimerkiksi taidetyöpajoja yhteiskunnan ja elinkeinoelämän eri aloilla ja erilaisiin tarkoituksiin, kuten ohjelmapalveluina tai hyvinvoinnin tukena. Taiteeseen perustuvia menetelmiä käytetään esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla, koulutuksessa ja palvelumuotoilussa. Taiteilijat ja

taidekasvattajat voivat kehittää ja myydä taideperustaisia palveluja, jotka perustuvat heidän menetelmälliseen osaamiseensa. Taideperustaisissa palveluissa sovelletaan taiteen menetelmiä, ei välttämättä tähdätä taiteeseen lopputuloksena.

Kuva: Antti Stöckell, 2024.

Organisaatiotaiteilija

Organisaatiotaiteilija työskentelee erilaisissa organisaatioissa, kuten yrityksissä tai julkisyhteisöissä. Usein organisaatiotaiteilijan työn toivotaan tukevan työyhteisön hyvinvointia, vuorovaikutusta, luovuutta, innovatiivisuutta ja toisin tekemisen ja näkemisen mahdollisuuksia. Taiteilijan tehtävänä voi olla organisaation sisäisen vuorovaikutuksen ja prosessien kehittäminen erilaisilla taiteellisilla väliintuloilla, jotka voivat olla organisaation jäseniä osallistavia. Taiteilija voi myös työskennellä organisaation ja asiakkaiden rajapinnassa, kuten palvelutaloissa. Työ voi organisoitua työsuhteen tai palvelun myynnin lisäksi myös taiteilijaresidenssinä siten, että taiteilija asuu organisaatioissa.

Taiteilija asiantuntijana ja konsulttina

Taiteen asiantuntijoita työskentelee kunnissa, yrityksissä, taide- ja kulttuurialan yhdistyksissä sekä taidemuseoissa ja vastaavissa taidemaailman instituutioissa. Asiantuntijuus voi tarkoittaa esimerkiksi taiteilija-kuraattorin työtä tai taidealan johto-, koulutus-, ja tutkimustehtäviä. Taidekonsultti on taiteen asiantuntija, joka koordinoi yhteen esimerkiksi taide- ja rakennusprojektin. Konsultointi sisältää koordinaattorin, asiantuntijan ja mahdollisesti myös kuraattorin tehtäviä sekä yhteistyötä erilaisten sidosryhmien kanssa. Taidekonsulttia voi tarvita esimerkiksi yrityksen taideohjelman laatimiseen, taiteilijoiden valintaan, sopimus-, verotus-, tekijänoikeus- ja huoltoasioihin sekä tiedottamiseen.

Lue lisää taiteilijoiden ja taidekasvattajien laajenevasta työstä

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020), *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taike.
<https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja>

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2018). Ympäristötaide taiteilijan soveltavana ja integroituna osaamisena. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (Toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 107–121). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201811061408>

Jokela, T. (2015). Talvi arktisen taiteen ja muotoilun luonnonvarana. Teoksessa S. Tuulentie, L. Suopajärvi & P. Sarala. (Toim.), *Ihmisiä luonnossa. Luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia* (s. 41–57). Lapin tutkimusseura.

Jokela, T. (2021). *Kuerin matkassa: paikkaperustainen taideteos ympäristökonfliktissa*. Research in Arts and Education, 2021(3), 73–97. <https://doi.org/10.54916/rae.119563>

Jokela, T., Kovero, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2021). *Taide avartaa matkailualaa Lapissa*. Lapin yliopisto. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-300-6>

Jokela, T. & Riikonen, M. & Holck, I. (Toim.) (2023). *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-358-7>

NYKYTAITEEN KOHTAAMISESTA: OSALLISTUVAT JA OPPIVAT YLEISÖT

Nykytaiteen projektimuotoinen kehittäminen edellyttää kulttuurista katsetta, joka perustelee toiminnan laadun myös yleisön ja osallistujien näkökulmasta. Kokemusten ja elämysten tarjoamisen rinnalla nykytaide on usein pedagogisesti intentionaalista pyrkien tarjoamaan yleisölle oppimisen ja oivaltamisen kokemuksia. Elämys ja oppiminen ovat sidoksissa toisiinsa, sillä oppimisen ja oivaltamisen kokemus on merkittävä taidekokemusten laatua vahvistava tekijä. Samaan tulokseen on päädytty myös matkailun tutkimuksessa, jossa matkailijaa ei enää nähdä kohteena tai kuluttajana, jolla kokemus tarjotaan, vaan aktiivisena oppijana, kokemuksen luoja.

Taideprojektit voidaan ymmärtää pedagogisina tapahtumina, joissa taide laitetaan tapahtumaan. Pelkät puitteet, taideteosten tarjoaminen koettavaksi ei riitä, vaan tarvitaan myös laadukasta, ammattilaisten toteuttamaa johdattelua ja tukea. Taideprojektien yhteydessä yleisöjä osallistava taidetoiminta voi parhaimmillaan laittaa taiteen tapahtumaan informaalin oppimisen kehityksessä ja tarjota samalla myös taiteen alan asiantuntijalle mahdollisuuden ammatilliseen kehittämiseen elinikäisen oppimisen hengessä. Näin taideprojektit ovat myös usein yleisötyötä ja yleisön kulttuurikompetenssin lisäämisestä. Kulttuurikompetenssiin liittyy kulttuuritietoisuus, ilmaisu ja kulttuurienväliset taidot. Kulttuurikompetenssi tarkoittaa yksilön kykyä omaksumaa, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Euroopan Unioni kehottaa jäsenvaltioita etsimään keinoja kulttuurikompetenssitaitojen saavuttamisessa. Tapahtumalliset, performatiiviset taideprojektit tarjoavat niin taidekasvattajille, taiteen soveltajille kuin tapahtumien yleisöille alustan tällaisten kompetenssien kehittämiseksi ja kehittymiseksi.

Nykytaiteen ja nykytaidekasvatuksen näkökulmasta monimuotoistuvat yhteydet yleisöihin ovat mielenkiintoisia erityisesti erilaisten tapahtumien yhteydessä. Enenevässä määrin erilaisten yleisöjen erityistarpeet vaikuttavat niin taiteen esitystilanteeseen kuin taidetuotteen kehittelyyn. Vaikka teos tai produktio olisi sama, vaihtelee tilanne yleisön mukaan. Yleisön reaktiot ja esiintyjän sekä esityksen suhde yleisöön tekevät esitystilanteesta tapahtumallisen: jokainen toiminta- ja esityskerta on yleisön vuoksi erilainen.

Kuva: Antti
Stöckell, 2024.

Performatiivisuus tulee näkyväksi ja korostuu tilanteissa, joissa yleisö ei ole tottunut taiteenlajiin tai poikkeaa muulla tavoin niin sanotusta vakioyleisöstä, jolle perinteinen katsojan rooli on tuttu ja kotoisa. Tietyissä tilanteissa tapahtumallisuus saa taiteilijan muuttamaan suunniteltua esittämisen tapaa tai ottamaan kontaktia suuremmin katsojaan. Tapahtumallisuus mahdollistaa taideprojektien rakenteen alistamisen hetkellisesti tapahtuman yleisön, osallistujien yksilöllisyyden ja kohtaamistilanteen erityislaadun huomioimiselle. Taideproduktiot mahdollistavat taidealan ammattilaiselle, taiteilijalle tai taideopiskelijalle ainutlaatuisen kehittämiskokemuksen oman ammatillisen kehittymisen näkökulmasta.

Lukuvinkit kohtaamisiin

Hiltunen, M. (2011). *Voimaannuttava pohjoinen. Sukupolvet ja kulttuurit kohtaavat taidekasvatushankkeissa*. Nuorisotutkimus, 29(1), 34–49.

Hiltunen, M., Mikkonen, E., Laitinen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2018). *Taidevaihte: kaksisuuntaista kotoutumista taiteen ja sosiaalityön keinoin*. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-108-8>

Jokela, T. (2023). Ketterää nykytaidetta tapahtumiin. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen, & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 20–31). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051544379>

Jokela, T., Huhmarniemi, M. Haataja, C. & Issakainen, T. (Toim.) (2018). *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-094-4>

Jokela, T. & Stöckell A. (Toim.) (2022). *Taideperustaisia metsäkohtaamisia: ekosysteemipalveluista elinvoimaa luoville aloille*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022040527238>

Oinas, N., Hiltunen, M. & Stöckell, A. (Toim.) (2022). *Työtaide: Taide työhyvinvoinnin tukena sosiaali- ja terveysalalla*. Lapin yliopisto. <https://lada.ulapland.fi/handle/10024/65171>

Rantala, P. & Jansson, S. (Toim.) (2013). *Taiteesta toiseen: taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia*. Lapin yliopisto.

KUVATAITEILIJAN AMMATTIKUVAN MUUTOS JA ANSAINTAMALLIT

Kuvataiteilijan tulot koostuvat perinteisesti muun muassa apurahoista, teosmyynnistä ja julkisesta taiteesta. Taiteilijat tekevät myös niin sanottua palkkatyötä esimerkiksi taiteilija-opettajina, taiteilija-kuraattoreina, taiteilija-tuottajina sekä kunta- tai aluetaitelijoina. Taiteen opettaminen ja ohjaaminen erilaisissa kouluissa ja organisaatioissa on merkittävästi työllistävä työ, mutta muut taiteilijoiden työnantajat ja työpaikat ovat harvalukuisia ja on tyypillistä, että työ on projektimuotoista. Työn luonteeseen kuuluu verkostoituminen, itseohjautuvuus, itsebrändääminen ja työn monimuotoisuus ja jaksottaisuus (Kahra, 2022).

Kahra (2022) on esittänyt seuraavat ansaintatavat kuvataiteilijan uuteen työhön: monitulotaiteilija, yrittäjä, osallistava, julkisen taiteen tekijä, kuvittaja, opettaja ja asiantuntija. Näihin kuvataiteen alaan sisältyviin työn muotoihin liittyy erilaisia kompetensseja ja tulonmuodostuksen tapoja. Monituloisuus liittyy usein projektityöhönkin mutta toisaalta projekteja voidaan tehdä myös kaikissa Kahran esittämissä taiteilijatyypeissä. Niin yrittäjät kuin muut Kahran tyypittelemät kuvataiteilijat voivat suunnitella projekteja ja hakea niihin rahoituksia tai saada työtilaisuuksia muiden organisaatioiden projekteista.

Kuva: Timo
Jokela, 2019.

2000-luvulla kuvataiteilijoiden uusilla ansaintakeinoilla on tarkoitettu taiteilijoiden työtä sosiaali- ja terveyssektorilla ja elinkeinoelämässä. Taiteilijat voivat myydä niin sanottuja taideperustaisia palveluja tai taiteellisia interventioita esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalle, tapahtuma-alalle, matkailuun sekä kuntien ja elinkeinoelämän erilaisiin organisaatioihin. Taidetta peräänkuulutetaan moniin erilaisiin yhteisöihin vahvistamaan luovuutta, innovatiivisuutta, ihmisten välisiä kohtaamisia, vuorovaikutusta ja työhyvinvointia. Toiminta organisoituu yleensä projekteina, jotka voivat olla työyhteisön kehittämisprojekteja tai taidemaailmavetoisia ja -rahoitteisia hankkeita.

Kun kuvataiteilija työllistyy taidemaailman ulkopuolelle, liittyy työhön yleensä aina taiteen ulkopuolelta tulevia tavoitteita, kuten toimeksiantajien toiveita, tarpeita ja reunaehtoja. Karttunen (2017) on tutkinut taiteilijan työn moninaistumista yhteisötaiteeksi todeten, että taiteilijat hyväksyvät työhönsä muun muassa hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen liittyviä tavoitteita. Projekteissa taiteilijat joko toteuttavat taiteilijuuttaan – tekevät taidettaan soveltavana taiteena – tai käyttävät taidealan osaamista palkkatyön tarpeisiin, muun taiteilijuuden rinnalla. Yleensä taiteen laajentuneisiin ansaintakeinoihin liittyy avoin asennoituminen taiteen kaupallisuuteen ja taiteilijan työn prosesseissa on yhteneväisyyksiä käyttäjälähtöisen muotoilijan työhön. Tosin Karttusen (2017) mukaan myös yhteisötaidetta tehdään toisinaan ilman palkkioita, kutsumuksesta, kuten kuvataiteen näyttelykeskeisessä taidemaailmassa on vakiintuneesti Suomessa tehty aina 2020-luvulle asti.

Taiteilijan ammattiin voi liittyä kokemuksia siitä, että omaan ydintyöhön, teosten tekemiseen, käytettävä aika vähenee, kun jatkuvasti on haettava rahoituksia tai työtilaisuuksia, myytävä osaamistaan ja esiteltävä sitä. Niin sanottu taiteen välittäjäporras voi kuitenkin tehdä osan projektien organisoinnista ja taiteilijan markkinoinnista. Näyttelykeskeisessä kuvataidemaailmassa välittäjäportaalla tarkoitetaan muun muassa gallerioita ja taidemuseoita: galleristeja, kuraattoreja ja kulttuurituottajia, jotka organisoivat näyttelyitä, taiteilijatapaamisia ja taidetapahtumia. Kun taiteilijat sijoittuvat työhön erilaisiin organisaatioihin, myös taiteen välittäjätyö moninaistuu. Taiteen asiantuntija, manageri tai taidekonsultti voi erikoistua taiteen välittämiseen sosiaali- ja terveyssektorille, kaupunkitilaan, rakennushankkeisiin, matkailuun, tapahtuma-alalle ja niin edelleen. Taiteen välittämistä voidaan tehdä taidemaailmasta käsin tai muiden alojen sisältä. Esimerkiksi taidehotelli voi toimia taiteen välittäjänä matkailusektoriin.

2020-luvulla taiteilijat edelleen kokevat runsaasti huolta ja kuormitusta epävarmasta toimeentulostaan (Ruusuvirta ym., 2022). Kuvataiteilijoita kuvataan uusköyhälistöksi, kun he elävät vähävaraisina ja epävakaisissa oloissa pätkätyöläisinä tai työttöminä korkeasta koulutuksesta huolimatta. Muuttuvien työnkuvien ja työmarkkina-asemien koetaan pudottavan taiteilijoita työn tekemisen kategorioiden väliin, kuten Ansio ym. (2018) kuvailevat tilanteessa, jossa taiteilijoilla on pätkittäisiä työsuhteita, palvelujensa myyntiä ja projekteja. Osa taiteilijoista toivoo Suomeen perustulomallia turvaamaan työrauhaa. Samalla on edelleen tarvetta kehittää taiteilijan vaihtoehtoisia ja täydentäviä uramalleja, jotka mahdollistavat kuvataiteeseen kestävästä toimeentulon ja joustavan ansaintamallin.

Kuvat: Timo Jokela, 2019 ja Meri Väyrynen, 2023.

Lue lisää taiteen asemasta ja ansaintamalleista

Ansio, H., Houni, P. & Piispa, M. (2018). "Ei ole keksitty sitä ammattinimikettä, mikä olisin" Sosiaalisesti sitoutuneen taiteen tekijät ja hybridinen työ. *Yhteiskuntapolitiikka* 83(1), 5–17.

<http://www.julkari.fi/handle/10024/136024>

Huhmarniemi, M. (2023). *Taiteilijan tulojen purot muuttavassa työelämässä: tapahtumat työllistävät*. Teoksessa T. Jokela & M. Riikonen & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 62–69). Lapin yliopisto.

Jokela, T. (2023). *Ketterää nykytaidetta tapahtumiin*. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen, & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 20–31). Lapin yliopisto.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051544379>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taiteilijan työ muuttuu: taideyliopistopedagogiikka vastaa muutokseen ja ohjaa sitä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 21–37). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020050424766>

Jokela, T., Huhmarniemi, M. Haataja, C. & Issakainen, T. (Toim.) (2018). *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-094-4>

Kahra, S. (2022). Kuvataiteilijan uusi työ. Teoksessa T. Kuusimäki, T. (Toim.), *Yli vaaran vuosien: kuvataiteilijan uuden työn koulutusmalli* (s. 195–202). Satakunnan ammattikorkeakoulu.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022041429255>

Karttunen, S. (2017). Laajentuva taiteilijuus: yhteisötaiteilijoiden toiminta ja identiteetti hybridisaatio-käsitteen valossa. *TaHiTi Taidehistoria tieteenä*, 7(1).

<https://tahiti.journal.fi/article/view/85656/44606>

Kuusimäki, T. (Toim.) (2022). *Yli vaaran vuosien: kuvataiteilijan uuden työn koulutusmalli* (s. 195–202). Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022041429255>

Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniaho, A. (2022). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2021. Tulevaisuuden taiteentekijät*. Cupore. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/tulevaisuuden-taiteentekijaet>

3 MUUTTUVASSA KOULUSSA JA TYÖELÄMÄSSÄ

ILMIÖLÄHTÖISYYS PROJEKTIPEDAGOGIIKASSA

Nykytaiteen dialogisuus, kontekstuaalisuus ja situationaalisuus eli tilannesidonnaisuus luonnehtivat hyvin myös kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen projektipedagogiikkaa ohjaavia opetus- ja oppimiskäsityksiä (Granö ym. 2018). Opetustilanteiden ja oppimisprosessin suunnitteluun on kehitetty erilaisia malleja, joissa opiskelija nähdään aktiivisena toimijana ja tiedon jäsentäjänä. Muun muassa tutkiva oppiminen, ongelmalähtöinen oppiminen, yhteisöllinen oppiminen ja ilmiölähtöinen oppiminen ovat esillä olleita malleja, joilla projektioppimista tapahtuu ja opiskelijan aktiivista tiedon ja taidon kehittämistä voidaan pedagogisesti tarkastella ja syventää.

Nykytaiteelle ominainen tutkiva ja ilmiökeskeinen työskentely edustaa kokonaisvaltaista tiedonkäsitystä, jossa yhdistyy taideoppimisen yksilöllinen ja yhteisöllinen luonne. Koulujen opetus suunnitelmassa (POPS, 2014) korostetaan ilmiölähtöistä oppimista, mutta sitä on myös perätty yliopistopedagogiikkaan. Ilmiölähtöinen oppiminen tarjoaa mahdollisuuden yhdistää oppijälähtöisyyden, tutkivan, yhteistoiminallisen ja oppiainerajat ylittävän oppimisen piirteitä taideoppimisen kokemuksellisiin ulottuvuuksiin. Ilmiölähtöisessä oppimisessa kokemukset ja arkiajattelu ovat lähtökohtia, joista käsin pyritään opiskeltavan ilmiön tutkimiseen ja oppimiseen monialaisuutta hyödyntäen. Nykytaiteen tavoin ilmiölähtöisen opetuksen ja oppimisen lähtökohtana ovat siis todellisen maailman ilmiöt, joita pyritään tarkastelemaan aidossa tilanteessa ja ympäristössä.

Nykytaiteelle on luonteenomaista temaattinen, ilmiölähtöinen työskentely sekä erilaisia tietämisen tapoja yhdistelevä lähestymistapa. Taiteelle ominainen työskentely kytkeytyy luontevasti koulumaailmassa laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin ja toimintakulttuuria ohjaaviin periaatteisiin. Ajattelu on vastakohtainen koulujen ja oppilaitosten perinteiselle oppiainejakosuuteen perustuvalla opetuksella, jolloin opeteltavat asiat on pilkottu pieniksi ja toisistaan irrallisiksi palasiksi ja irrotettu kontekstistaan. Ilmiölähtöisessä opetuksessa tietoja ja taitoja opetellaan oppiainerajoja ylittäen. Projektipedagogiikka voidaankin ajatella ilmiölähtöisen opiskelun välineeksi tilanteessa, jossa eheyttäviä opetus- ja oppimiskäytäntöjä etsitään dialogisen, kontekstuaalisen ja situationaalisen nykytaiteen opetuksen välineeksi.

Taideprojektien ilmiöt saattavat vaihdella paikalliskulttuurien ja alakulttuureiden raja-

tuista teemoista, isoihin globaaleihin ja yhteiskunnan kaikkia sektoreita läpäiseviin teemoihin. Projektimuotisesti toteutettu nykytaide on ketterä väline ilmiöiden käsittelyyn. Kohteen valinta projektiopiskelun alustaksi edellyttääkin, että sen käsittely antaa mahdollisuudet ilmiölähtöiselle lähestymiselle.

Korkeakouluissa keskustelu ilmiölähtöisyydestä ja oppimisen kontekstuaalisuudesta ja situationaalisuudesta on liittynyt esimerkiksi työelämätaitojen oppimiseen. Tällä on tarkoitettu projekti- ja tiimityöskentelytaitoja, yhteistyötä ja verkostoitumista työelämäkontaktien kanssa, sekä myös uusien sähköisten työvälineiden käyttöä. Taiteelle ominaiseen työskentelyyn liittyy kokeilemista, monipuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä, taiteidenvälisyyttä sekä yhteistyöprojekteja. Ilmiöoppimisessa taide tunnustetaan varteenotettavana yhteisöjen ja organisaatioiden sekä laajemmin yhteiskunnan osa-alueena. Taide voidaan liittää osaksi kestävästä kehityksestä, hyvinvointia ja turvallista arkea. Sitä voi pitää myös taloudellisena voimavarana.

Taiteelle ominaisessa, ilmiölähtöisessä työskentelyssä käytetään usein varsin ketterästi erilaisia taiteen strategioita ja niiden yhdistelmiä. Taide voi toimia itseilmaisun ja -tuntemuksen välineenä, taide voi tulkita, se voi esittää sekä tehdä näkyväksi erilaisia asiantiloja, se voi toimia myös välittäjänä ja opastajana. Taiteelle ominainen työskentely rakentaa tekijäänsä ja maailmaa ympärillämme. Perinteisesti taiteen on ajateltu edistävän ennen kaikkea yksilöiden esteettistä herkkyyttä. Jo pitkään taide on kuitenkin tunnustettu myös yhteisön merkittäväksi voimavaraksi. Taiteen kautta voi pyrkiä muuttamaan asiantiloja ja aktivoimaan muita mukaan muutoksen tekemiseen.

Nykytaiteessa materiaalit, mediat ja esittämisen tavat usein sekoittuvat sekä muuttuvat. Taiteilijat työskentelevät niin perinteisten kuin hyvinkin kokeilevien teemojen, materiaalien ja toimintatapojen parissa. Aikalaistaiteen teokset tai taideteot eivät aina edellytä taitoja, joita saavutetaan perinteisillä kuvan tekemisen keinoilla. Käsitteelliset tai ympäristöjä ja yhteisöjä aktivoivat projektit eivät kuitenkaan sulje pois erilaisten taitojen harjoittelua. Nykytaiteelle ominainen ilmiöpohjainen työskentely ei tarjoa valmiita vastauksia vaan tilan yhteiselle moninaisuuden ihmettelylle ja monille reiteille. Kokeiluun kannustava ilmapiiri, epävarmuuden ja epäonnistumisenkin sieto on ominaista taiteelle. Ilmiökeskeisessä työskentelyssä prosessi ja lopputulos nähdään taideoppimisessa yhtä merkityksellisenä.

Kuva: Timo
Jokela, 2022.

Kuva: Timo Jokela, 2001.

Nykytaiteen toimintatavoilla projekteissa päästään tutkimaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin sekä henkilökohtaisia että yhteiskunnallisia merkityksiä. Taiteelle ominaisia toimintatapoja voidaan soveltaa osallistumisen ja vaikuttamisen muotoina ja tunnistaa näin taide yhä laajemmin sekä omaksi että yhteisön merkittäväksi voimavaraksi.

Projektipedagogiikassa kysymys ei ole niinkään siitä, mitkä ovat opetuksen sisällöt, vaan siitä, miten ja missä kontekstissa nykytaidetta opetetaan ja opitaan. Ilmiöpohjaisessa oppimisessa oppiminen sidotaan todellisen maailman kokonaisvaltaisiin ilmiöihin, konteksteihin ja tilanteisiin, tieteenalat ja oppiainerajat sekä perinteiset oppimisympäristöperiaatteet ylittäen.

Tarkoitus on oppia luomaan syvempiä syy-seuraussuhteita ilman, että perinteinen tieteen- tai taiteenala- lähtöinen rajaus linjaa toimintaa liikaa.

Projekteissa ilmiölähtöinen oppiminen tarjoaa osallistujille mahdollisuuksia paitsi taidetoiminnan sisällön luomiseen, myös mahdollisuuksia tarkastella ja rakentaa moninaisia identiteettejä ja maailmankuvaa yhteiskunnassamme, ympäristöissämme ja laajemmin nykyisessä maailmatilanteessa. Toivorikkaampien tulevaisuuksien näkemisessä voidaan kohdata haasteita mutta taiteessa voidaan luoda ja kuvitella tulevaisuuksia, joihin pyrkiä.

Lue lisää ilmiölähtöisyydestä kuvataideopetuksessa

Granö, P., Hiltunen, M. & Jokela, T. (Toim.) (2018). *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina*. Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Hiltunen, M. (n.d.). *Taiteelle ominainen työskentely rakentaa tekijäänsä ja maailmaa ympärillämme*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteelle-ominainen-tyoskentely-rakentaa-tekijaan-sa-ja-maailmaa-ymparillamme>

Jokela, T. (2018). Suhteessa talveen. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen, & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 53–81). Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Manninen, A. (2021). *Yhteyksiä luomassa: Nykytaideperustainen ilmiöpohjainen oppiminen Euroopan kansalaisuuden tarkastelussa*. (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Lapin yliopisto. www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-279-5

Tarnanen, M. & Kostiainen, E. (Toim.) (2020). *Ilmiöistä ilmiölähtöinen lähestymistapa uudistamassa opettajuutta ja oppimista*. Jyväskylän yliopisto. <https://www.uuttaluova.fi/download/1273/>

PROJEKTIPEDAGOGIIKAN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Projektipedagogiikkaa voidaan tarkastella myös oppimisympäristön näkökulmasta, sillä oppimisympäristön merkitys oppimiselle painottuu nykyaidekasvatuksessa. Voidaan ajatella, että oppiminen tapahtuu aina jossain paikassa. Oppimisympäristö käsitteenä on kuitenkin paikkaa laajempi, se kattaa sekä paikallisen fyysisen ympäristön että median ja tietotekniikan avulla saavutettavan maailman. Lisäksi lapsen, nuoren ja muiden osallistujien tasa-arvoinen osallisuus ja kompetenssi toimia ympäröivässä sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä nousevat taideprojekteissa oppimisen tavoitteeksi. Samalla oppimisympäristö kietoutuu menetelmällisiin kysymyksiin ja nostaa esiin etenkin kuvataiteen multimodaaliset mahdollisuudet. Multimodaalisessa oppimisessa huomioidaan se, että oppija on läsnä ympäristössä kehollisesti kaikkine aisteineen ja tunteineen, mutta siinä huomioidaan myös uuden teknologian tarjoamat mahdollisuudet käsitellä ja analysoida kehon ja aistien kautta hankittua informaatiota opiskelun prosesseissa. Oppimisympäristö on siten olemassa sekä fyysisesti, esimerkiksi metsänä ja rantana tai museona ja kylänä, mutta myös niissä sosiaalisissa, kulttuurisissa suhteissa sekä virtuaalisissa tiloissa, jotka syntyvät oppijoiden kohdatessa yhteisen oppimisen ja ihmettelyn äärellä.

Kuvat:
Mikko Luhtasela, 2018;
Mari Parpala, 2023;
Inka Holck, 2022 ja
Mari Parpala, 2019.

Taideprojekteissa oppija on sekä itse oppimassa että samalla aktiivisesti rakentamassa yhteistä oppimisympäristöä, vastuu oppimisympäristön laadusta jakautuu opiskelija ja toimijatiimin jäsenten kesken. Parhaimmillaan oppimisympäristöt, joissa yhdistetään fyysisiä, sosiaalisia ja kulttuurisia mahdollisuuksia, tuottavat laaja-alaista oppimista, joka ylittää oppiaineiden rajoja ja tukee ilmiöpohjaista oppimista.

Projektipedagogiikan oppimisympäristöihin liittyy myös kysymys vaikuttamisen oikeuksista ja osallisuuden syntymisestä. Valittaessa taideprojektien ympäristöjä tulee olla herkkä paikkojen ja maisemien historialle sekä merkityksille ja on huomioitava, että erilaisista taustoitusta johtuen ympäristöön liittyvät kokemukset ovat erilaisia. Esimerkiksi kokemukset paikan turvallisuudesta saattavat olla henkilön sosiaalisesta tilanteesta ja taloudellisesta taustasta johtuen erilaisia ja jopa vastakkaisia. Osallisuuden kokemus omasta lähiympäristöstä ja siihen vaikuttamisesta on siten saattanut rakentua varsin erilaiseksi.

Taideprojektin ohjaajan tehtävänä on tehdä ensimmäiset valinnat: mikä ja millainen oppimisympäristö sekä minkälaiset menetelmät vievät kohti sellaista kokonaisvaltaista osaamista, joka on opetuksen tavoitteena. Taitava pedagogi huomioi oppijoiden tarpeen saada sekä ryhmänä että henkilökohtaisesti ohjausta ja tukea läpi koko oppimisprosessin.

Lukuvinkit projektipedagogiikan oppimisympäristöihin

Granö, P., Hiltunen, M. & Jokela, T. (2018). Johdanto oppimisen tilanteisiin ja paikkoihin. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: Ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 5–13). Lapland University Press.

Huhmarniemi, M., Hiltunen, M. & Jokela, T. (2020). Pöheikön kutsu: taideperustaista ympäristökasvatusta pohjoisen luontokulttuurissa. Teoksessa T. Kyrönlampi, K. Mäkitalo, & M. Uitto (Toim.), *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja* (s. 199–219). PS-kustannus.

Hiltunen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2010). *Rälläkkä ja sivellin. Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi. Lapin yliopisto.* <https://www.yumpu.com/fi/document/view/51986342/rallakka-ja-sivellin-taide-toimintaa-nuorten-sosiaalikallega>

Jokela, T., Riikonen, M. & Holck, I. (Toim.) (2023). *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin.* Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-358-7>

Jokela, T. (2008). Pohjoinen koulupiha yhteisöllisen taidekasvatuksen ja psykososiaalisesti hyvinvoinnin näyttömönä. Teoksessa A. Ahonen, E. Alerby, O. Johansen, R. Rajala, I. Ryzhiva, E. Solhman & H. Villanen (2008) *ArctiChildren. Psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen opetustyössä* (s. 161–176.) Lapin yliopistokustannus.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2014). Pohjoiset kylät ja koulupihat taidekasvatuksen paikkoina. Teoksessa E. Hyry-Beihammer, M. Hiltunen & E. Estola (Toim.), *Paikka ja kasvatus* (s. 78–106). Lapin yliopistokustannus.

Luostarinen, N. (2023). *Paikkaleikkejä ja leikin paikkoja: leikkillisillä taideinterventioilla kohti paikkaempatiaa* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta electronica Universitatis Lapponiensis. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-392-1>

Stöckell, A. (2023). Tapahtumat projekti- sekä työpajamuotoisen koulutuksen oppimisympäristönä. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 80–83). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051644626>

PROJEKTIPEDAGOGIIKAN TILANNESIDONNAISUUS JA TRANSFORMATIIVINEN OPPIMINEN

Projektipedagogiikan, kuten ilmiöpohjaisen, kontekstuaalisen ja yhteisöllisen oppimisen, perustana ovat tilannesidonnaisen pedagogiikan teoria ja sen erilaiset pedagogiset käytänteet. Tilannesidonnaisen pedagogiikan taustalla on 1950-luvun lopulta alkanut teoreettinen keskustelu ihmisen, paikan ja tilanteen välisestä suhteesta. Erityisesti John Dewey (1859–1952), joka painotti oppimisen kokemuksellisuutta, kritisoi koulujen irrallisuutta oppimisen sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä (Dewey, 1997). Paulo Freiren (1921–1997) pedagogisessa ajattelussa oppimisen paikka ei ole vain fyysinen tai edes vuorovaikutteinen kokemus paikasta, vaan hänen sanomansa on poliittisempi. Oppijan tulee olla myös aktiivinen vaikuttaja ympäristössään (Freire, 2005).

Projektipedagogiikkaan on vaikuttanut holistinen ihmiskäsitys, jonka mukaan ihminen on kehollinen, tajunnallinen ja situationaalinen eli elämäntilanteeseensa kietoutunut olento, joka tulee parhaiten ymmärretyksi ja autetuksi hänen oman maailmasuhteensa pohjalta. Tilannesidonnaisen oppimisen (situated learning) käsitteen luoja Laven (1997) mukaan perinteinen koulu on paikka, jossa oppilaiden päät täytetään käyttöyhteydestään irrotetulla ja abstraktilla tiedolla, jota on usein vaikeaa hyödyntää oikeassa elämässä. Jotta kuilua koulumuotoisen oppimisen ja todellisen elämän välillä voidaan kaventaa, tulee oppimisen ja opitun soveltamisen siis tapahtua yhtä aikaa autenttisissa tilanteissa.

Lavenin ajatusten pohjalta kehitetyssä tilannesidonnaisessa oppimisessä, jota projektipedagogiikka on, ei siten ole kyse opitun sisällön säilyttämisestä, mieleen painamisesta, vaan tilanteesta, jossa asia opitaan ja opittua käytetään ratkaisemaan jokapäiväisen elämän ilmiöihin liittyviä ongelmia. Oppiminen taideprojekteissa on siten aina myös ongelma- ja soveltamisperusteista. Kontekstin merkitys oppimisympäristönä on suuri, sillä se tarjoaa puitteet opitun asian välittömälle käytölle sosiaalisessa ja materiaalisessa ympäristössä. Tilannesidonnaiseen oppimiseen liittyvät myös yhteisö ja osallistuminen, jotka auttavat oppijaa luomaan ja muodostamaan välittömästi sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä oppimalleen.

Projektipedagogiikalle tyypillinen yhteisöllinen osallistuminen tarjoaa foorumin vuo-

rovaikutukselle ja mahdollisuuden jakaa kokemuksia muiden oppijoiden ja osaajien kesken ja samalla valmentaa heitä oppivan ja neuvottelevan yhteiskunnan jäseniksi. Tilanteeseen kiinnittyvä oppiminen tarkoittaa myös kieleen perustuvan selittämisen kriittistä tarkastelua. Tekstin ja puheen ensisijaisuus saattaa tuottaa teorian ja käytännön eriytymisen. Tilannesidonnaisessa projektipedagogiikassa ohjaajan tai opettajan puheella ei selitetä maailmaa, vaan puhe on kommunikaatiota, dialogia, aktiivista maailmassa toimimista.

Sanojen ja käsitteiden kyllästävässä koulumaailmassa, samoin kuin tutkimusmaailmassa, toisenlainen tapa esittää tietoa on vielä vähäistä. Taiteella ja taidekasvatuksella on rajoja ylittäviä, multimodaalisia keinoja tiedontuottamiseen, jotka tekstin ja puheen lisäksi huomioivat paitsi ihmisen kehollisuuden kaikkine aisteineen, myös muut eliöt, materia, esineet ja asiat. Merkityksiä voidaan luoda taideperustaisesti liikkeessä, äänessä ja kuvassa sekä erilaisissa tilanteissa yhteistyössä materia, ympäristön ja sen elementtien ja eliöiden kanssa. Yhteistyö onkin saamassa uusia merkityksiä taidekasvatuksessa uusmaterialismin ja posthumanismin haastessa ihmiskeskeistä maailmankuvaamme (Braidotti, 2013; Rousell & Fell, 2018).

Kuvat: Mari Parpala, 2023 ja 2019.

Taideprojekteissa tapahtuvan tilannesidonnaisen oppimisen lähtökohtana on usein paikkakokemus, joka nivoutuu koko yhteisön elämään, sen kulttuuriin, historiaan ja sosiaaliseen todellisuuteen. Kiinnittyminen paikkaan tuottaa vastuullista ympäristökompetenssia, jossa omaan ympäristöön liittyvä tietäminen ja taitaminen yhdistyvät tunteisiin ja kokemuksiin ja opitulla asialla välittömän sovellutuksen lisäksi on myös transformatiivinen vaikutus.

Tilannesidonnaisella pedagogiikalla on sen alusta saakka ollut kouluopetusta laajempi käyttöalue (Lave & Wenger, 1991). Tilanne- ja paikkasidonnainen, ympäristönsä ja yhteisöt huomioiva kasvatus asettuu myös lähelle sosiokulttuurisen innostamisen periaatteita ja yhdistää sen kriittisen pedagogiikan peräämään tiedostavaan ja aktiiviseen kansalaisuuteen, kansalaiskasvatuksen pyrkimykseen ja osallistuvaan ympäristösuunnitteluun sekä psykososiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen. Näin tilannesidonnaisessa pedagogiikassa yhdistyvät sekä kouluun että koko yhteiskuntaan kohdistuvat kehittämisspyrkimykset.

Tilannesidonnaisen pedagogiikan kritiikki kohdistuu niihin haasteisiin, joita autenttiset tilanteet väistämättä tuottavat. Esimerkiksi on huolehdittava siitä, että oppijalla on oikeutus ja mahdollisuus integroitua yhteisöön ja yhteistyöhön. Oppimistilanteessa saatava kokemuksellinen tieto tulee voida integroida toimintaan ja oppimisprosessiin, myös siten että todellinen muutos on mahdollinen. Deweyn (1997) käsitys kokemuksellisuudesta sisältää saman ajatuksen; kokemus katsoo eteenpäin, kokemuksen jälkeen tilanne on aina uusi.

Lue lisää situationaalisuudesta ja transformatiivisesta oppimisesta taiteessa

Anttila, E. (2022). Johdanto. Teoksessa E. Anttila (Toim.), *Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. <https://disco.teak.fi/anttila/>

Kurki, L. (2000). *Sosiokulttuurinen innostaminen: Muutoksen pedagogiikka*. Vastapaino.

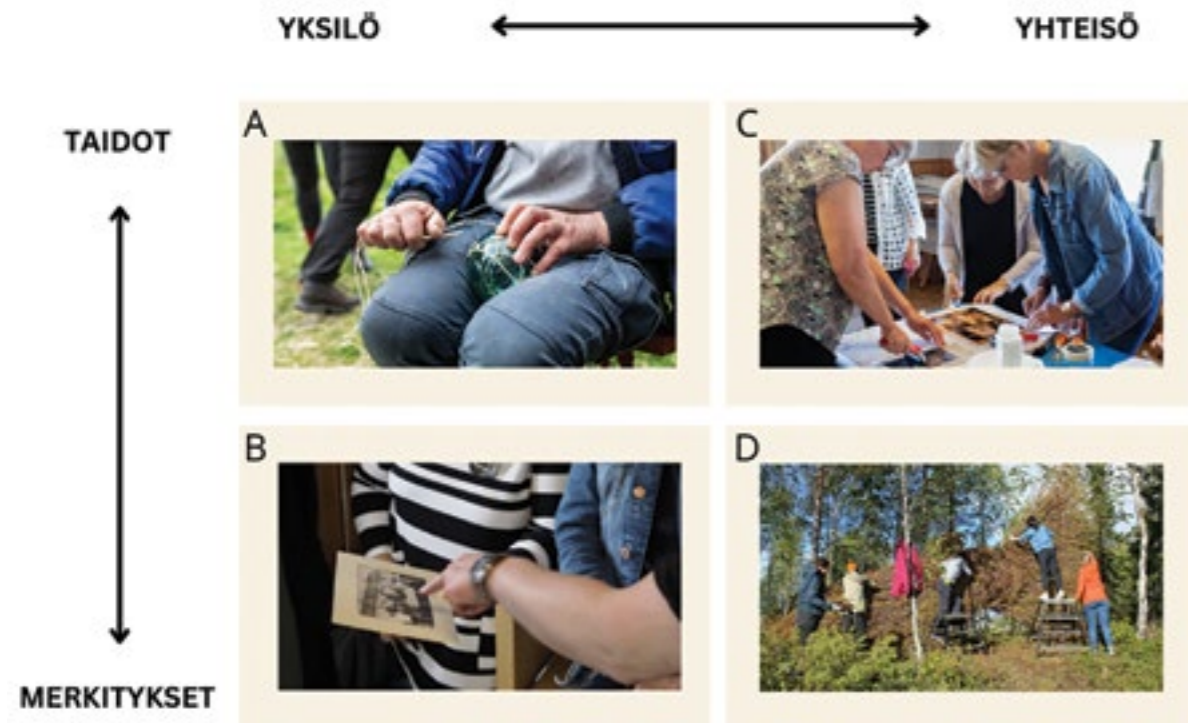
Laininen, E. (2019). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammatikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16–38. <https://journal.fi/akakk/article/view/84515>

Granö, P., Hiltunen, M. & Jokela, T. (Toim.) (2018). *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina*. Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

TAIDE JA YHTEISÖLLINEN TYÖSKENTELY PROJEKTIPEDAGOGIIKASSA

Taidetyöskentelyä, jollaiseen projektipedagogiikassa pyritään, voidaan avata myös yhteistoiminnallisuuden käsitteellä. Juuri todellisissa tilanteissa ja ympäristöissä tapahtuvalla yhteistoiminnallisuudella on todettu olevan positiivisia vaikutuksia oppimiseen. Johnson ja Johnson (2000) ovat todenneet yhteistoiminnallisen opetuksen olevan myönteisempää oppimisen kannalta verrattuna kilpailuun tai yksilölliseen opetukseen. Yhdessä tekeminen ja yhteistoiminnallisuus voivat vaikuttaa myönteisesti osallistujien keskinäisiin suhteisiin, itsevarmuuteen, yhteishenkeen ja toimintaympäristöjen, kuten koulujen ja koulupihojen ilmapiiriin.

Kuvio 4. havainnollistaa yleisiä tulkintoja kuvataidekasvatuksen oppimisesta kategorioiden niitä nelikenttään (Jokela, 2008). Nelikentässä on seuraavat muuttujat: yksilö – yhteisö -segmentti ja taitojen harjoittelu - merkitysten rakentaminen -segmentti. Taidekasvatuksen toimintoja voidaan sijoittaa näihin segmentteihin, luoden siten seuraavat neljä aluetta.

Kuvio 4. Yhteisöllinen työskentely taidekasvatuksessa. Timo Jokela ja Mari Parpala.

Kenttään A sijoittuvat toiminnot, jotka perinteisesti korostavat oppilaan taitoja ja taidon opettamista. Materiaalin käsittely ja tekninen taituruus ilmenevät yksilösuorituksina, johon opetus kohdistuu.

Kenttään B sijoittuvat ilmaisulliset toiminnot, joiden kautta oppilas luo uusia henkilökohtaisesti tärkeitä merkityksiä ja symboleja. Henkilökohtaiset kokemukset ja yksilölliset lähtökohdat saavat painoarvoa. Työn ilmaisuvoima ja prosessin tuottama yksilöllinen kokemus ovat tärkeämpiä kuin lopputulos. Kyse on kokemuksellisesta oppimisestä, joka perustuu konstruktivismiin, ja joka hyvin yleisenä vallitsee taidekasvatuksessa.

Kenttään C sijoittuvat toiminnot, joissa kyky saada aikaan teos riippuu koko ryhmän yhteistyöstä. Yhdessä on mahdollista saavuttaa jotain suurta, sellaista, jota kukaan ei voisi tehdä yksin. Tämä tarkoittaa yhteistyötaitojen oppimista, työn jakamista ja yhteistä suunnittelua. Tällaiset toiminnot ovat usein hyvin motivoivia ja muistuttavat joukkueurheilua fyysisen toiminnan osalta.

Kenttään D sijoittuvat toiminnot, joissa ryhmä tai yhteisö luo uusia yhteisöllisiä merkityksiä käsittelemästään ilmiöstä. Toiminnassa korostuu valitseva tilanne, paikka ja kulttuuri, jota projektimainen interventio uudistaa. Yhteisessä

toiminnassa painotetaan keskinäistä ymmärtämistä, dialogisuutta ja vuoropuhelua erilaisten toimijoiden välillä. Kyse on yhteistoiminnallisuudesta, taideteoksen yhteismuotoutumisesta sosiaalisessa tilanteessa, jossa valitseva oppimisenkäsitteksenä on sosiaalinen konstruktivismi.

Kuva: Timo Jokela, 2022.

Lukuvinkkejä yhteistoiminnallisuudesta

Huhmarniemi, M. & Hiltunen, M. (2018). YTYä esi- ja alkuopetukseen – toimintamalleja ympäristö- ja yhteisötaiteeseen. Teoksessa S. Rusanen, M. Kuusela, K. Rintakorpi & K. Torkki (Toim.), *Mun kuvista kulttuuriin: kuvataidetta esi- ja alkuopetukseen*. (s. 109–130). Lasten keskus.

Huhmarniemi, M., Hiltunen, M. & Jokela, T. (2020). Pöheikön kutsu. Taideperustaista ympäristökasvatusta pohjoisen luontokulttuurissa. Teoksessa T. Kyrönlampi, K. Mäkitalo & M. Uitto (Toim.), *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja*. (s. 199–222). PS-kustannus.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2014). Pohjoiset kylät ja koulupihat taidekasvatuksen paikkoina. Teoksessa E. Hyry-Beihammer, M. Hiltunen & E. Estola (Toim.), *Paikka ja kasvatus* (s. 78–106). Lapin yliopistokustannus.

Jokela, T. (2008). Pohjoinen koulupiha yhteisöllisen taidekasvatuksen ja psykososiaalisuuden hyvinvoinnin näyttömönä. Teoksessa A. Ahonen, E. Alerby, O. Johansen, R. Rajala, I. Ryzhiva, E. Solhman & H. Villanen. (Toim.), *ArctiChildren. Psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen opetustyössä* (s. 161–176). Lapin yliopistokustannus.

KULTTUURINEN KESTÄVYYS PROJEKTIOPPIMISEN ARVOPOHJANA

Kulttuurinen kestävyys on yksi kestävä kehityksen pilareista ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyiden rinnalla. Unescon (2016) koulutukselle laatiman kestävä kehityksen toimintaohjelman (Agenda 2030) myötä kulttuurin rooli on ensimmäistä kertaa integroitu maailmanlaajuisiin kestävä kehityksen tavoitteisiin. Kulttuurinen kestävyys nähdään tämän myötä myös keskeisenä osana projektipedagogiikkaa, jossa yhteisöllisyyden lisäksi toiminnan luomisessa on otettava huomioon paikalliset olosuhteet ja paikkojen kulttuurinen moninaisuus. Kulttuurinen kestävyys osana projektien toimintaperiaatteita lisää tietoisuutta paikkoihin liittyvien kulttuuri-ilmaisujen ja kulttuuriperintöjen monimuotoisuudesta edistäen samanaikaisesti ihmisoikeuksien toteutumista.

Härkönen (2021) muotoili kuvataidekasvatusalan korkeakoulupedagogiikkaa tutkiesaan synteetin kulttuurisen kestävyiden avainperiaatteista ja käsitteistä. Niitä ovat paikallisuus, ruohonjuuritason toimijuus, kulttuurinen monimuotoisuus, kulttuuriperintö, taide toimintana, ekokulttuurinen sivistys, kulttuurinen elinvoimaisuus ja tiedostavuus. Kulttuurisessa kestävyudessa keskeistä on näkökulma ja paikka, josta sen ilmenemistä ja toteutumista tarkastellaan. Opiskelijoiden aloittaessa projektejaan Lapin yliopiston toimintaympäristössä, paikallisuus, pohjoisuus ja arktisuus määrittävät toiminnan suunnittelun näkökulmaa. Toiminnan lähtökohdina selvitetään yhteistyötahon arvoja, ja toimintaa ohjaa eettisyys pohjoisen kontekstissa. Kulttuurisen kestävyiden tavoitteena projektipedagogiikan kehittämisessä on tunnistaa ja oppia kulttuurista herkkyyttä, antirasismia ja miten toiminta palvelee parhaiten toiminnan monikulttuurisia osallistujaryhmiä.

Paikallisuus, paikkasidonnaisuus ja paikkaperusteiset ulottuvuudet kulttuurisessa kestävyudessa tarkoittavat paikkojen sijainnin lisäksi ekologisten toimintatapojen kartoittamista, paikan sosiokulttuurisia ulottuvuuksia, osallistujien paikkaan kuulumisen kokemuksesta ja yhteisöllisyyttä. Näin ollen osallistujien ja paikan muistin, kulttuuriperinnön ja identiteettien kartoittaminen ovat olennaisia ulottuvuuksia toimintaa suunniteltaessa. Lapin yliopistossa projektit on ymmärretty paikkasidonnaiseksi ja situationaaliseksi taidekasvatukseksi, joka soveltaa tilannekohtaisia työmenetelmiä ja yksilöiden sijasta keskittyy toiminnassaan yhteisön ja paikan sosiokulttuurisiin piirteisiin.

Keskeistä paikallisuuden tarkastelussa on ymmärtää niiden kulttuurinen moninaisuus. Kulttuurinen kestävyys tunnustaa, että paikallisuus tarkoittaa kulttuuristen arvojen monimuotoisia tai jopa ristiriitaisia ilmenemismuotoja. Paikalla, joka yhdistää ihmiset ympäristöönsä, on useita historiaan ja muistiin perustuvia näkökulmia ja merkityksiä. Paikkasidonnaisessa toiminnassa tulisi tunnistaa, että mikään paikka ei ole kulttuurisesti homogeeninen. Samalla alueella asuvien ihmisten kulttuurisissa arvoissa, käsityksissä ja asenteissa voi olla suurtakin vaihtelua. Onnistuneen projektin edellytyksiä ovat osallistuminen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuuden tukeminen yhteisöissä. Taideperustaisissa ja paikkasidonnaisissa projekteissa taide voi toimia kulttuurivaihdon muotona ja johtaa kulttuurienväliseen dialogiin, yhteisöllisyyteen ja toisilta oppimiseen.

Kulttuurisen kestävyuden peruseriaate perustuu ruohonjuuritason toimijuuteen. Tällöin minkä tahansa toiminnan tulisi alkaa alhaalta ylöspäin, jossa omistajuus ja toimijoiden välinen kunnioitus ja vuoropuhelu ovat lähtökohtana. Tällaisella toiminnalla huomio on osallistuvan paikan käytäntöjen, arvojen ja ymmärrysten monimuotoisuuden tunnustamisessa. Kulttuurin ja perinteiden tunnistaminen osana toimintaa lisää osallistuvien yhteisöjen sitoutumista ja omistajuuden tunnetta yhteiseen toimintaan. Tavoitteena on kulttuurisesti kestävä toiminta, jossa kolonialistisia, ylhäältä alaspäin tuotavia lähestymistapoja pyritään murtamaan ja mahdollistamaan

Kuva:Huang
Liu, 2017.

Kuvat: Antti
Stöckell, 2024.

toimijuuden voimaantumista. Tällöin toiminnan työryhmän (fasilitoijan/ opettajan /taiteilijan /tutkijan) tulee totuudenmukaisesti arvioida omaa toimintaansa ja tutkimustaan kulttuurisen kestävyuden periaatteiden näkökulmasta. Tähän liittyy keskeisenä kysymys siitä, tuoko projektitoiminta mukanaan jotain, joka herättää uutta ajattelua ja luo mahdollisuuksia kestävämmän tulevaisuuden rakentamiseen.

Taideperustaiset projektit joutuvat usein kulttuurin elinvoimaisuuden ja muutosten kysymysten äärelle. Kestävän kehityksen keskeinen kysymys onkin, kuinka muutos voi tapahtua siten, että se ei vahingoita kulttuurista jatkuvuutta tai kulttuuri-identiteettiä ja edistää sosiaalista osallisuutta ja kulttuuripääoman jakamista. Globalisaatio on lisännyt kulttuurien sekoittumista ja aiheuttanut myös pelkoa kulttuurin yhteensulautumisesta. Kun kulttuurit muuttuvat rajusti, nousee esiin kysymyksiä kulttuuristen piirteiden ja perinteiden suojelusta. Kulttuuriperinnön säilyttäminen ja uudistaminen ovat näiden kysymysten ytimessä. Se mikä kulttuurissa saa muuttua ja mikä halutaan säilyttää, ovat politisoituneita ja myös vallan kysymyksiä. Kulttuurisen kestävyuden tavoitteena on niin kulttuuristen muotojen turvaaminen ja tallentaminen tuleville sukupolville kuin myös uudistumisen salliminen. Tärkeää on tunnistaa, kenelle näiden päätösten teko todellisuudessa kuuluu.

Projektipedagogikassa ytimessä on luonnollisesti keskittyminen taiteen periaatteisiin kulttuurisen kestävyuden muotona. Taiteella on projekteissa yleensä useita rooleja. Se voi olla toiminnan keino, motiivi, muoto tai lopputulos. Keskeisiä elementtejä ovat nykytaiteen osallistuva ja dialoginen luonne, sen tilannesidonnaisuus ja kontekstuaalisuus sekä dekolonisoiva lähestymistapa kulttuurien sekä ihmisen ja luonnon välillä. Taiteellisen toiminnan kyky on ilmen-

tää usein hiljaiseksi tiedoksi jääviä merkityksiä ja narratiiveja, jotka jäsentävät tapaamme ajatella ja toimia maailmassa. Taiteellisen toiminnan ja kulttuurin osuuden yhteiskunnassa katsotaan edistävän monin tavoin hyvinvointia ja kokonaisvaltaista kestävyttä.

Edellä esitetyistä kulttuurisen kestävyuden periaatteista rakentuva projektipedagogiikka kasvattaa niin opiskelijoiden kuin osallistuvien toimijoidenkin tietoisuutta ja kulttuurista herkkyyttä. Taideperustainen toiminta ja toiminnasta syntyvät taideteokset voivat toimia katalyyteina oivalluksille päivittäisten tapojemme uudelleen ajattelemiseen ja uusien elämäntapojen mallintamisessa.

Yhteenvedon näihin periaatteisiin voidaan todeta, että kulttuurisesti kestävä projektipedagogiikka edellyttää dialogia, jossa kuunteleminen on yhtä tärkeää kuin puhuminenkin. Pohjimmitaan ja käytännössä tämä tarkoittaa työprosessien ja tehtyjen valintojen eettistä seuranta, valmiutta muuttaa lähestymistapoja tai äärimmillään jopa lopettaa toiminta, jos se ei näytä johtavan rakentavaan suuntaan.

Lue lisää kulttuurisesta kestävydestä kuvataidekasvatusalan projekteissa

Härkönen, E. (2021). *Seeking culturally sustainable art education in higher education: A Northern perspective.* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 314.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-268-9>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2022). *Arctic art education in changing nature and culture. Education in the North*, 29(2), 4–27. <https://doi.org/10.26203/55f2-1c04>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2016). *Education 2030: Incheon declaration and framework for action for the implementation of sustainable development Goal 4.*
https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf

Siivonen, K. (2017). Kulttuurinen kestävyys. Teoksessa K. Enqvist, I. I. Hetemäki & T. Tiilikainen (Toim.), *Kaikki vapaudesta* (s. 275–292). Gaudeamus.

POSTHUMANISTINEN JA UUSMATERIALISTINEN SUUNTAUS TAIDEKASVATUKSEN PROJEKTEISSA

Posthumanismi ja uusmaterialismi ovat taiteessa ja filosofiassa ilmeneviä ajattelutapoja, jotka määrittelevät taiteen ja taidekasvatuksen menetelmiä ja projektien tavoitteita ja teemoja. Taustalla on ympäristökriisit, kuten ilmastonmuutos ja luontokato, ja pyrkimys syvälliseen arvojen ja ajattelutapojen muutokseen, jossa päästetään irti ihmiskeskisyydestä. Kestävämmän elämäntavan, yhteiskunnan ja maailman rakentamispyrkimyksiin kuuluu myös edistysajattelun ja hyvinvointikäsitteiden uudelleen ajattelu. Emme voi puhua edistyksestä, mikäli inhimillisen vaurauden tavoittelu johtaa esimerkiksi laji- ja luontokatoon.

Posthumanististen keskustelujen, kirjoitusten, taideteosten ja taidekasvatusprojektien tavoitteena voi olla tunnistaa muun kuin inhimillisen luonnon omaa toimijuutta, oikeutta ja arvoa sekä lisätä empatiaa koko elonkirjoa sekä myös elotonta luontoa ja jopa teknologiaa kohtaan. Posthumanistisessa keskustelussa korostetaan ihmisen paikkaa osana luontoa. Englannin kielessä tämä tuodaan esiin käyttämällä käsitteitä *other-than-human nature* ja *more-than-human nature*. Samalla, kun ilmaistaan ihmisen olevan osa luontoa, korostetaan usein kaiken elollisen ja elottoman riippuvuutta toisistaan. Ihmisen ja muun luonnon riippuvuus esimerkiksi hyvinvoivista ekosysteemeistä, ilmastosta ja muista ihmisistä ja ihmisyyhteisöstä muodostaa posthumanistisen kestävyysajattelun ytimen. Taiteessa ja taidekasvatuksessa tämä ilmenee teemoina, jotka kuvaavat elämän verkkoa: elon kirjon verkostoituneisuutta, rihmastoituneisuutta ja kytkeytyneisyyttä.

Posthumanismin lisäksi 2000-luvun filosofisessa käänneessä puhutaan uusmateriaalisesta suuntauksesta. Taiteessa ja taiteentutkimuksessa se tarkoittaa keskittymistä taiteen aineellisiin, aistimellisiin ja esteettisiin ulottuvuuksiin irtaantuen samalla liiallisesta käsitteisiin kahliutumisen, formalismista ja taiteen autonomiasta. Taidetta ja taidekasvatusta ohjaavana ajatteluna uusmateriaalisuus korostaa toiminallisuutta, kehollisuutta, taitamista sekä aistisuutta.

Posthumanismissa ja uusmaterialismissa tunnistetaan esimerkiksi eläinten, kasvien, ekosysteemien ja myös taiteen materiaalien omaa toimijuutta siten, että luontoa ei nähdä vain

ihmisen toiminnan kohteeksi. Taiteessa tämä ilmenee erilaisina kanssataiteilijuuksien muotoina ja materiaalilähtöisinä prosesseina. Posthumanismi ei kuitenkaan hälvännä ihmisen toiminnan vastuuta ympäristön tilasta ja maapallon kantokyvyn ylittämistä. Posthumanistinen käänne on seurausta tilanteesta, jossa muun muassa ilmaston muutos johtuu ihmisen toiminnasta ja ihminen on yhä useammin luonnon voimienkin kuten metsäpalojen, pandemioiden ja tulvien taustalla. Tätä ajanjakso kutsutaan ihmisen ajaksi, antroposeeniksi. Ihminen on hyvän tulevaisuuden rakentamisen keskeisin toimija, ja ihmiskunnan tulee kantaa vastuu myös muun luonnon jatkuvuuden edellytyksistä.

Luonnon toimijuuden tunnistaminen, ihmiskunnan vallan rinnalla, pyrkii lisäämään luonnon arvostusta ja ihmisen tuntemaa empatiaa luonnon eri elementtejä kohtaan. Samalla yhteisötaiteessa ja yhteisöllisessä taidekasvatuksessa voidaan tunnistaa muitakin kuin ihmisiä yhteisöön kuuluviksi: esimerkiksi porot kuuluvat poron hoitajien yhteisöön, koirat perheisiin ja kotipiikan puut ystäväpiiriin. Vastaavasti myös paikan käsityksissä ja paikkasidonnoissa taiteessa ja taidekasvatuksessa ylitetään perinteinen humanismi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi eläinten ja kasvien näkökulman huomioimista taiteen ja taidekasvatuksen paikkakartoituksissa sekä dialogisuuden avaamispyrkimyksiä myös eläinten ja muun luonnon kanssa. Kuvataidekasvatuksen tutkimusta, joka integroituu alan kehittämiseen ja jossa pyritään vahvistamaan tietoisuutta ihmisten yhteydestä ja vuorovaikutuksesta muuhun luontoon, on tehty lisääntyvästi.

Kuvat: Mari Parpala,
2018 ja 2023.

Taiteessa, taidekasvatuksessa ja tutkimuksessa posthumanismi on johtanut ymmärrykseen niin sanotusta yhdessä tietämisestä, joka tarkoittaa esimerkiksi kehollista kanssakäymisestä muun kuin inhimillisen luonnon kanssa sekä ei-inhimillisen todellisuuden kuulemiseen herkkyyden tukeminen sekä yhdessä tietämisen kokemusten tuottaminen. Taide voi tehdä ei-inhimillistä todellisuutta näkyväksi ja ymmärrettäväksi.

Lapin yliopiston taide- ja taidekasvatusprojekteissa on tarkasteltu ihmisen yhteistyötä luonnon ekosysteemien kuten metsien kanssa mutta myös kokemusta vuorovaikutuksesta luonnon voimien tai henkien kanssa. Lapissa toteutuneissa kuvataidekasvatusprojekteissa, joita on ohjannut posthumanistinen paradigma, on elvytetty kehollista vuorovaikutteisuutta ja yhteyden tunnetta muuhunkin kuin inhimilliseen luontoon.

Lue lisää posthumanistisesta paradigmasta kuvataidekasvatuksessa

Huhmarniemi, M. (2021). Empatian ja yhteisön laajentaminen taidekasvatuksen ja yhteisötaiteen keinoin. *Research on Arts and Education*, 2021(3), 151–166. <https://doi.org/10.54916/rae.119568>

Huhmarniemi, M. & Salonen, A. O. (2022). Nykytaide luontosuhteen pilarina: Art li 2020 Biennaalin teokset tulevaisuuskeskusteluna. *Futura* 3/2022, 16–28.

Rantala, O., Huhmarniemi, M., Mäkinen M. & Jokela, T. (2020). Luonnonhoitometsän ja matkailukeskuksen kohtaamisia – yhdessä tietämisen mahdollisuuksista. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 122–136). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>

Ylirisku, H. (2021). *Reorienting environmental art education*. Aalto University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0245-1>

EETTISET PERIAATTEET RAAMITTAVAT PROJEKTIPEDAGOGIIKAN KEHITTÄMISTÄ

Eettiset kysymykset ovat läsnä taide- ja taidekasvatusprojekteissa: yleensä projektilla tulee olla eettinen perusta ja eettisiä valintoja liittyy projektin tavoitteisiin, osallistujien rooliin ja toimintaperiaatteisiin. Taide- ja taidekasvatusprojektin etiikan voidaan ajatella tarkoittavan projektin tavoitetta tai intentioita, taiteilijan tai taidekasvattajan tapaa suunnitella ja toteuttaa produktio sekä kohdata ihmisiä ja huomioida osallistujat ja yleisöt. Etiikka liittyy myös taiteilijan työhön vaikuttajana, aktivistina ja muutosagenttina. Eettisiä kysymyksiä tunnustetaan yleensä silloin, kun projekteihin liittyy ilmeisiä vähemmistökyseksiä, valtasuhteista tai poliittisuutta. Toisaalta eettisyyttä voi olla tarpeellista kyseenalaistaa myös silloin, jos projekti kohdentuisi pelkästään valtakulttuurin edustajille tai leimallisesti hyväosaisille. Eettinen pohdinta kuuluu kaikkeen kuvataidekasvatusalan projektitoimintaan.

Taidekeskusteluissa on valinnut pitkään paradigma, jossa on korostettu taiteen vapautta, mikä ei ole nostanut eettisiä kysymyksiä taidealalla keskeisiksi. Siksi taideprojektipedagogiikan kehittämisessä on nojaututtu pikemminkin kasvatusalan eettisiin keskusteluihin ja ihmistieteiden tutkimusetiikkaan. 2020-luvulla Suomessa on kuitenkin edistetty taiteen eettistä ohjeistoa.

Valtakunnallisten taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö Forum Artis kokosi taide- ja kulttuurialaa koskevat eettiset ohjeet pilottiversiona, jota nyt jalkautetaan taidealalle ja vielä täydennetään vuoden 2023 loppuun saadun palautteen pohjalta. Forum Artis kerää myös lisää tietoa

Kuva: Mirja Hiltunen, 2017.

taidealan eettisistä ongelmista ja seuraa ohjeiston toimivuutta ja vaikutusta käytännössä. Eettisen taiteen verkkosivustolla otetaan kantaa taiteen vapautteen ja vastuuseen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon, vuorovaikutukseen ja yhdessä toimimiseen sekä työskentelyyn. Taiteen eettiseen ohjeistukseen sisältyy linjausta muun muassa taiteilijan työn vastikkeellisuudesta sekä sopimus- käytännöistä, joihin myös niin sanottu reilun taiteen manifesti on Suomessa ohjannut.

On tyypillistä, että projektissa pohditaan, kenelle taiteen tekijyys muodostuu ja ovatko osallistujat myös teoksen tekijöitä. Taiteilijan tekijänoikeuden turvaaminen sisältyy taiteen etiikkaan myös yhteistyötä sisältävissä projekteissa. Lain mukaan tekijänoikeussuojaa saa teos, joka on ylittänyt niin sanotun teoskynnyksen: jos teos on tekijänsä henkisen luomistyön itsenäisen ja omaperäisen tulos. Taiteilijan tekijänoikeutta pohdittaessa on eettistä pitää kiinni siitä, kenelle tekijyys aidosti kuuluu: joskus se on teosprosessin suunnittelija ja fasilitaattori, mutta joskus tekijyys jakautuu osallistujien kesken. Jos projektia arvioidaan tutkimuksen kontekstissa, on aluksi määriteltävä, onko osallistuminen anonyymiä. Erityisesti projektit, joissa on osallistujina haavoittuvassa asemassa olevia, toteutuvat eettisesti vain, kun osallistujat saavat halutesaan anonyymisyyden suojan. Osallistujien on hyvä tietää jo prosessin alussa, osallistuvatko he taitelijoina, nimettyinä osallistujina vai anonyymeinä osallistujina.

Lue lisää taiteen, tutkimuksen ja koulutuksen etiikasta

Eettinen ohjeisto taide- ja kulttuurialalle. <https://eettinentaide.fi/>

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020), *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taike. <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja>

Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Jokela, T. (2020). Ethics of Arctic sustainable art: Indigenous and non-indigenous dialogue. Teoksessa C-P. Busckhule & R. Vella (Toim.) *Art-Ethic-Education*. Brill.

Kantonen, L. & Karttunen, S. (Toim.) (2021). *Yhteisötaiteen etiikka: tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-038-6>

Reilun taiteen manifesti: kampanja reilun taiteen puolesta. <https://reiluntaiteenmanifesti.fi/>

TURVALLISEMPI TILA PROJEKTITIIMIN VUOROVAIKUTUKSEEN

Kansainvälinen Me too -liike sai alkunsa 2000-luvun alkupuolella sosiaalisen median kampanjoinnista, jossa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet ihmiset kertoivat kokemuksiaan häirinnästä erityisesti työyhteisöissä, myös taide- ja kulttuurialalla ja oppilaitoksissa. Tämän liikkeen myötä turvallisemman tilan periaatteista keskustelu on lisääntynyt myös taide- ja kuvataidekasvatusalan projekteissa. Me too -liike muutti suomalaista yhteiskuntaa, erilaisten yhteisöjen tiedostettuja ja tiedostamattomia toimintakulttuureja ja siten myös projektipedagogiikan käytäntöjä.

Taideopetuksessa Me too -liike on lisännyt tietoisuutta opiskelijoiden ja opettajien välisistä valtasuhteista sekä opettajien vastuusta turvallisen ja kunnioittavan oppimisympäristön ylläpitämisessä. Monet oppilaitokset ovat joko ohjeistaneet opetushenkilökuntaa turvallisemman tilan luomiseen tai antaneet ohjenuoria turvallisemman tilan periaatteiksi. Projektipedagogiikassa turvallisempi tila tarkoittaa avointa yhteisöllisyyttä ja tavoitetta vuorovaikutukseen, johon kaikki voivat osallistua pelkäämättä syrjintää tai häirintää.

Tiedostuneisuus vallan väärinkäytöksistä ja häirintäkokemuksista on vaikuttanut myös niihin aiheisiin ja yhteisöihin, joihin kuvataidekasvatusalan projektit kiinnittyvä. Tiedostuneisuutta lisäävää tutkimusta on tehty Suomessakin kuvataidekasvatuksen alalla (Pusa & Suominen, 2021).

Kuva: Mari Parpala, 2023.

Nyt taide- tai taidekasvatusprojektin tavoitteena voi olla turvallisemman tilan rakentaminen taiteen keinoin johonkin yhteisöön ja taideprojekteja voidaan tehdä erilaisia vähemmistöjä edustavien yhteisöjen ja tapahtumaorganisaatioiden kanssa. Taiteessa ja taideopetuksessa käsitellään sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja valtarakenteisiin liittyviä teemoja entistä avoimemmin ja kriittisemmin (Kauppala, 2023). Taide- ja taidekasvatusprojektit voivat heijastaa ja kommentoida yhteiskunnallisia epäkohtia ja valtarakenteita sekä toimia muutoksen siemenenä.

Häirintään puuttumiseen on erilaisia keinoja riippuen siitä, millaisessa organisaatiossa projekti toteutuu. Taiteilijavetoisessa, työryhmän itsenäisesti organisoimassa projektissa, puuttumiskeinoja voi olla vain vähän. Isommissa organisaatioissa ja oppilaitoksissa on sen sijaan nimetyt häirintäyhdyshenkilöt ja vakiintuneet prosessit konfliktien käsittelyyn. Yleensä häirinnästä tulee ilmoittaa hankkeen vastuulliselle johtajalle ja yhdistysten projekteissa hallituksen puheenjohtajalle. Monet projektien rahoittajat edellyttävät, että epäasiallisesta kohtelusta tai muista hankkeen vakavista sisäisistä konflikteista kerrotaan myös rahoittajalle.

On tärkeää, että taide- ja taidekasvatusprojekteissa ei hyväksytä häirintää eikä kiusaamista. Koko osallistuvan yhteisön on kannettava vastuuta siitä, että epäasialliseen käytökseen puututaan.

Lue lisää turvallisemman tilan tausta-ajattelusta ja käytänteistä

Elonheimo, A-M., Miettinen, S., Ojala, H. & Saresma, T. (Toim.) (2022). *Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka*. Vastapaino.

Pusa, T. & Suominen, A. (2021). Turvallisemman oppimisympäristön luominen ja etäopetuksen haasteet. Teoksessa S. Pekkilä, M. Rastas & E. Laakso (Toim.), *Mahdolliset maailmat. Puheenvuoroja taideoalojen opettajuudesta ja opettajakoulutuksen kehittämisestä*. Taideyliopisto.

Pusa, T. & Huhmarniemi, M. (tulossa). *Turvallisempaa tilaa ja rohkeampaa kuvataideopetusta ja -koulutusta*. Research in Arts and Education.

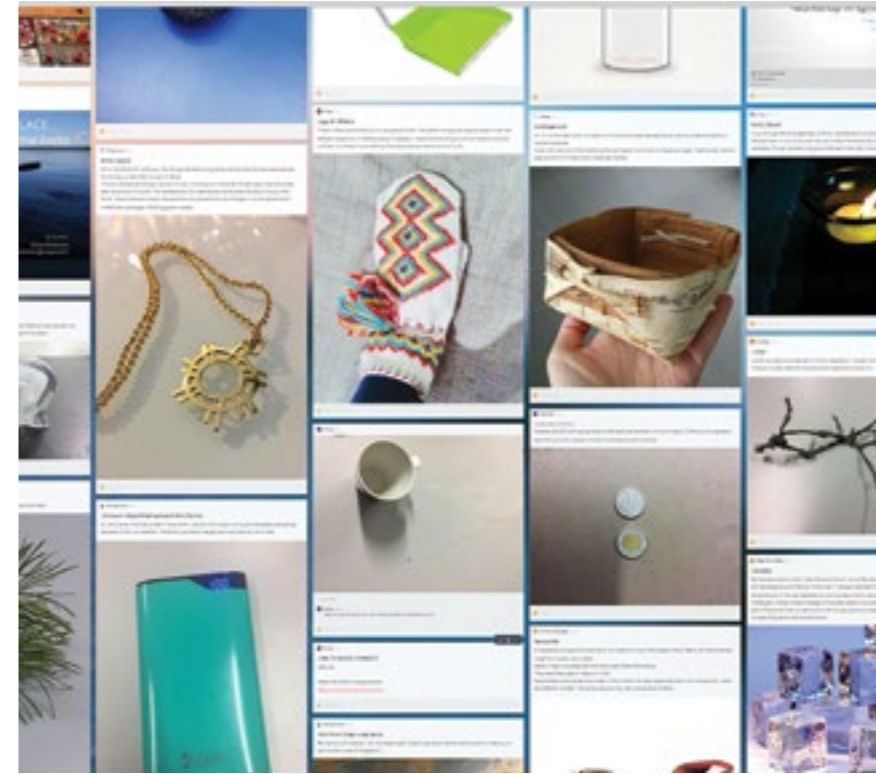
DIGITALISOITUMINEN TAITEESSA JA TAIDEKASVATUKSESSA

Digitaalisen teknologian, tietoverkkojen ja -yhteyksien kehittyminen viimeisten vuosikymmenien aikana on vaikuttanut myös taiteen ja kuvataidekasvatuksen toimintatapoihin ja -mahdollisuuksiin. Länsimaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tasolla digitaalisuus on jo normi, joka määrittää palveluja, tuotteita ja toimintaympäristöjä. Kuvataidekasvatuksen projektipedagogiikan näkökulmasta digitaalisuus vaikuttaa kolmella eri alueella: taiteellisen toiminnan välineenä, yhteydenpidon ja kommunikaation muodoissa yhteistyötahojen ja eri toimijoiden kanssa sekä mahdollisuutena virtuaalisiin toimintaympäristöihin.

Digitaaliset välineet kuten kamerat, videokamerat ja äänittimet ovat mahdollistaneet sekä projektien laajemman dokumentoinnin, että itse taiteellisen työskentelyn digitaalisen kuvan, videon, valon, projisoinnin tai äänen kanssa. Nämä voidaan esitellä projisoituna, tulostettuina tai verkkonäyttelyissä. Myös visuaaliset ohjelmointialustat ovat tuoneet ohjelmoinnin kuvallisen tuottamisen tai interaktiivisen teoksen koostamisen välineiksi hyödyntäen robotiikkaa, yksinkertaisia sensoreita ja kytkimiä.

Digitaalista osaamista, laserleikkureita ja 3D-tulostimia voi hyödyntää veistosten tai pienoismallien osien tuottamiseen, jolloin osaamista tarvitaan tulostettavan muodon mallintamiseen tai leikattavan muodon piirtämiseen. Digikameralla tapahtuvan 3D-skannaamisen, fotogrammetrian, avulla voidaan puolestaan siirtää fyysinen esine virtuaaliseen muotoon. Näin digitaalisuus ei ole konkreettisista materiaaleista tai perinteisistä tekniikoista erillinen taiteen tekemisen väline, vaan teknologia mahdollistaa siirtymisen digitaalisen sekä fyysisen kuvan ja muodon välillä.

Projektien kommunikaatiossa digitaalisuus on tuonut videopuhelut ja verkkoalustat helpottamaan yhteistyön suunnittelua ja koontia etäisyyksien päästä. Kuvien, suunnittelemien ja dokumenttien jakaminen on myös nopeampaa ja vaivattomampaa. Viimeistään Covid-19 -pandemia toi rutiinia eri toimijoille verkkovälitteiseen kommunikointiin ja puski eteenpäin sovelluksia, alustoja ja niiden hallintaa. Digitaalisuuden myötä projektipedagogiikan kokonaisuus ei tiivisty vain paikan päälle sovittuun toimintaan, vaan ennen kasvokkain kohtaamista yhteistyö voi alkaa etäyhteydellä ideointina, tutustumisena sekä toiminnan jälkeen yhteisenä reflektointina.

Kuvat: Annamari Manninen, 2017 ja Mari Parpala, 2022.

Digitalisaation myötä kommunikaatio laajenee toimintana erilaisiin verkkopohjaisiin alustoihin. Kommunikaatio verkkoyhteyksin ei ole vain järjestävien yhteistyötahojen välistä, vaan myös kaikkia osallistujia tavoittavaa. Osa tai kaikki yhteistyö voidaan toteuttaa virtuaalisella alustalla. Tämä on voinut tarkoittaa yhteisiä alustuksia webinaarimuotoisesti, jolloin on voitu pohjustaa osallistujille tulevaa toimintaa paikan päällä. Vaihtoehtoisesti on kehitetty myös yhteistyötä, jossa osallistujaryhmät kommunikoivat vain verkon välityksellä yhteisellä kuvaa, videota ja tekstiä kokoavalla ja keskustelua tukevalla alustalla. Digitalisaation myötä toimintaympäristö ja toimijoita yhdistävä toiminnan paikka ovat voineet fyysisen paikan sijaan tai lisäksi olla virtuaalisella alustalla. Tällöin toiminta on sisältänyt kuitenkin usein myös kohtaamisia kasvokkain ja taidetoimintaa paikan päällä pienemmällä osallistujaryhmällä.

Digitaaliset julkaisut mahdollistavat projektien tuotosten jakamisen helpommin laajemmalle yleisölle. Virtuaalisen taidenäyttelyn mahdollisuuksia on jo kokeiltu perinteisessä verkko-

Kuvat: Mari Parpala, 2022.

sivumuodossa sekä interaktiivisena PDF-tiedostona ja niistä saatu palaute on ollut kannustavaa. Julkaisujen tuottaminen digitaaliseen muotoon on jo lähes itsestäänselvyys, mutta visuaalisuuden ja teosten osalta tässäkin olisi vielä monta mahdollisuutta kokeiltavana. Perinteisen kirjan tekeminen interaktiiviseen muotoon voisi palvella yhteisöllisiä taideteoksia ja niihin liittyneitä prosesseja vielä julkaisuvaiheessakin. Juhlistamisessa ja julkistamisessa varsinaiset näyttelyiden avajaiset fyysisessä galleriassa ovat aina ikimuistoisia hetkiä yhteisen etapin saavuttamiselle, mutta matkustamisen ollessa rajoitettua antavat etäyhteydet ja virtuaaliset ratkaisut mahdollisuuden tuoda yhteisö yhteen sijainnista huolimatta. Digitaalisesti tuotettujen näyttelyiden haaste on teosten moninaisuus ja niiden esittäminen verkkoympäristössä, jos ne eivät alkujaan ole digitaalisessa muodossa. Hyödyksi voidaan kuitenkin katsoa niiden säilyminen ja jakamisen mahdollisuus. Vanhoihin näyttelyihin pääsee aina uudelleen käsiksi, eikä niistä tarvitse erikseen tuottaa esimerkiksi esittelymateriaalia.

Tulevaisuudessa digitaaliset välineet taiteen tekemisessä vain monipuolistuvat ohjelmointiosaamisen, digitaalisen piirtämisen välineiden kehittymisen ja tekoälyn kuvan tekemiseen välineeksi valjastamisen kautta. Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tavat toivon mukaan sujuvoituvat sovellusten ja yhteyksien ketteröityessä entisestään. Toimintaympäristöinä

virtuaaliset verkkoalustat monipuolistuvat ja täysin virtuaaliseen tilaan toteutettavat yhteistyöt yleistyvät, jolloin osallistujilla avautuu myös vapaus luoda omat ilmiönsä ja valita tilan ominaisuudet. Materiaalisuuden merkityksiä unohtamatta kanssakäyminen virtuaalisen, digitaalisen ja analogisen maailman välillä tulee arkipäiväisemmäksi ja yleisemmäksi myös kuvataidekasvatuksen kontekstissa ja siihen kehitetään luontevia hyödyntämisen paikkoja.

Opettajankouluttajat ja tulevat kasvattajat ovat avainasemassa siinä, millaisia taitoja tulevaisuudessa osataan hyödyntää. Muun muassa OpenDigiTaito -hankkeessa (2021–2023) kartoitettiin opettajankouluttajien digipedagogista osaamista ja pyrittiin yhteiskehittämisen kautta arkipäiväistämään digipedagogiikkaa opettajankoulutuksessa. Vaikka digitalisaatio on jo pitkällä ja luonteva osa lähes jokaisen elämää, osoitti hankkeen aikana opettajankouluttajille teetetty laaja tutkimuskysely, että digipedagogiikan jalkauttamisessa käytäntöön on vielä tehtävää.

Lue lisää digitalisoitumisesta

Jokela, T. & Härkönen, E. (2021). Living in the Landscape in the Time of COVID-19 Teoksessa T. Jokela & G. Coutts (Toim.), *Relate North: Distances* (s. 179–199). InSEA.

Kontturi, H., Kivioja, I., Kontkanen, S., Nenonen, S., Tahvanainen, V., Manninen, A. & Parpala, M. (2023). *Digipedagogiikasta opettajankoulutuksen arkipäivää*. Oulun yliopisto, Lapin yliopisto & Itä-Suomen yliopisto. <https://sway.cloud.microsoft/vBNluGAcCTBI3uxd?ref=Link>

Manninen, A. (2021). *Yhteyksiä luomassa: Nykyaideperustainen ilmiöpohjainen oppiminen Euroopan kansallisuuden tarkastelussa* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-279-5>

Rasi, P., Keskitalo, T., Vuojärvi, H., Kangas, M., Ruokamo, H. & Siklander, P. (2018). Oppimisympäristöt, tosielämä ja teknologia. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (Toim.). *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avajina* (s. 17–33). Lapland University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

PROJEKTI- JA HYBRIDIMUOTOINEN OPISKELU KANSAINVÄLISISSÄ VERKOSTOISSA

Projektitoiminta on kuvataidekasvatusalan keskiössä myös kansainvälisesti, näin erityisesti Arktisen yliopiston yhteistyön piirissä. Arktinen yliopisto on verkosto, johon kuuluu yli 250 sirkumpolaarista yliopistoa. Sen osana toimii 28 taideyliopiston Arctic Sustainable Art and Design (ASAD) temaattinen verkosto, joka on Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen perustama ja koordinoima. Verkoston opetus-, taide- ja tutkimustoiminnassa painottuu projektimuotoisuus, joka ilmenee yhteistyön tuloksina syntyneissä opintokokonaisuuksissa.

Living in the Landscape (LiLa) on ASAD-verkoston kesäkoulu, jossa opiskellaan pohjoisen sosiokulttuuristen maisemien tutkimusta taideperustaisin keinoin. LiLan tavoitteena on tuoda yhteen eri tieteenalojen ja sirkumpolaaristen korkeakoulujen maisteri- ja tohtoriopiskelijoita, tutkijoita ja opettajia kehittämään arktisen alueen kulttuurisesti kestävää tutkimusta. Toinen kokonaisuus on New Genre Arctic Art Education hankkeissa (AAE) kehitetty kurssi, joka myös toteutetaan vuosittaisina kenttäkouluina ja näyttelyinä eri puolilla sirkumpolaarista pohjoista ja joka kohdistuu nykyaikaisen kuvataiteen ja pohjoisen erityistekijöiden, kuten alkuperäiskulttuureiden kohtaamiseen. Molemmissa opintojaksoissa on kehitetty malleja paikka- ja tilannesidonnaisen yhteisöllisen toiminnan ja digitaalisuuden yhdistämiseen joustaviksi ja kestäviksi hybridimuotoisiksi toimintatavoiksi.

Ensimmäinen LiLa toteutui kenttäkouluna Komin tasavallassa vuonna 2018. Koulu toteutui paikallisten järjestämässä verkostoissa pääkaupungissa ja alueen pienemmissä kylissä. Yhteistyötä suunniteltiin verkon välityksellä koordinoijien kesken. Koronapandemian siirsi LiLan toiminnan kokonaan verkkoon vuoden 2021 toteutuksessa. Sen isoimpia haasteita oli fyysisten ja yhteisöllisten maisemakokemuksen toteuttaminen ilman kenttätyöviikkoa. Maisemassa toimimista toteutettiin kuitenkin verkkoperustaisesti ja virtuaalisia jakamismuotojen kehitettiin (Jokela & Härkönen, 2021). Verkko-opetuksessa maisematutkimus laajeni alkuperäisestä tavoitteesta, kun yhden yhdessä tutkittavan paikan sijaan jokainen osallistuja toi oman maisemansa esiin. Maisematyöpajat järjestettiin osallistujien paikoissa samanaikaisesti. Toimintaan liittyi vuorovaikutusta verkossa, mikä oli merkityksellisintä produktioiden tuloksia jakaessa.

Kuvat: Mari Parpala, 2023 ja 2022.

Ensimmäisen verkkokoulun paikkaperustaisuus rakentui näiden virtuaalisten matkojen kautta eri osallistujien maisemiin, joita tarkasteltiin keskusteluissa ja osallistujien loppuproduktiossa. Koulusta tuotettiin LiLan ensimmäinen virtuaalinen näyttely. Sen saavutettavuus osana erilaisia tapahtumia ylitti odotukset ja virtuaalinäyttelyt päätettiin vakiinnuttaa LiLaan.

Positiiviset kokemukset verkkoseminaareista hyödynnettiin vuoden 2022 hybridimuotoisessa LiLassa. Luennot ja seminaarit järjestettiin verkossa kolmen kuukauden aikana ja kenttätyöviikko yhtäaikaan Norjassa Traenan saarella ja Skotlannissa. Lisäksi osa opiskelijoista osallistui kenttätyöviikkoon kokonaan etänä. Verkkotapaamisia suunniteltiin etukäteen ja osallistujille perustettiin WhatsApp-ryhmä vuorovaikutukseen. Yksi etäopiskelija perusti myös oman Remote Sensing -keskusteluryhmänsä WhatsAppiin, jossa hän tutustui kenttätyöviikkojen maisemiin etänä. Laitteiden käyttö oli kuitenkin haastavaa maasto-olosuhteissa, joten yhteydenpito rajautui vain välttämättömään viestintään. Jokaisen omat puhelimet ja WhatsApp-sovellus toimi parhaiten. Toiminnan arviointi johti jatkokehittämiseen, jonka myötä kenttäjakson

etätoteutukset toimivat jatkossa itsenäisesti.

Kesäkoulun onnistumisen edellytyksenä on yhteisöllisyyden syntyminen osallistujien välille. Tämä on haaste, kun työskennellään etänä. Verkko-seminaareissa on kokeiltu erilaisia ryhmätyöskentelyn muotoja, kuten toiminnallisia pienryhmäkeskusteluja ja vapaamuotoisempia virtuaalisia tehetkiä, yhteishengen luomiseksi. Oppimistehtäviin on sisällytetty yhteisöllisyyttä rakentavaa toimintaa, joissa jokaisen osallistuvan yliopiston opiskelijaryhmä tuottaa virtuaalista sisältöä ja tehtäviä muille ryhmille. Osallisuuden muodostuminen ja sen tukeminen LiLassa on tärkeää, koska pedagogisena lähtökohtana on kaikkien osallistujien yhdenvertainen toimijuus vuosittaisissa teemoissa ja lähestymistavoissa. Osallistujien intressien mukaisten toimintojen luomiseen on LiLassa tilaa.

Lapin yliopiston projektiopiskelijat osallistuvat LiLaan vastuullisemmin kuin muut opiskelijat. Heidän vastuullaan on eri taidekasvatuksellisten tehtävien kautta rakentaa yhteisöllisyyttä sekä herätellä ja vahvistaa eri tieteenaloilta tulevien opiskelijoiden taideperustaisen maisematutkimusprosessien käynnistymistä. Tavoitteena on tuottaa taideproduktio ja visuaalinen tutkimus sen prosessista itsenäisesti ja/tai yhteisöllisesti. Produktiot esitellään sekä virtuaalisissa että fyysisissä taidenäyttelyissä ja julkaisuissa.

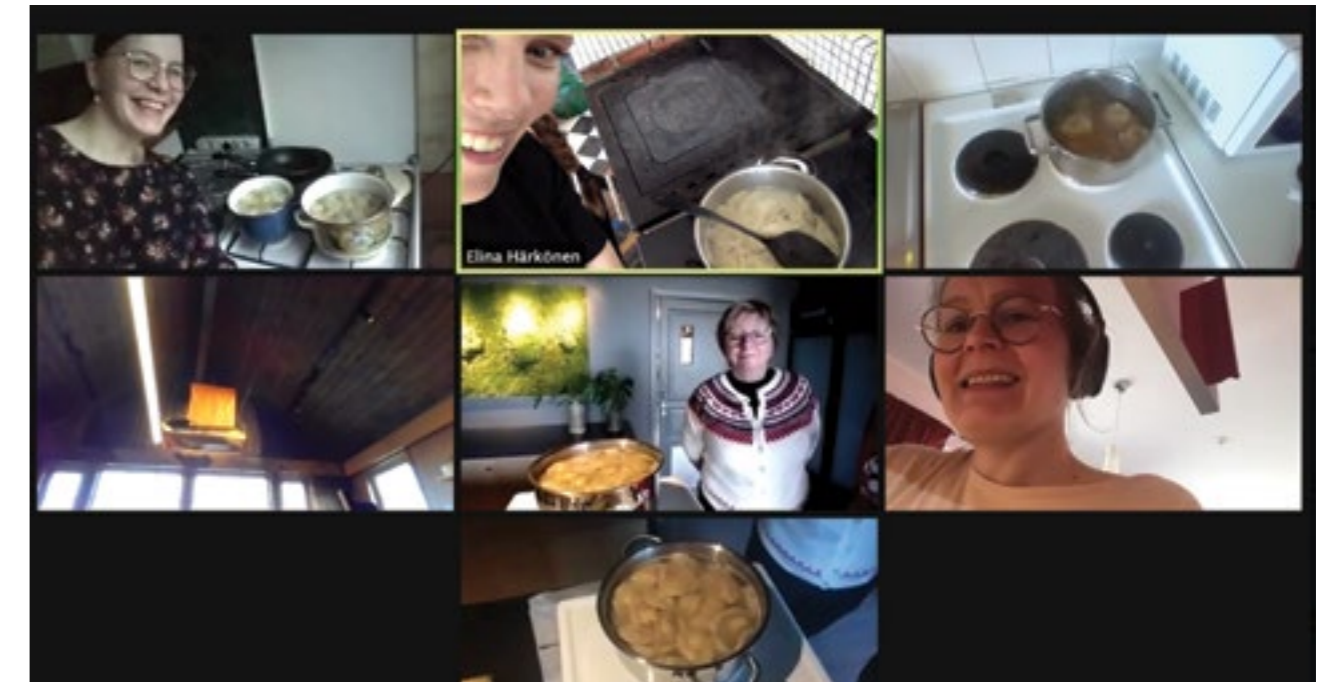
Osallistujien prosesseissa projektiopiskelijoiden rooli vertaistukijoina on keskeinen. Kenttäkoulun jälkeen taiteelliset prosessit jatkuvat yleensä koko kesän. Niiden edistämiseksi ja tukemiseksi projektiopiskelijat ovat rakentaneet virtuaalisia alustoja, luoneet auttavia kysymyksiä opiskelijoiden prosessipäiväkirjoille ja järjestäneet vapaamuotoisia verkkotapaamisia kesken-eräisten prosessien läpikäymiselle ja keskustelun ylläpitämiselle. Näiden taidekasvatuksellisten toimintamuotojen ja vertaisohjaamisten pohjana on usein myös tutkimuksellinen ote. LiLassa syntyy vuosittain pro gradu -tutkielmia ja tutkimusjulkaisuja, joiden toiminnallisena aineistona ovat LiLassa kokeillut käytänteet ja taideprodukteissa käsitellyt maisematutkimuksen teemat.

LiLan kaltaisen pitkäkestoisen kansainvälisen kesäkoulun järjestäminen ilman vuorovaikutusta verkossa olisi vaikeaa tai mahdotonta. Hybridikokeiluissa paikka- ja taideperustaisen toiminnan kannalta hedelmällisintä on ollut jokaisen osallistujan paikkojen saaminen osaksi etäseminaareissa rakennettavaa yhteisöllisyyttä. Myös LiLassa käsiteltävät kulttuurisen ja ekologisen kestävyuden teemat osana maisemassa toimimista konkretisoituvat osallistujille selkeämmin, kun niitä tarkastellaan lähtökohtaisesti jokaisen omasta paikasta ja paikan mer-

kityksistä käsin. Verkossa tehtävät yhteisölliset, mutta omista paikoista kumpuavat harjoitteet, rohkaisevat jakamaan kokemuksia ja lisäävät osallisuuden kokemusta. Toiminta tukee uuden maiseman tutkimukseen siirtymistä. Vuorovaikutus verkossa valmistaa osallistujia kestävien työskentelytapojen arvioimiseen ennen kuin vieraaseen maisemaan mennään toimijoiksi. Tämä pitkäkestoinen, prosessinomainen seminaarityöskentely valmistaa osallistujia kenttätyöskentelyyn.

Vuodesta 2023 alkaen kesäkoulussa on keskitytty yhä enemmän hybridikoulun kehittämiseen. Sen onnistumisen kannalta olennaisimmiksi tekijöiksi ovat nousseet selkeä tavoitteiden määrittäminen ja viestintä, verkossa tapahtuva ohjattu ryhmäytyminen ja osallistuminen sekä eri opiskelijaryhmien sitouttaminen pitkäkestoiseen ja pääosin etänä tapahtuvaan opiskeluun. Sennikäs yhteiskehittäminen ja säännöllinen tapaaminen koordinaattoriopettajien välillä on todettu tärkeäksi.

Kuva: Elina Härkönen, 2021.

Koulun päättävä virtuaalinäyttely on jatkuvan kehittämisen kohteena: tähän mennessä on ehditty kokeilla joitakin erilaisia tapoja ja alustoja. Virtuaalinäyttelyn merkitys korostuu erityisesti ASAD-verkoston toiminnassa sen helpon jaettavuuden ja saavutettavuuden myötä. LiLan näkyvyyttä, tuloksia ja jatkokehitysideoita voidaan jakaa virtuaalinäyttelyiden kautta laajemmin verkoston partnereille ja sidosryhmille sekä esitellä sitä erilaisissa konferensseissa ja seminaareissa. Näyttelyn digitaalinen muoto asettaa kuitenkin rajoituksia teosten esittämiselle ja palvelee erityisesti digitaalisia teosmuotoja, videoita ja mediataidetta. Keskustelua näyttelyn tavoitteista, taiteen esitysmuodoista ja digitaalisuuden arvoista jatketaan. Yhtenä oppimistehävänä kesäkoulun osallistujille onkin pohtia, miten toteuttaa teoksensa, jotta sen sanoman saa välitettyä katsojalle myös digitaalisessa ympäristössä fyysistä ympäristöä unohtamatta.

Kuvat: Emmi Kairenius.

Osa teoksesta: The Sole of the Foot Touches the Ground. (2022.)

Lue lisää LiLa-kesäkoulusta ja New Genre Arctic Art Education -kurssista

Härkönen, E., Jokela, T., & Gårdvik, M. (Toim.) (2021). *Online living in the landscapes: The spring school 2021*. University of Lapland. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-275-7>

Härkönen, E., Lundstedt, L., Burnett, K., Gårdvik, M., & Permar, R. (Toim.) (2023). *Nurture: Living in the Landscape Summer school and exhibition*. University of Lapland. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-400-3>

Härkönen, E., Parpala, M. & Gårdvik, M. (Toim.) (2022). *Dwellers in the landscape: Summer School and Exhibition*. University of Lapland. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/65247>

Jokela, T. & Härkönen, E. (2021). Living in the landscape in the time of COVID-19. Teoksessa T. Jokela & G. Coutts (Toim.), *Relate North: Distances* (s. 179–199). InSEA publications.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (Tulossa 2024). New genre Arctic art education: A way to knowing with the North. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & K. Burnett (Toim.), *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders*. InSEA publications.

Jokela, T., Huhmarniemi M. & Burnett, K. (Toim.) (Tulossa 2024). *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders*. InSEA publications.

A photograph showing three women in a gallery or workshop setting. They are looking at various art projects displayed on a wall. The projects include photographs, drawings, and what appear to be white t-shirts with printed images. The woman on the left is wearing a denim jacket and glasses. The woman in the middle is wearing a dark jacket and glasses. The woman on the right is wearing a light blue jacket and glasses. The background is a wall covered with these art projects, and there are some wooden poles or structures on the left side.

4 PROJEKTIN TOTEUTTAMINEN OPINNOISSA

PROJEKTIOPINTOJEN KOKONAISUUS: TAVOITTEET JA TOTEUTUSTAVAT

Projektio-pintoja sisältyy kaikkiin Lapin yliopiston kandidaatin ja maisterin tutkintoihin. Kuvataidekasvatuksen tieteenalalla tutkinto-ohjelmia ovat kandidaatin ja maisterin tutkinto kuvataidekasvatuksessa ja soveltavassa taiteessa. Maisteriohjelmia on lisäksi taiteen asiantuntija ja Sustainable Art and Design -ohjelmat. Kandidaatin tutkinnoissa on kahden opintopisteen laajuinen kurssi projektihallinnasta. Tämän kurssin opiskelevat kaikki taiteiden tiedekunnan opiskelijat, koska projektien suunnittelu ja toteuttaminen sisältyy nykyään lähes kaikkiin työkuviin taiteen ja muotoilun freelancereista organisaatioiden työntekijöihin.

Varsinainen opintoprojekti on kurssinimeltään soveltava projekti ja laajuudeltaan viisi opintopistettä, kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen kandidaatin tutkinnossa. Projektissa harjoitellaan oman alan kehittämistä projektimuotoisesti ja pienryhmissä. Projekti integroidaan Lapin yliopistossa käynnissä oleviin kehittämishankkeisiin tai opiskelijaryhmä voi itse esittää ajankohtaista projektitehtävää itselleen. Opiskelijat voivat kerätä projektista tutkimusaineiston kandidaatin tutkielmaansa varten.

Maisterin tutkinnoissa projekti on nimeltään taiteen yhteisöprojekti ja laajuudeltaan 10 opintopistettä. Opiskelijat voivat toimia projektinsa pienryhmissä koulutusohjelmien välisesti. Taiteen yhteisöprojektin tekijöiden tiimissä voi siten olla kuvataidekasvatuksen, soveltavan taiteen, taiteen asiantuntijuuden ja kestävän taiteen ja muotoilun opiskelijoita. Oppimistavoitteena on omaksua työtavat oman toiminnan ja oman tieteenalan jatkuvaan kehittämiseen projektimuotoisessa toiminnassa. Projekti sisältää aina yhteistyötä yliopistoyhteisön ulkopuolisten sidosryhmien kanssa.

Taiteen yhteisöprojekti -opintojakson projektitoteutusmahdollisuudet esitellään opiskelijoille syksyn infossa, jonka jälkeen he hakeutuvat projekteihin yleensä 2–4 hengen ryhmässä omien kiinnostuksiansa ja vahvuusalueidensa mukaan. Osa projekteista liittyy taiteiden tiedekunnan alueellisiin tai kansainvälisiin rahoitettuihin hankkeisiin, joissa yhteisöprojekti on usein osa isoa kokonaisuutta. Nämä projektit vaihtelevat vuosittain sen mukaan, millaisia hankkeita on käynnissä. Osa projekteista voi kiinnittyä myös tiedekunnan yhteistyötahojen rahoitettui-

Kuva: Mari Parpala, 2019.

hin hankkeisiin. Projektit voivat olla myös opiskelijoiden itse ideoimia ja opiskelijoiden omien sidosryhmien hankkeita. Kun osa opintoprojekteista kiinnittyy laajempaan kehittämishankkeisiin, osa toteutuu vain opintojen kokonaisuudessa. Projektit aikataulutetaan pääsääntöisesti niin, että ne alkavat syksyllä tai viimeistään keväällä. Kevään projektiseminaarissa esitellään siihen mennessä toteutuneiden projektien tulokset. Seuraavana syksynä esitellään kesän aikana päättyneet projektit. Kuviossa 5. kuvataan opintojaksot, joihin projektioppiminen kiinnittyy, ja kuviossa 6. projektiopiskelun vuosikello.

Kuvio 5. Projektiopintojen rakenne.
Timo Jokela ja Mari Parpala.

Kuvio 6. Projektien vuosikello.
Timo Jokela ja Mari Parpala.

Opiskelijoiden roolit projekteissa vaihtelevat projektin luonteen ja toteutusympäristön mukaan: koulumaailmaan sijoittuvissa projekteissa rooli voi olla hyvin lähellä kuvataideopettajaa, kun taas yritysmaailmaan sijoittuvissa hankkeissa opiskelija voi toimia taiteilijan tai asiantuntijan roolissa. Jos projektiin liittyy tutkielma, voi työnkuva olla yhdistelmä taiteilija-tutkijuutta tai tutkija-taiteilija-opettajuutta. Joka tapauksessa opiskelijoiden rooli hankkeissa on merkittävä – he tuovat niihin oman työpanoksensa lisäksi monipuolisen osaamisensa. Tavoitteena on samalla luoda uutta, uudistaa rutiineja ja murtaa vanhoja kaavoja.

Taiteen yhteisöprojekti -opintojaksoon sisältyy tutustumista yhteisöllisen taidekasvatuksen erilaisiin työskentelymuotoihin, kohteisiin ja sovellutuksiin erilaisissa koulutusjärjestelmissä ja yhteiskunnan muilla sektoreilla. Opintojakson aikana perehdytään projektityön yleisimpiin toimintatapoihin ja yhteistyötahoihin soveltavan taiteen ja kuvataidekasvatuksen alalla ja tehdään katsaus projektityöskentelyn vaiheisiin projektin valmistelusta sen päättämiseen. Käytännön harjoitusten kautta tutustutaan projektisuunnitelman, rahoitussuunnitelman ja projektiraportin sisältöihin ja laatimiseen sekä eri rahoitusmuotoihin.

Tavoitteena on, että opintojaksot suoritettuaan ja projektin toteuttamisen sekä raportoinnin jälkeen opiskelija tunnistaa toiminta-aloja ylittäviä yhteistyömuotoja taiteen ja kuvataidekasvatuksen alalla ja osaa suunnitella ja organisoida omaan työhönsä liittyvän kehittämisprojektin sekä saa valmiuksia hakea rahoitusta. Lisäksi hän osaa dokumentoida, arvioida ja raportoida toimintaa. Taiteen yhteisöprojektin sisältö painottuu taiteen ja kuvataidekasvatuksen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen, yhteisötaiteeseen ja soveltavaan taiteeseen erityisesti pohjoisissa ympäristöissä, taiteen hyvinvointivaikutuksiin sekä kuvataidekasvatukseen vapaassa sivistystyössä, vanhustyössä ja kolmannella sektorilla. Projekti syventää ymmärrystä kuvataidekasvatuksen alan tutkimuksesta ja toiminnan kehittämisestä.

Opiskelijat toteuttavat projekteja hankkeista ennalta määriteltyjen raamien sisällä. Tarkoitus on kuitenkin luoda jotain sellaista, mitä ei ole vielä olemassa: kehittää, tutkia ja luoda uutta. Opiskelijatiimit luovat yhdessä työtapoja ja menetelmiä sekä oppivat juuri kyseisessä projektissa tarvittavia uusia taitoja.

PROJEKTIN TOTEUTUKSEN ESIVAIHEET JA VALINNAT

Opiskelijoiden valittua projekti-infon esittelyn perusteella projektin, johon osallistua, syntyy työryhmä, joka kokoontuu ohjaavan opettajan kanssa. Suosituimpiin projekteihin opiskelijat hakevat motivaatiokirjeellä, jossa he perustelevat valintaansa. Projektityöskentelyn alussa selvitetään, millaisia taitoja ja osaamista työryhmän jäsenet voivat tuoda projektille sekä millaista uutta opintoprojektin ja sen taustalla olevan laajemman hankkeen vaatimaa osaamista he ovat kiinnostuneita oppimaan. Työryhmän jäsenten osaamisen ja motivaation kuvaaminen käynnistää näin osaltaan opintoprojektin projektisuunnitelman laatimisen ryhmän yhteisten, projektin tarpeisiin vastaavien resurssien kuvaamisella. Tämä toimii pohjana mielekkäälle työnjaolle.

Toinen työnjakoa ja työryhmän organisoimista määrittävä asia voi liittyä pitkäkestoisissa projekteissa aikatauluihin; opiskelijat voivat tarvittaessa painottaa osallistumistaan suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin kolmijakoisessa jatkumossa eri tavoin, riippuen esimerkiksi muista opinnoista.

Kuva: Marko Junttila, 2021.

Tutustu projektitoiminnan käsikirjoihin taide- ja kuvataidekasvatusalalla

Hiltunen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2010). *Rälläkkä ja sivellin. Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi.* Lapin yliopisto. <https://www.yumpu.com/fi/document/view/51986342/rallakka-ja-sivellin-taide-toimintaa-nuorten-sosiaalikallega>

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja.* Taike. <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja>

Pulkkinen, M. & Hannus, H. (Toim.), (2015). *Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle.* Suomen taiteilijaseura. <https://www.julkinentaide.fi/fi/prosenttiperiaatteen-kasikirja>

Oinas, N., Hiltunen, M. & Stöckell, A. (Toim.) (2022). *Työtaide: Taide työhyvinvoinnin tukena sosiaali- ja terveysalalla.* Lapin yliopisto. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-324-2>

KUVATAIDEKASVATUS KESTÄVYYDEN VIPUVOIMANA

Edellä esitelty kulttuurinen kestävyys on taide- ja taidekasvatusprojektien keskeistä sisältöä ja arvopohjaa. Kuten kaikkea projektitoimintaa muutkin kestävän kehityksen ja/tai kestävyysmurroksen tavoitteet ohjaavat myös taide- ja taidekasvatusprojektien käytännön toteutusta. Yhtäältä projektin tavoitteena voi aikaansaada osallistujien keskuudessa sellaista arvojen muutosta, joka johtaa ekologisesti kestävään toiminta- ja elämäntapaan, kestävyysmurrokseen yksilöissä tai yhteisöissä. Toisaalta kyse on projektien toteuttamisesta tavalla, joka minimoi ympäristövaikutuksia. Esimerkiksi taiteen materiaalien valinta, tapahtumien hiiljalanjäljen hallinta, matkustustapojen ekologisuus, kierrätyksen edistäminen ja tarjoilujen kasvispainotteisuus ovat tapoja, joilla taideprojekteissa voidaan pyrkiä ekologiseen kestävyYTEEN. Digipedagogiikka on yksi keino projektitoiminnan hiiljalanjäljen hallintaan, kun osa matkustamisesta voidaan korvata onnistuneella vuorovaikutuksella verkon välityksellä. Kun kaikkeen inhimilliseen toimintaan liittyy ympäristövaikutuksia, voi projektin suunnittelussa punnita odotettavissa olevaa positiivista ekologista kädenjälkeä suhteessa haitalliseen jalanjälkeen.

Ekologisen kestävyYDEN lisäksi rahoittajat voivat pyytää nimeämään kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN liittyviä tavoitteita ja keinoja, jotka ohjaavat projektin suunnittelua ja toteutusta. Projektin kulttuurinen kestävyys voi tarkoittaa esimerkiksi kulttuurista monimuotoisuutta ja kulttuuriperinteen huomioimista ja välittämistä tuleville sukupolville.

Kuva: Mari Parpala, 2018.

Sosiaalinen kestävyys voi tarkoittaa taiteen ja taidekasvatuksen saavutettavuutta, osallisuuden mahdollistamista kaikille yhteisön jäsenille ja sukupuolinäkökulman huomioimista tasa-arvoa edistäen.

Projekteihin liittyvä taloudellinen kestävyys viittaa taiteen ja kulttuurin sekä resurssien kestävään käyttöön että taloudellisen hyvinvoinnin jatkuvuuden vahvistamiseen taiteella ja kulttuurilla sekä laajemmin luovilla aloilla. Esimerkiksi luovien alojen osaamisen kansainvälinen julkaisu nähdään kilpailukykyä vahvistavaksi, mikä voi johtaa kansainvälisen vuorovaikutuksen sisällyttämiseen projekteissa. Tarpeet taiteilijoiden ja kulttuuriorganisaatioiden ansaintakeinoihin sekä esimerkiksi haja-asutusalueiden elinvoimaan kytkeytyvät taide- ja taideprojektien ja kestävä kehityksen suhteisiin.

Osa rahoittajista, kuten Taiteen edistämiskeskus, Euroopan Unioni ja Pohjoismaiden ministerineuvosto edellyttävät rahoituksessaan, että projektin toteuttajat tunnistavat toimintansa ympäristövaikutuksia ja pyrkivät kohtuullistamaan niitä. Lisäksi rahoittajat voivat edellyttää esimerkiksi yhdenvertaisuuden, tasa-arvon edistämistä. Projektisuunnittelun yhteydessä on yleensä määriteltävä kestävyystavoitteet.

Lue lisää kestävyysmurroksesta taiteen ja taidekasvatuksen kontekstissa

Foster, R. (2017). Nykyaidekasvatus toisintekemisenä ekososiaalisten kriisien aikakaudella. *Sosiaalipedagogiikka* 18 (2017), 35–56. <https://doi.org/10.30675/sa.63484>

Foster, R., Salonen, A. O., & Keto, S. (2019). Kestävyystietoinen elämänorientaatio pedagogisena päämääränä. Teoksessa T. Autio, L. Hakala & T. Kujala (Toim.) *Siirtymiä ja ajan merkkejä koulutuksessa: Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia* (s. 121–143). Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201912166899>

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (tulossa). *Kuvataidekasvatus kestävyiden vipuvartena*. Research in Arts and Education.

Suominen, A. (Toim.) (2016). *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella: avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Aalto Arts Books.

Kuvat:
Timo Jokela, 2004;
Mari Parpala, 2018;
Huang Liu, 2017 ja
Mirja Hiltunen, 2024.

PROJEKTIN RAKENTUMINEN OPINNOISSA

Tuttu sanonta, hyvin suunniteltu on puoleksi tehty, pätee projektityöskentelyssä. Keskeistä projektin hallintaa on suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin muodostaman kolmijakoisen kokonaisuuden jäsentely toteutuskelpoiseksi aikatauluksi mielekkään kokoisina askelina ja työnjakona. Kuviossa 7. kuvataan taideprojektin rakentumista. Taideprojektin toteutus alkaa taidetoiminnan suunnittelulla, johon kuuluu toimintaympäristöön tutustumista ja kartoitusta, luonnostelua ja ideointia. Varsinainen taidetoiminta voi toteutua esimerkiksi työpajoina, jonka aikana dokumentoidaan ja kerätään aineistoa mahdollista tutkimusta varten. Taidetoiminta loppuu yleensä johonkin juhlaan päätökseen, kuten näyttelyyn tai esitykseen. Juhlistaminen on tärkeä osa yhteisöprojektia, sillä siinä yhteisö kerääntyy vielä yhteen tarkastelemaan projektia ja toiminnan lopputulosta. Päätöksen jälkeen tehdään raportit ja syvennyttään tutkimukseen. Taideperustaisissa tutkimuksissa itse toiminta on kuitenkin tutkimuksen tärkein ja antoisin osa – siksi monipuolinen dokumentointi on äärimmäisen tärkeää.

Kuva: Mari Parpala, 2023.

Taideprojektien rakentuminen

1

TAIDETOIMINNAN IDEOINTI JA SUUNNITTELU

- Paikkakartoitus, yhteisöön tutustuminen
- Suunnittelu: visualisoinnit ja luonnostelu
- Vaiheet, toimijat ja aikataulu
- Tiedotus

2

TAIDETOIMINTA

- Taideperustainen toiminta, työpajat
- Aineiston keruu
- Dokumentointi

3

TAIDETOIMINNAN PÄÄTÖS

- Juhlistaminen, esim. esitys tai näyttely
- Onnistumiset ja kehityskohteet
- Raportointi, tutkimus, julkaisut
- Mahdollinen jatko

Kuvio 7. Taideprojektin rakentuminen ja vaiheet. Timo Jokela ja Mari Parpala.

Projektin suunnitteluvaihe

Projektin alussa laadittavaan suunnitelmaan kootaan kaikki projektin osa-alueet: intentiot, tarkoitukset ja toimintatavat. Siinä perustellaan myös projektin tarpeellisuus ja merkittävyys. Suunnitelman avulla pyritään tilanteeseen, jossa eri yhteistyötahot ymmärtävät projektin tavoitteet ja toimintatavan sekä puhuvat samaa kieltä. Suunnittelun perustan luovat paikkaan perehtyminen, tutustuminen projektiin liittyviin toimijoihin, osallisiin yhteisöihin ja tarpeen mukaan niiden sosiokulttuuriseen tilanteeseen. Mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan suunnitteluvaiheessa vierailaan projektin kannalta keskeisillä paikoilla ja kohdataan yhteistyötahoja, jolloin päästään vuorovaikutteisesti täsmentämään toiveita, tarpeita ja tavoitteita. Projektin kannalta keskeiseen ilmiöön ja temaattiseen sisältöön perehtyminen edellyttää monitieteistä tarkastelua; ymmärrystä aiheesta syvennetään kuten tutkimuksessa teoreettista viitekehystä aiempien tutkimusten ja projektien tulosten pohjalta. Kaikkea edellä lueteltua työtä jaetaan ryhmän kesken sopien väli-aikaetappeja, jolloin tuloksia jaetaan ja kootaan. Suunnitteluvaihe kattaa usein jo kolmanneksen projektin työmäärästä.

Vaikka kyseessä onkin opiskelijan omatoimisuuteen tähtäävä projekti-oppiminen, vaatii suunnitelman toteutuksen valmistelu ja toteutuksen tuotannollinen fasilointi ohjaajalta valitun taidemuodon tuotannollista tuntemusta ja opiskelijan oppimaan saattaminen alansa projektipedagogista osaamista. Projektissa suunniteltava perusteltu ja osuva taiteellinen toiminta on keskiössä, jossa avautuvat edellytykset paikka- ja tilannesidonnaiselle sekä ilmiöpohjaiselle opiskelulle ja oppimiselle. Projektisuunnitelmassa avataan oppimis- ja taidekäsitteitä esimerkiksi tasavertaisen osallistavuuden ja saavutettavuuden näkökulmista sekä toiminnan ekologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyskannalta.

Projektisuunnitelmassa kuvataan lyhyesti mitä ja missä tapahtuu, ketkä toteuttavat projektin ja kenen kanssa he toimivat. Tämän jälkeen projektille määritellään tavoitteet, menetelmät, työtavat ja aikataulu. Suunnitelma sisältää myös kuvauksen projektin taustalla vaikuttavista teorioista ja niiden taide- ja oppimiskäsitteistä. Lisäksi tehdään hahmotelma ympäristö- ja yhteisöanalyysin toteutuksesta, viestinnästä, dokumentoinnista, rahoituksesta ja raportoinnista. Luettelolla on pyritty ennakoimaan niitä tarpeita, joita taidekasvatuksen projekteissa yleensä kohdataan.

PROJEKTIN NIMI

Projektin luonne ja idea kiteytyvät projektin nimessä. Projekti nimetään kuvaavasti ja lyhyesti, jotta projektista puhuminen on helppoa. Tarvittaessa pitkästä nimestä voidaan keksiä lyhenys tai kirjainlyhenne.

MITÄ

Projektisuunnittelussa kiteytetään aluksi projektin tarkoitus ja idea ytimekkäästi: mitä on tarkoitus tehdä, kenen kanssa, milloin ja missä?

MIKSI

Projektin tarpeellisuuden perustelu yhteisön ja ympäristön näkökulmasta ja määrittely, miksi kyseinen projekti on merkityksellinen alasi (kuvataidekasvatuksen) kehittämisen ja oman työnkuvasi kannalta. Projekti perustellaan haasteella, johon projekti vastaa, tai visiolla mahdollisuuksista.

KETKÄ

Projektin toteuttajat nimetään ja suunnitellaan mahdolliset vastualueet. Esimerkiksi dokumentointi- tai tiedotusvastuu voidaan antaa jollekin projektityöryhmäläiselle. Jos projekti toteutetaan muiden opintojen osana, tuodaan suunnitelmassa esiin, mihin opintoihin projekti liittyy.

KENEN KANSSA

Projektin toteutukseen osallistuneet organisaatiot ja yksittäiset henkilöt sekä heidän pääasialliset tehtävänsä kirjataan ylös. Mahdolliset asiantuntijat, tukijat, rahoittajat nimetään ja heidän roolinsa määritellään. Tärkeää on tuoda esiin eri yhteistyötahojen tavoitteet, toiveet ja motivaatio.

MISSÄ

Millainen on projektin toimintapaikka? Perustellaan, miksi tämä paikka on valittu ja pohditaan siihen liittyviä mahdollisuuksia ja todennäköisiä ongelmia. Toteutuuko projekti tai osa siitä verkossa tai etänä?

TAVOITTEET

Projektilla on oltava johtava kehittämis- tai muutostavoite: millaista muutosta projektilla halutaan saada aikaan. Päämääränä voi olla jonkun osa-alueen kehittäminen käytännössä ja/tai muutokset ympäristössä tai yhteisön toimintakulttuureissa, asenteissa ja vuorovaikutussuhteissa. Toimintaan voidaan asettaa myös alatavoitteita, kuten tiedollisia, taidollisia, asenteellisia ja sosiaalisia oppimistavoitteita. Myös keskustelun herättäminen tai julkisuuden saaminen projektin kohteelle voi olla yksi osatavoite. Tavoitteiden tulee olla saavutettavissa olevia ja konkreettisia. Kouluprojektissa niiden määrit-

telyssä kannattaa tukeutua opetussuunnitelmaan ja yhteisöprojektissa vuorovaikutukseen yhteisön kanssa. Yhteisöllisessä projektissa tavoitteet pyritään määrittelemään yhteistyössä yhteisön jäsenten kanssa.

MENETELMÄT JA TYÖTAVAT

Projektin konkreettisten toimintatapojen kuvailu: mitä aiotaan tehdä ja miten? Menetelmien, työtapojen ja projektin sisällön huolellinen suunnittelu lisäävät joustavuutta käytännössä. Laajoissa hankkeissa menetelmät esitetään niin sanottuina työpaketteina, joiden avulla projektin toiminta jaetaan osa-alueisiin.

AIKATAULU

Projektin aikataulun suunnittelu ja rajaus: milloin projekti alkaa, mihin se päättyy ja mitkä ovat välietapit, jolloin jokin osatavoite on saavutettu?

TAUSTATEORIA

Kuvataan projektin taustalla vaikuttavia taide- ja oppimiskäsityksiä ja niihin liittyviä keskeisiä käsitteitä. Projekti-idea ja toimintatapoja perustellaan perehtyen aiemmin tehtyyn taiteeseen, kehittämishankkeisiin ja tutkimukseen.

SUUNNITELMA PAIKAN JA SOSIOKULTTUURISEN TILANTEEN KARTOITUKSESTA

Paikan ja sosiokulttuurisen tilanteen kartoitukseen voidaan soveltaa monia eri tiedonkeruumetodeja moniaistisesta havainnoinnista haastatteluun ja taiteelliseen toimintaan. Jos alkuvaiheessa yhteisön luokse tai paikkaan on hankala päästä, voi etäyhteyksiä hyödyntää luovasti. Esimerkiksi sosiaalisen median kautta tavoittaa hyvin paikallisia ryhmiä ja verkkokyselyillä voidaan tehdä kattavaa ja osallistavaa alkukartoitusta. Projektisuunnitelman osaksi laaditaan kuvaus kartoitusmetodista, -kohteesta, -aikataulusta ja -tulosten esittämisestä. Kartoituksen tulokset, eli paikan ja yhteisön kuvaus, esitetään tavallisesti kuvien ja sanallisten kuvailujen avulla, mutta esitys voi olla myös video, installaatio tai verkkosivusto.

Etukäteiskartoituksen merkitystä ei voida korostaa liikaa, sillä siitä nousevat perustelut projektin tarpeellisuudelle. Kartoitus voi myös suunnata projektia (toimintatapoja, aikataulua ja osallistujien valintaa). Yhteisöllisen projektin todellinen tarve nousee yhteisöstä, jonka kanssa on tarkoitus työskennellä. Siksi etukäteiskartoitukseen sisältyy keskusteluja yhteisön jäsenten kanssa sekä tutustumista paikkaan, jossa työskennellään jatkossa.

ARVIOIDUT TULOKSET JA VAIKUTUKSET

Tulosten ja vaikutusten arviointi on tavoitteiden täsmentämistä. Sillä pyritään antamaan konkreettisia vastauksia kysymykseen, miksi projekti on merkittävä. Taidekasvatuksen projektien tulokset ja vaikutukset ovat usein enemmän laadullisia kuin määrällisiä. Projektisuunnittelussa pyritään kuitenkin arvioimaan myös mitattavia tuloksia. Projektin tuloksilla ja vaikutuksilla tarkoitetaan sen tuottamia tapahtumia, teoksia, oppimistilanteita ja oppimateriaalia. Tuloksia kuvataan arvioimalla osallistujien määrää eli kuinka monta osallistujaa projektissa on ja kuinka suurta yleisöä odotetaan järjestettäviin tapahtumiin. Projektisuunnitelmaan liittyy myös seurannaisvaikutusten arviointia. On syytä pohtia, miten projekti vaikuttaa osallistujiin, ympäröivään yhteisöön ja paikkaan.

VIESTINTÄ

Viestintä on keskeinen osa projektia, koska sillä lisätään toiminnan ja teosten saavutettavuutta ja vaikuttavuutta. Viestintäsuunnitelmassa laaditaan pelisäännöt sekä ulospäin suuntautuvalla tiedottamisella myös projektin sisäiselle vuorovaikutukselle, kun turvallisemman tilan periaatteille. Projektitiimi on sovitta yhdessä konkreettiset vuorovaikutus- ja viestintätavat, kuten viestintäkanavat ja kokousaikataulu.

Osa viestinnästä kohdistuu osallistuville yhteisöille ja sidoryhmille ja osa mediaympäristöjen kautta laajeneville yleisöille. Projektisuunnitelmaan kirjataan, milloin tiedotetaan, ketä ja mistä asioista. Tiedottamisessa tarvitaan suunnitelmallisuutta, jotta viestintä tavoittaa toivotut yleisöt tarkoituksenmukaisessa aika-aulussa. Alueelliset ja paikalliset sanomalehdet, kaupunkien ja kuntien tapahtumakalenterit, paikallisradio ja -televisio, projektisivut verkossa, sosiaalinen media, ilmoitukset, julisteet, esitteet tai näyttelyt voivat olla tiedottamisen ja projektin esittelyn välineitä. Yhteistyötahojen ja Lapin yliopiston kanavia voi hyödyntää tiedotuksessa suunnitelmallisesti. Projektin tavoitteet ja kohderyhmät ohjaavat viestintäkanavien valinnassa.

Viestintäsuunnitteluvaiheessa hahmotellaan myös, miten tuloksia voidaan esitellä näyttelyissä, verkkogallerioissa, lehdissä ja seminaareissa toiminnan päätyttyä. Teokset ja tapahtumat jatkavat elämäänsä erilaisissa artikkeleissa, dokumenteissa ja muistoissa. Tiedotuksen kautta projektin vaikuttavuus voi laajeta edelleen kirjallisuuteen, muihin yhteisöihin ja yleisiin käsityksiin taiteen ja taidekasvatuksen merkityksestä.

PROJEKTIN KUSTANNUSARVIO JA RAHOITUSSUUNNITELMA

Mitä kustannuksia projektista muodostuu ja mitkä ovat käytettävissä olevat resurssit? Suunnitelmassa tuodaan esiin, mitä tiloja, laitteita ja työvälineitä projektilla on käytössä.

DOKUMENTOINTISUUNNITELMA

Kuka dokumentoi, mitä dokumentoidaan, miten ja mihin tarkoitukseen? Ketkä saavat näkyä tunnistettavasti valokuvissa tai videoissa ja saako kaikkea materiaalia hyödyntää mahdollisessa tutkimuskäytössä? Projektissa tulee tehdä dokumentointi- ja käyttöoikeussopimuksia, jos dokumentteja aiotaan myös julkaista. On hyvä miettiä, millaista materiaalia projektista on tarkoitus tuottaa: tehdäänkö julkaisu, näyttely, virtuaalinäyttely tai vaikka sisältöä sosiaaliseen mediaan? Näillä voi olla merkitystä siihen, millaista materiaalia on tarpeellista tallentaa ja missäkin vaiheessa.

KESTÄVÄ KEHITYS

Arvioidaan millaisia kestävyysulottuvuuksia projektiin liittyy. Vaikuttaako projekti johonkin kestäväen kehityksen osa-alueeseen?

PROJEKTIN RAPORTOINTISUUNNITELMA

Kenelle raportit suunnataan ja ketkä osallistuvat raportointiin? Jaetaanko projektin tuloksia

verkossa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai projektin verkkosivuilla? Suunnitelma projektiraportin sisällöstä, laajuudesta, valmistusajankohdasta ja muodosta on hyvä tehdä jo alkuvaiheessa, jotta raportointiin tarvittavat tiedot saadaan kerättyä projektin jokaisessa vaiheessa. On hyvä miettiä, hyötyisikö jokin ryhmä tai yleisö projektin tuloksista, jolloin niistä voisi tuottaa digitaalista materiaalia.

Kuva: Mari Parpala, 2022.

Opintoprojektin toteutus

Projektin taiteellinen toiminta voi toteutua joko intensiivisenä muutaman päivän työpajana ja tapahtumana tai pidemmällä ajalla useina lyhyinä taidetuokioina. Ainutkertaisen toteutuksen sijaan tavoitteena voi olla myös esimerkiksi taideperustaisen palvelun ja siihen liittyvän materiaalin tuottaminen, joiden suunnittelu on jo varsinaista projektin toteutusvaihetta. Tällöinkin suunnitteluun liittyy testaamista usein toiminnallisina työpajoina. Kaikenlaisten projektien toteutusvaiheessa kulminoituu paikka- ja tilannesidonnaisuuden sekä ilmiölähtöisyyden elementit, joissa hyvästä valmistelusta huolimatta kohdataan usein myös yllättäviä, joustavaa reagointia vaativia tilanteita. Ennalta jaetut vastuualueet auttavat yllättävien tilanteiden kohtaamisessa. Työryhmässä voidaan jakaa vastuuta esimerkiksi karkeasti kahteen osa-alueeseen siten, että toiset keskittyvät teknisemmin toteutuksen etenemiseen toisten vastatessa enemmän pedagogisesta ohjaamisesta ja mahdollisista kohtaamisista erilaisten yleisöjen kanssa.

Taideprojektissaan oppijat pyrkivät löytämään parhaan mahdollisen ratkaisun ja ilmaisuuden tehtävälleen kokoamalla tietoa, aikaisempia taiteellisia ratkaisuita, keskustelemalla ideoista, analysoimalla kerättyä tietoa ja taidetta, etsimällä ratkaisuja, joita on tehty muualla vastaavissa tilanteissa, tekemällä luonnoksia ja suunnitelmia, iteroimalla suunnitelmia yhteisöjen kanssa, dokumentoimalla toimintaa ja tuloksia, tekemällä johtopäätöksiä sekä kommunikoimalla tuloksistaan muille, usein juuri tekemänsä taiteen keinoin, sitä julkistamalla ja juhlistamalla. Opettajat ovat taideprojekteissa usein oppimisen asiantuntijuuden lisäksi koko toiminnan fasilitoijia, usein myös taideproduktien tuottajia. Niin ohjaajat kuin opiskelijat antavat kukin oman panoksensa taideprojektin valmistumiseen.

Tärkeä tehtävä erityisesti toteutusvaiheessa on nimettyjen dokumentoijien huolehtima taltiointi, joka ei saa jäädä yllättävien tilanteiden jalkoihin niin, että se jää kattavasti tekemättä. Ennalta suunniteltu ja hyvin kohdennettu monipuolinen dokumentointi tuottaa keskeisen aineiston projektin arviointia, raportointia ja tulosten jakamista varten. On huolehdittava, että dokumentointi tuottaa myös visuaalisesti, taiteellisesti ja teknisesti korkeatasoista materiaalia erilaisiin julkaisuihin ja näyttelyihin.

Projektin tulosten julkistaminen ja juhlistaminen

Taide- ja taidekasvatusprojekti huipentuu lopussa. Työn edetessä osallistujien sitoutuminen työn tekemiseen usein kasvaa. Oman kädenjäljen näkyminen voi synnyttää ylpeyden tunteita ja innostaa. Onnistuneen projektin ja laadukkaan lopputuloksen myötä osallistujat voivat olla tyytyväisiä työhönsä ja tuntea iloa, voimaantumista, pystyvyyttä ja yhteenkuuluvuutta. He voivat saada konkreettisesti tai symbolisesti äänensä kuuluvin teoksen kautta tai sen julkistamisessa tai juhlistamisessa.

Yliopistossa opiskelijoiden on myös arvioitava omaa ja muiden oppimista, projektin edistymistä, tuloksia ja taiteellista vaikuttavuutta projektia raportoidessaan. Yliopiston projektipedagogiikassa juhlistamiseen liittyy usein niin sanottu loppukoonti, mikä tarkoittaa kokemuksen arviointia, yhteistä jakamista ja palautteen antamista. Toiminnasta on syntynyt henkilökohtaisia kokemuksia ja jaettu tila, mikä saattaa hahmottaa vasta lopussa, kun toiminnassa syntyneet

Kuvat: Reetta Breilin, 2019 ja Ilmo Jokela, 2005.

merkitykset selkeytyvät ja konkretisoituvat. Päätösvaihe sulkee prosessin kokemukseksi kokonaisuudesta. Taideprojektien tavoite ja sen laadun ja toimivuuden mittari on oppilaitosten konteksteja laajempi. Taiteen olemukseen kuuluu sen näkyväksi asettaminen ja jakaminen muille.

Julkistamistilaisuudet vaihtelevat projektien luonteen ja osallistujatahojen mukaan. Ne voivat olla luonteeltaan teoksen julkistamisia, näyttelyitä, seminaareja, keskustelutilaisuuksia taideohjelmiseen, kaupunkitapahtumia, kyläjuhlia tai muuta vastaavaa. Niihin voidaan kutsua esimerkiksi perheitä, lähialueen asukkaita ja muita toimintayhteisöön linkittyviä tahoja. Loppu-tapahtumassa esillä olevien teosten arvo kasvaa myös tekijöiden silmissä. Tapahtuma voi vahvistaa osallistujien yhteisöllisyyttä ja prosessissa syntyneitä onnistumisen kokemuksia. Myös tiedotusvälineet ja sosiaalinen media ovat välineitä projektin arvostamiseen ja esille tuomiseen. Median kautta toteutuneet produktiot saavat laajemman vastaanoton ja mahdollista positiivista näkyvyyttä.

Projektin raportointi ja lopetus

Projektin raportointi on jaettavaa ja suunniteltavaa projektityötä, kuten muutkin projektityön osa-alueet. Raportissa painottuu toteutuneen toiminnan analyttinen ja arvioiva kuvaus sekä tulosten ja jatkokehitysideoiden esittäminen. Maisterivaiheen opiskelijan projektioinnit päätävässä keväisessä projektiseminaarissa projektit esitellään kirjallisen raportin sisällöt kiteyttävänä kuvallisina, toimintaa ja tuloksia havainnollistavina esityksinä. Seminaarissa ovat yleisönä muiden projektiryhmien lisäksi seuraavana syksynä maisteriopinnit aloittavat opiskelijat. Tilaisuus toimii näin ”viestikapulan vaihtona”, jossa parhaimmillaan jätetään innostavia askelmerkkejä raportoidun toiminnan tuleville soveltajille ja kehittäjille. Projektitoiminnan dokumentoinnissa ja raportoinnissa on tärkeää rohkaista myös kohdattujen ongelmien kuvaukseen ja rakentavien kehitysehdotuksien esittämiseen. Opintosuorituksena yliopistolle palautettavassa raportissa opiskelija kuvaa myös henkilökohtaista rooliaan ja oppimistaan projektissa työryhmän jäsenenä. Opintoprojektin raportointi voi toteutua osittain myös hankkeiden tulosten jakamisen yhteydessä seminaareissa, näyttelyissä ja hankejulkaisuissa. Tällöin korostuu kertaluonteisen hanke-toiminnan pyrkimys jatkuvuuteen ja laajempaan vaikuttavuuteen.

PROJEKTISTA TUTKIMUKSEKSI

Kandidaatin ja pro gradu -tutkielman sidostamista projektiopintoihin suositellaan opintojen eheyttämiseksi ja syventämiseksi. Toisiinsa integroituneina projekti- ja tutkimusopinnot muodostavat laajan syventymismahdollisuuden, joissa opiskelijat saavat valmiuksia taiteellisten, pedagogisten ja tuotannollisten taitojen lisäksi tutkimuksen tekoon. Taide- tai taidekasvatusprojektiin perustuvan tutkimuksen tekemisen tueksi on kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen koulutusohjelmissa kehitetty taideperustaisen toimintatutkimuksen menetelmä (Jokela, 2019, Jokela, tulossa, Jokela & Huhmarniemi 2020, Jokela ym., 2015), joka ohjaa tutkimuksen tekoa projektin aikana.

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa on joitakin vastaavia lähestymistapoja kuin taiteellisessa tutkimuksessa, taideperustaisessa tutkimuksessa, toimintatutkimuksessa, kehittämistutkimuksessa ja designtutkimuksessa. Toimintatutkimuksellinen kehittämis- ja design-tutkimus on suunniteltuihin interventioihin perustuva syklinen prosessi, jossa pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia ja kehittämään toimivaa teoriaa. Usein pro graduun liittyy yksi kehittämissykli, jota tutkielman kirjallisessa osassa analysoidaan.

Taideperustaisen toimintatutkimuksen ensimmäinen vaihe sisältää tutkittavaan ilmiöön perehtymistä, tavoitteiden ja tutkimustehtävien määrittelyä, tutkimuksen organisointia, toiminnan suunnittelua, teoreettista ja taiteellista taustatyötä. Toisessa vaiheessa edetään taiteelliseen työskentelyyn tai vastaaviin interventioihin. Kolmannessa vaiheessa kerätään toiminnasta relevantti tutkimusaineisto taideperustaisesti, esimerkiksi kuvallisesti ja erilaisten teosten kautta. Usein aineisto syntyy toiminnan olennaisena osana, jos ja kun projektissa tehdään taidetta. Neljännessä syklin vaiheessa toimintaa seuraa kerätyn aineisto analyysi ja refleктоiva tarkastelu, teoreettista käsitteellistämistä ja seuraavien kehittämistavoitteiden täsmentämistä saavutettujen tutkimustulosten avulla.

Valtaosa Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen väitöskirjatutkijoista ja jo väitelleistä noudattaa tutkimusasetelmissaan taideperustaisen toimintatutkimuksen periaatteita, kuten myös Lapin yliopiston strategisia valintoja kestävän pohjoisen taidetoiminnan edistämiseksi (Hiltunen, 2009, Griniuk, 2022; Huhmarniemi, 2016; Härkönen, 2021; Manninen, 2021, Luostarinen, 2023). Northern Art, Community and Environment Research

Kuva: Marko Junttila, 2021.

(NACER) on Lapin yliopiston tutkimusryhmä, jossa tutkitaan ja kehitetään taidekasvatusta sekä sosiaalisesti sitoutuneita taiteellisia työtapoja. Ryhmän tutkimusintressin keskiössä koulujen, oppilaitosten ja yliopistojen kuvataidekasvatus sekä kuvataiteen laaja kenttä, mukaan lukien alkuperäiskansojen ja muiden pohjoisten kansojen taide ja kulttuuri. Tutkimusryhmän sisällä vahvistuvana intressialueena on myös soveltava taide. NACER tukee tutkimuksen keinoin taiteilijaopettajan ja taiteilijatutkijan työtä sekä etsii ratkaisuja erilaisiin ongelmiin tai tulevaisuuden visioihin ympäristöissä, yhteisöissä ja koulutus konteksteissa taideperustaisella toimintatutkimuksella.

Taideperustaisella toimintatutkimuksella on myös kansainvälistä tunnettavuutta (Jokela, 2019; Irwin, 2022). Pyrkimys kuvataideopetuksen ja -kasvatuksen tutkimukselliseen kehittämiseen yhdistää taiteilija-opettaja-tutkijoita ja taiteilija-tutkijoita eri puolilla maailmaa.

Lue lisää taideperustaisesta toimintatutkimuksesta

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (tulossa). *Taideperustainen toimintatutkimus kuvataidekasvatuksen käytäntöjen kehittämisen välineenä*. Research in Art Education.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 39–61). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>

Hankesuuntautunut taideperustainen toimintatutkimus vaihe vaiheelta

Taideperustaisen toimintatutkimuksen voi toteuttaa monella tapaa ja tutkija aloittaa missä projektin kehittämissyklin vaiheesta tahansa. Tutkija siis voi aloittaa työnsä tulemalla mukaan jo käynnissä oleviin taideprosesseihin. Yleisin taideperustaisen toimintatutkimuksen muoto on kuitenkin perinteinen hankesuuntautunut toimintatutkimus, jolloin tutkija itse käynnistää syklin (kuvio 8). Tallöin tiivistetty ohjenuora tutkimuksen kululle voi olla seuraava:

1. TAUSTATYÖ

- Tunnista ilmiö, määritä ongelma ja aseta alustavat tavoitteet
- Tiedosta tutkimuksen eettiset periaatteet ja hanki tarvittavat tutkimus-, dokumentointi- ja julkaisuluvat
- Kartoita tutkimuksesi yhteisön ja paikan sosiaalis-kulttuuris-visuaalinen tilanne.
- Tee katsaus ilmiötä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen ja vastaaviin taiteellisiin käytänteisiin
- Määrittele käyttämäsi käsitteet ja tutkimuksesi teoreettinen perusta kirjallisuuden ja aikaisempien tutkimusten ja taiteellisten käytänteiden avulla
- Kirkasta tutkimustehtävä teoreettisesti ja käytännöllisesti
- Laadi mahdolliset tutkimuskysymykset.
- Valitse ja perustele tutkimusmenetelmät ja tiedonkeruutavat ilmiön luonteen, tiedonintressin ja teorian pohjalta.

2. TUTKIMUKSEN ORGANISOINTI JA TIIMITYÖN ALOITTAMINEN

- Tunnista mahdolliset projektikumppanit, heidän roolinsa ja toiminnot (käyttäjät, asiakkaat, kohderyhmä ja tiimi, jonka kanssa työskentelet)
- Luo projektiryhmä / tutkimusryhmä ja tee alustava aikataulu; suunnittelupalaverit jne.
- Määrittele ryhmän kanssa yhdessä tavoitteet ja käytännön kehittämistoimet, joilla tutkimustehtävän suorittamista tavoitellaan.
- Jaa vastuu toimijoiden kesken joko rinnakkaisesti tai hierarkkisesti
- Varmista, että syntyy yhteinen käsitys projektin toteutuksesta: arvotausta, konsepti, taiteen ja sovelletun taiteen teoreettinen perusta jne

3. LAADI TUTKIMUKSEN / INTERVENTION TOTEUTUSSUUNNITELMA

- Suunnittele aktiviteetit tai interventio yhdessä ryhmäsi kanssa toimintatutkimuksen tai suunnittelusyklin muodossa
- Suunnittele tutkimusaineistojen keraaminen ja toiminnan dokumentointi (päiväkirjat, tutkijan tai taiteilijan kansiot, haastattelut, kyselylomakkeet jne.

4. TUTKIMUKSEN /INTERVENTION TOTEUTTAMINEN

- Toteuta suunniteltu toiminta tai interventio
- Kerää toiminnan aikana suunniteltu tutkimusaineisto ja dokumentoi toiminta
- Juhlista ja jaa taiteellisen intervention tuloksia jo toiminnan aikana (näyttelyavajaiset, tapaamiset ja niin edelleen).

5. REFLEKTIOAINEISTON ANALYSOINTI JA TULOSTEN RAPORTOINTI

- Muokkaa monimotoinen tutkimusaineisto käytettävään ja analysoitavaan muotoon
- Luo dokumenttiaineistosta tiivistyksiä, joilla voit virittää palautekeskusteluja, stimuloida ryhmähaastatteluja ja muilla tavoin reflektoida tapahtunutta toimintaa ryhmäsi kanssa saadaksesi tutkimuksesi analyysivaiheeseen syventävää vuorovaikutusta

- Luokittele, teemoittele ja analysoi kerättyä tutkimustietoa
- Analysoi tulokset ja tee ehdotuksia toiminnan tai luodun produktion kehittämiseksi
- Kirjoita tutkimuksesi kirjallinen raportti eräänlaisena kehityskertomuksena, jossa tutkimuksen sykli jäsentää projektin toteutusta ja tuloksia
- Esitä tutkimuksen taiteelliset tulokset aiheeseen soveltuvalla ja alalle ja tutkimusyhteisölle merkityksellisellä tavalla.

Kuva: Salla-Mari Koistinen, 2021.

Kuvio 8. Taideperustaisen toimintatutkimuksen syklin vaiheet pääpiirteittäin. Oikea puoli konstruoivaa ja vasen puoli reflektioivaa toimintaa. Käytännön toiminnassa syklin vaiheet limittyvät usein toisiinsa. Kaavio: Timo Jokela ja Mirja Hiltunen, 2020, s. 57.

Lapin yliopiston pro gradu -tutkielmia, joissa tutkimus syventää projektia

Asamäki, P. (2020). Muistojen kuvia: Taideperustainen toimintatutkimus voimavarakeskeisen taidetoimintamallin kehittämiseksi ikäihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Lapin yliopisto.

<http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe202002206036>

Attila, R. & Tossavainen, A. (2019). Vuoropuhelua soilla ja gallerioissa: Soveltavan kuvataiteen ja luontokuvauksen keinoin luontosuhdetta syventämässä. Lapin yliopisto.

<https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63915>

Breilin, R. & Parpala, M. (2020). Kylän Kuva – Taideperustainen toimintatutkimus valokuvan käyttötavoista Ylipaakkolantielle sijoittuvassa yhteisötaideprojektissa. Lapin yliopisto.

<https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64471>

Hietaniemi, H. (2018). Future Reflections – taideperustainen toimintatutkimus nuorten kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämisestä videotaidetyöpajassa. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201804261146>

Hintsala, A. (2017). Oma Tila – Osallistuvan suunnittelun menetelmät nuorten kaksisuuntaisessa kotouttamisessa. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201712201423>

Jokinen, A. (2021). Green Care osana taideperustaista matkailupalvelua – Kuvataiteilija kehittämistyössä. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64550>

Kalliomäki, J. (2019). Karhun jäljillä Kuusamossa: Paikallisidentiteetin vahvistaminen soveltavan kuvataiteen keinoin. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63905>

Kani, H. (2023). Bayanai: Exploring the potential of a culturally revitalising online film workshop in Sakha. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/65763>

Kansala, R. (2024). Merkityksellinen kokemus: Taideperustainen toimintatutkimus saven työstämisen merkityksistä. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024033113761>

Karttunen, S. (2018). Graffititaide luomassa paikkasuhteita: Yhteisöprojekti rovaniemeläisten nuorten kanssa. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201901211019>

Kinnunen, E. (2020). *”Meillä on ilo ja riemu aina täällä, kun me opitaan uutta”*. Taideperustainen toimintatutkimus hyvinvointia tukevan taidetoiminnan kehittämiseksi muistikuntoutujille ja heidän lähi-ihmisille. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64511>

Kinnunen, T. (2017). *Kaksisuuntaista kotoutumista monialaisesti – Toimintatutkimus kulttuurienvälisen osaamisen edistämiseksi yläkoulussa kuvataidekasvatuksen keinoin*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201706091205>

Korotovskaia, A. (2020). *Board game for participatory design*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020061744819>

Kravtsov, T. (2018). *Designing ten towers – weaving ten stories: Environmental art as a tool in development of cultural and creative tourism in Finnish Lapland*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201901111011>

Laatikainen, E. (2020). *Sukupuolen moninaisuus kuvataidekasvatuksessa – Taideperustainen toimintatutkimus turvallisen tilan synnystä taidetyöpajassa*. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64370>

Leppänen, L. & Vuollo, S. (2017). *Minuuden ääriviivoja: Yhteisöllinen omakuvatyöpaja pohjoisen nuorten identiteetin ja minuuden tutkiskelun paikkana*. Lapin yliopisto. <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62874>

Lintunen, J. & Vanhanen, E. (2016). *Hän kaunis on, min´ en tietää vois, minä aikana ihminen kauniimpi ois. Toimintatutkimus luovan yhteistoiminnan rakentumisesta yhteisölliseksi taidekasvatukseksi veteraanien hoitoyhteisössä*. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62452/Gradu+Lintunen+Jatta,+Vanhanen+Eeva.pdf;jsessionid=D57BA90EF3DD3508CC532E25D375DC60?sequence=2>

Mattila, H. (2022). *Arktisen Aikavaelluksen Kesälukiolieri tieteen ja taiteen kohtaamispaikkana*. Lapin yliopisto. <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022062349057>

Mytkäniemi, J. (2021). *KarHuh-Dialogi muraalimaalauksen toteutusprosessissa*. Lapin yliopisto. <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021061437056>

Saari, L. (2022). *”Mikä on sitten se tulevaisuus sen kaivoksen jälkeen?”: Hannukaisen kaivoshankkeen ympäristökonflikti ympäristötaidetyöpajan keinoin käsiteltynä*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022052338160>

Sainio, L. (2020). *Suo on muutos: Vuorovaikutuksellinen näyttelysuunnittelu suon ymmärtämisen välineenä*. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64179>

Pietilä, P. (2018). *Kylmä talvi: nuorten kaksisuuntaisen kotoutumisen tukeminen Taidevaihte-hankkeen varjo-teatterityöpajoissa*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201901101008>

Tammi, J. (2019). *Kaamos, valo ja seinämaalaukset. UV-seinämaalauksen toteuttaminen paikkasidonnaisena soveltavana kuvataiteena*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019122549356>

Tervo, R. (2023). *”Kyllä tuli monenlaista näkökulmaa entisistä ajoista”: Paikkasidonnaisen taiteen työpaja yhteisön voimaannuttamisen mahdollistajana*. Lapin yliopisto. <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe202401092071>

Tsokkinen, T. (2019) *Taide keskellä musiikkifestivaalia. Qstock -musiikkifestivaalin aluetaiteen toteuttamisen kehittäminen*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019062521777>

5

KUVATAIDEKASVATUKSEN JA SOVELTAVAN TAITEEN PROJEKTIESIMERKKEJÄ

Projektikorteissa nostetaan esille muutamia esimerkkejä, jotka kuvaavat taidekasvatuksen ja soveltavan taiteen monimuotoisuutta: paikkoja, tilanteita, yhteisöjä, toimijoita, verkostoja, toimintatapoja ja taiteen tuloksia. Projektikortit ilmentävät taiteen kiinnittymistä pohjoisen vuodenvuorokierroon ja luonnon tarjoamiin materiaaleihin, mutta myös sen laajentumista digitaalisuuden avulla uusiin verkostoihin ja maailmoihin.

TAIDEVAIHDE - ART GEAR

Mun tulevaisuus -työpaketti
Metamorphosis -katutaidepaja

MITÄ JA MISSÄ?

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan, sosiaalityön ja Lapin taiteilijaseuran Taidevaihte -hankkeessa toteutettiin kahdensuuntaista kotoutumista tukevia työpajoja 2016-2018. Työpajoja toteutettiin sekä eri oppilaitosten ja koulujen perustoiminaan integroituna että avoimina ja ns. matalan kynnyksen tapahtumina nuorisotilassa ja Rovaniemen kaupunkiympäristössä.

MITEN?

Lapin taiteilijaseura ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta toteuttivat osana laajempaa hanketta "Mun tulevaisuus - My Future" - taidetyöpajoja. Työpajoissa käytettiin kuvataiteen, yhteisötaiteen ja soveltavan kuvataiteen menetelmiä vuorovaikutuksen lisäämiseen nuorten välillä. Osallistujina olivat 16-30-vuotiaat, joita tavoitettiin mm. Transcendent-katukulttuurihdistyksen, Arffman maahanmuuttajien kouluttajan, SPR:n kansainvälisyysklubin ja Rovaniemen lasten- ja nuorten kuvataidekoulun kautta.

Kuvat: Mirja Hiltunen, 2017.

MIKSI?

Hankkeen lähtökohtana oli innostaa maahanmuuttajataustaisia ja kantasuomalaisia nuoria osallistumaan taidetyöpajoihin ja tukea kahdensuuntaista kotoutumista. Työpajojen suunnittelu ja toiminta rakentuivat nuorten osallisuudelle ja toimijuudelle, tavoitteena oli kuulla osallistujien ajatuksia, toiveita ja huolia sekä antaa tilaa ja aikaa nuorten keskinäiselle vuorovaikutukselle.

TULOKSIA

Taidevaihte-hanke osoitti, että osallistuminen taideperustaiseen toimintaan, joka pohjautuu eettiselle sensitiivisyydelle ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteille, on parhaimmillaan voimaannuttava ja toimijuutta lisäävä kokemus. Taitelijaseuran, taiteiden tiedekunnan ja sosiaalityön yhteistyö oli hedelmällistä. Taidemenetelmät loivat yhteistyössä sosiaalityön kanssa perustaa moninaisuutta kunnioittavalle, turvallisemmalle tilalle. Hankkeessa tuotettiin julkaisu: "Taidevaihte : kaksisuuntaista kotoutumista taiteen ja sosiaalityön keinoin esitysten". Julkisten teosten ja tapahtumien lisäksi tuloksena oli useita projektiraportteja, opinnäytetöitä ja tieteellisiä artikkeleita.

TALVITAIDETTA ROVANIEMEN KOTISEUTUMUSEOSSA

MITÄ JA MISSÄ?

Talvitaideetta Rovaniemen kotiseutumuseon pihapiirissä.

MITEN?

Talvitaiteen lähtökohdaksi otettiin museokokoelman esineet. Työryhmien veistoksista sommiteltiin tarinallinen kokonaisuus. Veistokset sijoitettiin punamullalla maalattujen museorakennusten tuntumaan, jolloin saavutettu kontrasti toi esille niin veistoksia, kuin rakennuksiakin.

Kuvat: Antti Stöckell, 2024.

MIKSI?

Projektissa vastattiin museon toiveeseen pirstää hiljaisempaa talviaikaa museon toiminnassa sekä elävöittää piha-alueita.

TULOKSIA

Museon kokoelma laajeni kevättalveksi piha-alueelle houkuttellen kävijöitä viipymään ulkona ja liikkumaan veistosten lomassa. Talvitaide tarjosivat oppaalle uudenlaisen tilaisuuden kertoa kokoelmasta. Toteutukseen osallistuneet suomalaiset ja kansainväliset opiskelijat saivat perehtyä yhteistoiminnallisesti ja taiteellisesti tulkiten pohjoiseen kulttuurihistoriaan autenttisessa ympäristössä.

TALVITAIIDETTA KAUTOKEINOSSA

MITÄ JA MISSÄ?

Talvitaidetta Kautokeinosssa Saamen korkeakoulun ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan yhteistyönä

Kuvat: Antti Stöckell, 2024.

MIKSI?

Projektissa mallinnettiin kulttuurisensitiivistä taideperustaista työskentelyä kansain- ja kulttuurienväliseen yhteistyöhön.

TULOKSIA

Työtavan koettiin kunnioittavan alkuperäiskansan yhä elinvoimaisia perinteitä ja mahdollistavan kaikkien osapuolien käsityksiä rikastavan vuorovaikutuksen tekemisen äärellä. Kautokeinolaisen hotellin piha-alue muuntui veistosten luoman kokonaisuuden myötä elävää kulttuuriperintöä välittäväksi kentäksi.

MITEN?

Lähtökohdat lumiveistoksille tulivat Saamen Duodji-perinteestä, Saamen korkeakoulun opiskelijoiden ideoimana. Vierailivat yliopiston suomalaiset ja kansainväliset opiskelijat jakaantuivat eri työryhmiin, joissa veistos toteutettiin yhdessä aiheen asiantuntijoiden kanssa. Lumen veistäjinä kaikki olivat uutta oppimassa.

OUR ARCTIC

Taidetta arktisuudesta monialaisessa yhteistyössä

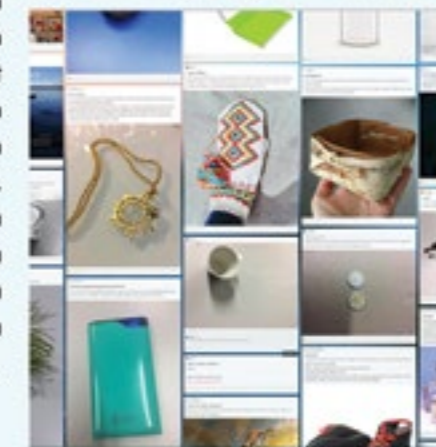
MITÄ JA MISSÄ?

Ilmiöpohjainen nykyaiteen kurssi toteutettiin Lapin yliopiston, Nord universityn ja Reyjavikin taideakatemian ja paikallisten koulujen kanssa (2017). Lapin yliopistosta kokonaisuuteen osallistui myös kansainvälisiä vaihto-opiskelijoita. Vastuuopettajina olivat Annamari Manninen, Elina Härkönen, Mette Gårdvik, Wenche Sermo ja Karin Stoll.

MITEN?

Kurssi aloitettiin johdannolla arktisuuteen, nykyaiteeseen, johon Nesnasta ja Reyjavikista osallistui opiskelijoita etänä. Olennainen osa olivat opiskelijoiden omiin arktisuuden merkityksiin johdattelevat kuvalliset tehtävät sekä ääniteoksen työstäminen, johon pystyi osallistumaan etänä. Rovaniemellä työskenneltiin kahdella koululla, johon islantilaiset opiskelijat saapuivat mukaan. Lapin yliopistosta matkustettiin Nesnaan työskentelemään paikalliseen kouluun. Kouluilla käsiteltiin arktisuutta ja arktisella alueella asumista lasten kanssa keskustelemalla, valitsemalla arktista arkea kuvaavia esineitä ja tuottamalla niiden pohjalta animaatioteoksia.

MIKSI?

Nykyaiteen keinoin rakennettiin dialogia siitä, mitä on arktisuus napapiirillä asuvien lasten ja nuorten näkökulmasta. Opiskelijoille havainnollistettiin projektipedagogiikan keinoin ilmiöpohjaisen taideperustaisen työskentelyn menetelmiä ja tuloksia. Kokonaisuudessa tuotetut teokset koottiin näyttelyksi ja videoteokseksi.

TULOKSIA

Arktisista esineistä tuotettiin valokuvasarja tarinoineen. Lisäksi tehtiin paikkakohtaiset videoinstallaatiot ja yhteinen videoteos animaatioista sekä työskentelyn dokumentoinnista. Teokset olivat esillä näyttelynä Our Arctic: Children and Youth perceptions of the Arctic. Lyhytelokuva OUR/MEÄN/VÄR/VOR Arctic esitettiin Rovaniemi Arctic Spirit 2017 konferenssissa. Näyttely oli myös esillä Oulussa syksyllä 2018 UArctic-konferenssissa. Elina Härkönen (2018) kirjoitti kurssin toiminnasta tieteellisen artikkelin osana väitöstudkimustaan.

Kuvat: Annamari Manninen, 2017.

CREATIVE CONNECTIONS

Eurooppa ja nykytaide verkkoysteistyössä

MITÄ JA MISSÄ?

Kansainvälinen taidekasvatuksen tutkimusprojekti, johon osallistui tutkijoita, opettajia ja koululaisia kuudesta Euroopan maasta ja 25 koulusta tarkastelemaan eurooppalaisuutta nykytaideperustaisesti (2012-2014). Lapin yliopistosta mukana olivat koordinaattorina professori Mirja Hiltunen, jatkotutkijana Annamari Manninen, yliopisto-opettaja Marjo Pemu, sekä kuvataidekasvatuksen opiskeilijat Merja Isomaa-James, Terhi Karuvadiyil ja Henna Korpela.

MITEN?

Hankkeessa koottiin eurooppalaisuutta ja identiteettiä käsittelevistä nykytaiteen teoksista esimerkkigalleria, joka jaettiin yhteisellä verkkoalustalla. Taiteen tarkastelun jälkeen oppilaat tekivät omia Eurooppaan ja kansalaisuuteen kiinnittyviä taideprojekteja ja teoksia, jotka jaettiin yhteisissä ryhmäblogeissa. Muiden maiden lasten ja nuorten teosten tarkastelu ja kommentointi kuului osaksi hanketta. Näin osallistujille rakentui taiteen tarkastelun, tekemisen ja verkkoysteistyön kautta kuva nykytaiteen toimintatavoista ja eurooppalaisuudesta moninaisena ja yhdistävänä ilmiönä.

Kuvat: Annamari Manninen, 2012-2014.

MIKSI?

Euroopan yhteisöllisyyden ja yhteisen Euroopan unionin kansalaisen identiteetin tukeminen oli hankkeen rahoittaneen EU:n intressi. Kuvataiteen ja taidekasvatuksen näkökulmasta identiteetti ja asuinpaikka ovat luontevia aiheita, joten hankkeessa kehitettiin nykytaiteen tapoja lähestyä kansalaisuuskasvatusta. Hankkeessa tavoiteltiin kuitenkin dialogia ja tarjottiin vapaus erilaisten identiteettien ilmaisulle ja Eurooppa- kuvien ja kuuluvuuden jakamiselle.

TULOKSIA

Hankkeen tuloksia esiteltiin seminaareissa syksyllä 2014 osallistujamaissa, joissa oli samalla oppilastyönäyttely. Hankkeesta tehdyt pro gradut: Isomaa-James (2013) nykytaiteen teosesimerkkien koostamisesta ja Karuvadiyil (2022) lukiolaisten monilukutaidon kehittymisestä verkkoysteistyössä. Hiltunen ja Manninen julkaisivat useita artikkeleita (2015-2020) ja Manninen artikkeliväitöskirjan (2021) nykytaideperustaisesta ilmiöoppimisesta. Hankkeen verkkojulkaisu löytyy QR koodin takaa.

LIVING IN THE LANDSCAPE

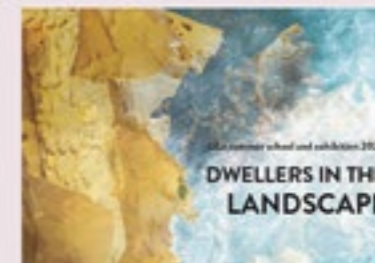
Kansainvälinen hybridikesäkoulu

MITÄ JA MISSÄ?

Living in the Landscape eli LiLa on Arktisen yliopiston Arctic Sustainable Arts and Design (ASAD) temaattisen verkoston koordinoima kansainvälinen kesäkoulu, joka yhdistelee taiteen, humanismin ja luonnontieteiden menetelmiä. Tutkijat sekä maisteri- ja tohtoriopiskelijat tulevat ASAD verkoston partneriyliopistoista eri aloilta. LiLan tavoitteena on pohjoisten ja arktisten maisemien sekä ympäristöjen ja yhteisöiden tutkiminen taideperustaisesti. Toiminnan keskeisimpiä periaatteita ovat kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys.

MITEN?

Ympäristöä tarkastellaan maisemassa olemisen sekä maisemaan liittyvien askareiden ja kulttuuristen merkitysten kautta. Jokapäiväisen maiseman lisäksi LiLassa näyttyy maisemakokemuksen dialogisuus niin posthumanismin kuin virtuaalisen yhteisöllisyyden kautta. Opetus- ja tutkimusyhteistyö toteutetaan verkko-seminaareissa ja viikon mittaisella kenttätöviikolla. Osallistavien, paikkaperustaisen ja kulttuurisensitiivisten menetelmien ja pedagogiikan toteuttaminen verkossa on tarjonnut kiinnostavan kehityskohteen kuvataidekasvatuksen näkökulmasta. Samalla on tarjoutunut loistava mahdollisuus tarkastella ja kehittää arktisten yliopistojen hybridiyhteistyötä, erilaisia kenttätömenetelmiä ja pedagogisia ratkaisuja.

MIKSI?

LiLan tavoitteena on pohjoisten ja arktisten maisemien sekä ympäristöjen ja yhteisöiden tutkiminen taideperustaisesti. Toiminnan keskeisimpiä periaatteita ovat kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys. LiLan ydinajatus rakentuu antropologi Tim Ingoldin taskscape - käsitteen ympärille, jonka mukaan ympäristö rakentuu ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksessa.

TULOKSIA

LiLasta tehdään joka vuosi julkaisu sekä näyttely. Viime vuosina on pilotoitu myös virtuaalinäyttelyiden tuottamista. Julkaisut ja näyttelyt löytyvät ASAD-verkoston verkkosivuilta: www.asadnetwork.org

Kuvat: Mari Parpala, 2022.

ARKTOP

Arktinen uudistava opettajuus

MITÄ JA MISSÄ?

ARKtop-hankkeessa kuvataidekasvatuksen työpaketissa Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan ja Aalto-yliopiston kuvataidekasvatus kehittivät etä- ja monimuotoisia työmuotoja ja verkko-opetusmateriaalia haja-asutusseutujen koulujen kuvataiteen opetuksen kehittämiseksi.

MITEN?

Taideperustaisen toimintatutkimuksen kautta kehitettiin toimintamallia ja monimuotoista oppimisympäristöä, jossa neljän Lapin kunnan lukioiden kuvataideopettajat pohtivat arktista visuaalista kulttuuria oppilaidensa kanssa. Kuvataidekasvatuksen opetusharjoittelijat toteuttivat etä- ja monimuotoisia opetuspilotteja. Kokeiluissa hyödynnettiin verkottumista, etä- ja virtuaaliopetukseen sekä sulautuviin oppimisympäristöihin perustuvia pedagogisia ratkaisuja ja yhteisöllisen taidekasvatuksen parissa kehitettyjä työtapoja. Syksyllä 2019 toteutettiin viiden lukion kanssa yhtäaikaista Minun arktinen -opetuskokonaisuus, jossa tarkasteltiin ja tuotettiin teoksia arktisesta visuaalisesta kulttuurista. Siihen yhdistettiin taideperustaista ilmiöoppimista ja verkkopedagogiikkaa kehittämällä lukiolaisten välistä teosten jakamista, niiden tarkastelua ja kommentointia.

MIKSI?

Hankkeessa kehitettiin kuvataidekasvatuksen opettajankoulutusta monitahoisesti vahvistaen pohjoisten lukioiden välistä yhteistyötä ja etäopetuksen eri muotoja kuvataideopetuksessa. Tavoitteena oli löytää keinoja tukea kuvataidekasvattajien ammatillista kehittymistä ja tapoja saada vertaistukea välimatkoista riippumatta sekä vahvistaa yhteyttä opettajankoulutukseen. Työpaketissa rakennettiin myös arktista visuaalista kulttuuria hyödyntävää etä- ja monimuoto-opetuksen opetuskokonaisuutta.

TULOKSIA

Artikkeleita ja julkaisuja: Hiltunen M. (2018); Hiltunen M. & Kallio-Tavin, M. (2017); Hiltunen M., Kallio-Tavin M. & Sohlberg A (2021); Manninen A., Parpala M. ja Härkönen E. (2021).

Opinnäytetyöt: Mikko Luhtasela (2019); Laura Ranta (2019).

ARKtop-käsikirja:

Kuva 1: Annamari Manninen, 2018
Kuvat 2 & 3: Mari Parpala, 2020.

KOHTAA PUU

Monikanavainen installaatio

MITÄ JA MISSÄ?

Kohtaa puu on pedagogisesti ja dialogisesti orientoitunut teos, joka on esillä näyttelyssä, eencounteratree -tilillä Instagramissa ja jaettavina kortteina. Teoksen on toteuttanut taiteilija-kuvataideopettaja Maria Huhmarniemi yhteistyössä Francis Joy'n, Misha del Valin, Hugo Peñan, Amir Abdin, Tanja Koistisen, Raisa Raekallion ja Smaranda Moldovanin kanssa.

MITEN?

Huhmarniemi, Joy, Peña ja Moldovan toteuttivat Power of Nature -työpajan, jossa he ohjasivat puiden kohtaamista erilaisilla kehollisilla ja taideperustaisilla menetelmillä. Kokemuksen jälkeen he ja osa työpajan osallistujista laati ohjeita puiden kohtaamiseen. Huhmarniemi ideoi teoskonseptin sekä suunnitteli ja toteutti sen visuaalisen ilmeen. Puiden kohtaamisen ohjeita käännettiin useille kielille ja Instagramin kautta ne tavoittivat paikallisia laajemmin yleisön.

Kuvat: Marko Junttila, 2021.

MIKSI?

Teoksen tavoitteena on elvyttää ihmisten kehollisia ja vuorovaikutteisia puusuhteita ja laajentaa siten yhteisöllisyyden kokemusta puihin ja luonnon henkiin. Teoksen taustalla oli koronapandemia, lisääntynyt yksinäisyys sekä metsänhengellisen luontokokemuksen merkitys luonnonsuojelun yhtenä perusteena.

TULOKSIA

Kokemus yhteisöstä ja vuorovaikutuksesta puiden kanssa vahvistui teoksen kautta: sensitiivisissä, empaattisissa ja moniaistisissa kohtaamisissa ihmisten ja puiden välillä. Vuorovaikutuksen kehollisuus, visuaalisuus ja monikielisyys mahdollisti yhteisöllisyyden avoimuutta ja inklusiivisuutta. Teos on ollut esillä Suomessa ja Maltalla ja sitä on esitelty myös useissa tutkimusjulkaisussa.

KYLÄN KUVA

Yhteisöprojekti Tervolassa Ylipaakkolantiella

MITÄ JA MISSÄ?

Taideperustainen yhteisöprojekti Ylipaakkolantiella Tervolassa. Projekti toteutettiin 2019 ja sitä olivat vetämässä kuvataidekasvatuksen opiskelijat Reetta Breilin ja Mari Parpala.

MITEN?

Projektissa kuultiin tarinoita alueen historiasta ja ihmisistä, tutustuttiin kyläläisiin ja tutkittiin vanhoja valokuvia. Näitä valokuvia uudelleenkuvattiin ja digitoitiin ja näistä tehtiin kuvansiirtoja erilaisille materiaaleille. Yhdessäoloa ryhdytti taideperustainen toiminta ja taidenäyttely yhteisenä päämääränä.

YLIPAAKKOLAN
KYLÄTIELLÄ

Historiaa kunnioittavasta perinnestä

Toim. Yrjö Väinö

Kuvat: Mari Parpala & Reetta Breilin, 2019.

MIKSI?

Ylipaakkolantie on arvokas kulttuuriympäristö, jossa on edelleen näkyvillä paljon historiaa. Samalla se on kuitenkin virkeä kylä, jossa asuu paljon aktiivisia ja omasta kotiseudustaan kiinnostuneita ihmisiä. Taideperustainen yhteisöprojekti antoi mahdollisuuden tuoda aluetta ja sen ihmisiä näkyväksi.

TULOKSIA

Projektin taidenäyttely oli esillä Louen Maaseudulta käsin -messuilla syksyllä 2019. Breilin ja Parpala tekivät projektista opinnäytetyön *Kylän kuva - taideperustainen toimintatutkimus valokuvan käyttötavoista Ylipaakkolantielle sijoittuvassa yhteisötaideprojektissa* (2020). Kylän kuva sai jatkoa kulttuurihistorian oppiaineen kirjaprojektista, Ylipaakkolan kylätiellä (Vainio, 2022).

PAJUSTA KUERIKSI

Ympäristötaidetta kaivoshuolen kylässä

MITÄ JA MISSÄ?

Ympäristötaiteen työpaja Yllästunturin kupeessa, Äkäslompolon kylässä Äkäsjoen törmällä syksyllä 2021. Työpajassa toteutettiin meritaimen-aiheinen pajuveistos. Työpajaan osallistui Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan soveltavan kuvataiteen sekä kansainvälisen Arctic Art and Design maisteriohjelman opiskelijoita. Projektiopintoja tai gradua työpajan yhteydessä tekivät kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelijat Jenni Määttä, Maria Patrikainen ja Laura Saari.

MITEN?

Pajuveistoksen käytännön toteutuksen ohjaamisesta vastasi yliopistonlehtorit ja projektiryhmä keskittyi työpajan toteutuksen tukemisen ohella projektien ja gradun tavoitteiden kannalta keskeisiin näkökulmiin. He keskittyivät kohtaamaan ja keskustelemaan ohikulkijoiden kanssa. Projektiopiskelijat keräsivät aineistoa havainnoiden, kuvaten ja haastatellen myös soveltavan taiteen opiskelijoita heidän työpajakokemuksestaan. Suuren pajuveistoksen tekeminen on isommallekin ryhmälle ponnistelua ja kestävyttä vaativa suoritus, joka väistämättä haastaa yhteistyöhön, mutta tarjoaa runsaasti aikaa tutustumiseen ja keskusteluun käsityömaisen tekemisen lomassa.

MIKSI?

Työpajan keskeisenä tehtävänä oli ryhmäyttää uudet opiskelijat ja tuoda heidät heti opintojen alkuun keskelle todellista sosiokulttuurista ympäristöä työskentelemään taiteen tavoin. Vireillä oleva Hannukaisen kaivoshanke puhuttaa paikallisia, vapaa-ajanasukkaita, matkailijoita ja matkailuyrittäjiä. Paikalliset ovat kutsuneet meritaimenta nimellä kuer ja kalan merkityksestä kertovat myös Kuertunturi ja Kuerjoki. Toteutuessaan kaivoshankkeella olisi vaikutuksia seudun vesistöön ja niiden herkille lajeille.

TULOKSIA

Työpaja kylän keskeisen kulkuväylän varrella tarjosi ohikulkijoille tilaisuuden pysähtyä ja vaihtaa ajatuksia kaivoshankkeesta. Teosta myös laajennettiin vuoden kuluttua, jolloin moni paikallinen kertoi seuranneensa Kuerin vaiheita. Työpajaan osallistuneet uudet opiskelijat kokivat intensiivisen työskentelyn tehokkaana tapana tutustua ja orientoitua alkaviin opintoihin.

Kuvat: Antti Stöckell, 2021.

TOIVEIDEN KAARNALAIVA

Art Äkäslompolo

MITÄ JA MISSÄ?

Kuvataidekasvatuksen opiskelijat Emilia Laatikainen ja Mari Parpala suunnittelivat ja toteuttivat Toiveiden kaarnalaiva -projektin ja ylläpitivät projektin Facebook-tapahtumasivua. Projektin liittyi kuvataidekasvatuksen yhteisöprojektiin. Maria Huhmarniemi ja Satu Kalliokuusi toimivat projektin ohjaajina.

MITEN?

Projektissa oli kaksi erilaista tasoa: kevään 2019 aikana ihmisiä osallistettiin Facebook sivun kautta projektiin ja kannustettiin lähettämään kotonaan tekemiään kaarnalaivoja Äkäslompolon työpajaan. Työpaja järjestettiin kesällä 2019 Äkäslompolossa Karilan Navettagalleriassa. Kaksipäiväisessä työpajassa tehtiin kaarnalaivoja, keskusteltiin jokien ja vesistöjen merkityksestä, Art Äkäslompolon toiminnasta ja Hannukaisen kaivoshankkeesta ja sen aiheuttamista huolista. Työpajan päätteeksi osa kaarnalaivoista laskettiin vesille Äkäsjokeen.

MIKSI?

Projektin tarve perustui vuonna 2005 aloitettuun Hannukaisen kaivoshankkeeseen. Art Äkäslompolo on tukemassa Äkäslompolon kyläyhteisöä ympäristötaitteen keinoin ja tarkastelee ympäristön tilaa paikallisista ja globaaleista näkökulmista. Tässä projektissa oli tarkoituksena yhdistää perinteitä, huolia ilmastosta ja luonnon puhtaudesta sekä herkistää ihmisiä pohtimaan omaa suhdettaan vesistöihin.

TULOKSIA

Osa työpajassa tehdyistä kaarnalaivoista jätettiin luontoon Navettagallerian läheisyyteen kangasmaiseen maisemaan lähelle Birgitta Linhartin ja Timo Jokelan teoksia. Osa kaarnalaivoista päästettiin ajalehtimaan Äkäsjokea pitkin vesillelaskutilaisuudessa. Työpajaan osallistui yhteensä noin 40 ihmistä ja Facebookin kautta tavoitettiin noin 100 ihmistä. Sivun löytyy Facebookista nimellä: **Toiveiden kaarnalaiva.**

Kuvat: Mari Parpala, 2019.

REIDARIN JÄLJILLÄ

Taideperustaisen palvelun kehittäminen taidemuseoon

MITÄ JA MISSÄ?

Kuvataidekasvatuksen opiskelija Tanja Mäkitalo kehitti apulaisprofessori Maria Huhmarniemi tukemana Reidarin jäljillä työpajan, joka johdattaa museovieraat taiteilija Reidar Särestöniemen luontosuhteeseen sekä museota ympäröivään luontoon Kittilän Kaukosessa. Lähtökohtana ovat maalaukset, joissa Reidarin omakuva sulautuu maisemaan.

MITEN?

Mäkitalo ja Huhmarniemi pilotoivat työpajan kansainvälisen osallistujaryhmän kanssa. Työpajassa tutustutaan Reidarin taiteeseen ja museoalueeseen, keskustellaan maalausten välittämästä luontosuhteesta ja valokuvataan osallistujat heidän valitsemisensa paikoissa. Matkailupalvelun ideana on, että toimintaa syventää osallistujien suhdetta pohjoiseen luontoon ja kulttuuriin ja että valokuvat tuotetaan valokuvatauluiksi ja toimitetaan myöhemmin matkamuuistiksi.

MIKSI?

Tavoitteena on vahvistaa taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä matkailualalla Lapissa, jossa matkailu on laajasti työllistävä ala mutta joka on toistaiseksi hyödyttänyt paikallista taide- ja kulttuurikenttää suhteellisen vähän. Samalla tavoitteena on myös tukea matkailualan siirtymään entistä kestävämmäksi huomioiden kulttuurisen, sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyys Lapissa.

TULOKSIA

Projektin oli osa laajempaa ESR-rahoitteista Taideperustaisia palveluja matkailuun hanketta, jonka tuloksia on esitelty useissa tapahtumissa, näyttelyissä ja julkaisuissa. Syntyneet projekti-ideat ja niiden pilotoinnin kuvaukset ovat vapaasti hyödynnettävissä niin taide- kuin matkailualalla.

Kuvat: Reidar Särestöniemen museon kuvakokoelma.

NÄIN MEILLÄPÄIN

Kotiseutuaiheinen valokuvaprojekti

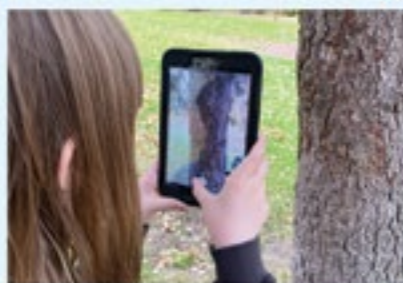
MITÄ JA MISSÄ?

Näin meilläpäin toteutettiin (2022) yhteistyössä Simon koulun (5-6lk), Tervolan Kaisajoen koulun (3-6lk), Simon ja Tervolan kunnankirjastojen sekä Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman kanssa. Projektissa oppilaat tutustuivat omaan kotiseutuunsa, valokuvasivat siellä heille tärkeitä asioita ja opettelivat digitaalisten välineiden käyttöä. Lisäksi he jakoivat toisen koulun oppilaille pelin kautta tietoa ja kuvia omasta kotiseudustaan.

MITEN?

Oppilaat tutustuivat omaan kotiseutuunsa, valokuvasivat siellä heille tärkeitä asioita ja välittivät digitaalisesti kuvia ja tietoa omasta kotiseudustaan pelin kautta toisen koulun oppilaille. Kouluissa tehtiin omat pelit valokuvia hyödyntäen Seppo.io pelialustalle, jota toiset pääsivät pelaamaan. Simon ja Tervolan kunnankirjastoista esiteltiin kotiseututyötä ja kotiseutukokoelmia. Kuvataidekasvatuksen opiskelijat opettivat valokuvausta ja pelin tekoa sekä ohjasivat oppilaita yhdessä heidän opettajiensa kanssa. Opiskelijat tekivät projektissa yhteisöprojektipintojaan ja keräsivät aineistoa opinnäytetyöhön.

MIKSI?

Tavoitteena oli tutustuttaa oppilaita digitaalisiin välineisiin ja alustoihin itselle läheisen aiheen äärellä sekä pohtia oman kotiseudun merkitystä ja kotiseututyötä kulttuurin ja tämän päivän tallentamisena. Kuvataidekasvatuksen osalta tavoitteena oli kehittää ja soveltaa kuvataideopetuksen digipedagogiikkaa projektiopinnoissa ja kuvataideopetuksessa. Valokuvien kautta oppilaat toimivat kirjan, näyttelyn ja pelin tekijöinä.

TULOKSIA

Pelien lisäksi valokuvista tehtiin valokuvakirja ja -näyttelyt molempien kuntien kirjastoihin. Kirja julkaistiin maaliskuussa 2023 näyttelyiden avajaisten yhteydessä. Jokaiselta oppilaalta on kirjassa 1-3 valokuvaa ja teksti, joka kertoo tarkemmin kuvista ja niiden merkityksistä. Minna Aurala teki projektissa pro gradu-tutkielmaa (tulossa).

Kuvat: Mari Parpala, 2022-2023.

TAIDEMUSEO- JA NÄYTTELYPEDAGOGIIKKA

Kurssilla aidoissa ympäristöissä

MITÄ JA MISSÄ?

Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman taidemuseo- ja näyttelypedagogiikan kurssi on järjestetty yhteistyössä Rovaniemen taidemuseon kanssa 1990-luvulta lähtien. Viimeisen vuosikymmenen myötä mukaan yhteistyöhön ovat tulleet Rovaniemen maakuntamuseo, Arktinen keskus, Oulun taidemuseo ja Kari Huhtamon taidesäätiö. Toimintaan osallistuu vuosittain maisterivaiheen opiskelijoita, osa etänä toteuttaen käytännön projektin paikallisessa museossa.

MITEN?

Osana kurssia opiskelijat tutustuvat taidemuseon tai yhteistyömuseon toimintaan henkilökunnan esittelemänä ja toteuttavat ryhmissä museopedagogista toimintaa osana taidemuseon tarjoamaa yleisötyötä. Vuosien mittaan projektit ovat vaihdelleet kokoelmanäyttelyn kuratoinnista, pystyttämisestä, tiedotuksesta ja koululaispajoista taidemuseon avoimiin työpajoihin, virtuaalisiin opastuksiin, kiertäviin näyttelyihin ja pedagogisten materiaalien koostamiseen.

Kuvat: Reetta Breilin, 2019.

MIKSI?

Museopedagogiikan maailmaan on haluttu perehdyttää teorian lisäksi projektipedagogisesti ja tilannesidonnaisesti oppien yhteistyössä alan ammattilaisilta todellisissa museoalan pedagogisissa tehtävissä. Yleisötyön painoarvon ja panostuksen lisäännyttyä 2000 alusta lähtien museot ovat kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmasta valmistuville oppilaitosten ohella yksi työllistävä ala.

TULOKSIA

Lukuisia kokoelmanäyttelyitä, työpajoja ja muutamia kuvataidekasvatuksen opiskelijoiden sekä yliopiston ja taidemuseon henkilökunnan yhteisiä artikkeleita ja julkaisuja. Viimeisin kuvataidekasvatuksen opiskelijoiden koostama kokoelmanäyttely oli Katuja ja Polkuja (2021), johon tehtiin virtuaalinen kierros videon muodossa sekä toteutettiin opastuksia ja työpajoja etänä ja paikan päällä. Vuonna 2022 avattiin Lapin yliopiston taidekävely. Yliopiston julkisiin tiloihin sijoitetuista teoksista tehtiin 27 teoksen näyttelypedagoginen kokonaisuus, johon opiskelijat tuottivat verkkosivuston (QR-koodi), teoskyltit, esitteen, opastuksen ja työpajan yliopiston käyttäjille ja vierailijoille.

Julkaisu: Happonen, Eveliina, ja Kaija Kähkönen. Miksi Aurinko on Vihreä?: Lapset Ja Nykytaide. Rovaniemen taidemuseo, 2006.

Lähteet ja lukemisto

Agenda 2030. The 2030 Agenda for sustainable development. United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Ansio, H., Houni, P. & Piispa, M. (2018). ”Ei ole keksitty sitä ammattinimikettä, mikä olisin” Sosiaalisesti sitoutuneen taiteen tekijät ja hybridinen työ. *Yhteiskuntapolitiikka* 83(1), 5–17. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136024>

Anttila, E. (2022). Johdanto. Teoksessa E. Anttila (Toim.), *Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. <https://disco.teak.fi/anttila/>

Bardy, M., Haapalainen, R. & Korhonen, P. (Toim.) (2007). *Taide keskellä elämää*. Like.

Berger, P.L. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus.

Bolt, B. (2013). Towards a new materialism through the arts. Teoksessa E. Barrett & B. Bolt (Toim.), *Carnal knowledge: Towards a new materialism through the arts* (s. 1–14). IB, Tauris.

Bourriard, N. (2002). *Relational aesthetics*. Les Presse du Réel.

Braidotti, R. (2013). *-e posthuman*. Polity Press.

Desai, D. (2019). Cultural diversity in art education. Teoksessa R. Hickman, J. Baldacchino, K. Freedman, E. Hall, & N. Meager (Toim.), *The international encyclopedia of art and design education* (s. 1–21). <https://doi.org/10.1002/9781118978061.ead088>

Dessein, J., Soini, K., Fairclough, G. & Horlings, L. (Toim.). (2015). *Culture in, for and as sustainable development: Conclusions from the COST Action IS1007 Investigating Cultural Sustainability*. University of Jyväskylä.

Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. D.C. Heath & Co Publishers.

Dewey, J. (1997) [1938]. *Experience and education*. Touchstone.

Dewey, J. (2011/1916). *Democracy and education*. Simon & Brown.

Elonheimo, A-M., Miettinen, S., Ojala, H. & Saresma, T. (Toim.) (2022). *Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka*. Vastapaino.

Eettinen toimikunta (2018). Haettu 19.2.2018: <https://www.utu.fi/Tutkimus/eettisyys/eettinen-toimikunta/Sivut/home.aspx>

Feinik, P. (2011). *Taiteen moniottelijat: suomalaisten ammattitaiteilijoiden työnkuvan muotoutumisen tulevaisuudenodotukset sekä asenteet managerointiin ja liiketoimintaosaamiseen*. (Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto). Jyväskylän yliopisto. URN:NBN:fi:ju-2011122311847

Foster, R. (2017). Nykyaidekasvatus toisintekemisenä ekososiaalisten kriisien aikakaudella. *Sosiaalipedagogiikka* 18 (2017), 35–56. <https://doi.org/10.30675/sa.63484>

Foster, R., Salonen, A. O. & Keto, S. (2019). Kestävyystietoinen elämänorientaatio pedagogisena päämääränä. Teoksessa T. Autio, L. Hakala & T. Kujala (Toim.), *Siirtymiä ja ajan merkkejä koulutuksessa: Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia* (s. 121–143). Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201912166899>

Freire, P. (2005). *Sorrettujen pedagogiikka*. (Suom. J. Kuortti, Toim. T. Tomperi). Vastapaino.

Granö, P., Hiltunen, M. & Jokela, T. (Toim.) (2018). *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina*. Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Granö, P., Hiltunen, M. & Jokela, T. (2018). Johdanto oppimisen tilanteisiin ja paikkoihin. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: Ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 5–13). Lapland University Press.

Griniuk, M., (2022). *Techno-voyeurism into a (performing) body* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Lapin yliopisto. www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-335-8

Halinen, I. & Jääskeläinen, L. (2015). Opetussuunnitelmaudistus 2016. Teoksessa H. Cantell (Toim.), *Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia* (s. 19–35). PS-kustannus.

Heikinaho, M. (2017). Taide on taiteilijan työ. *Mustekala Kulttuurilehti* 69(4).
<https://mustekala.info/teemanumerot/taide-tyo-ja-kritiikki-4-2017-vol-69/taide-on-taiteilijan-tyo/>

Hill, M. (2005). Ethical considerations in researching children's experiences. Teoksessa S. Greene & D. Hogan (Toim.), *Researching children's experience: Approaches and methods* (s. 61–86). SAGE.

Hiltunen, M. (2007). Pohjoista loistetta: tulikettu ja muita taidetekoja. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (Toim.), *Taide keskellä elämää* (s.136–142). Kiasma.

Hiltunen, M. (2009). *Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä.* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta Universitatis Lapponiensis 160.
<http://urn./URN:NBN::ula-20111141039>

Hiltunen, M. (2010). Slow activism: Art in progress in the North. Teoksessa A. Linjakumpu & S. Wallenius-Korkalo (Toim.), *Progress or perish. Northern perspectives on social change* (s. 119–138). Ashgate.

Hiltunen, M. (2011). Voimaannuttava pohjoinen. Sukupolvet ja kulttuurit kohtaavat taidekasvatushankkeissa. *Nuorisotutkimus*, 29(1), 34–49.

Hiltunen, M. (2018). Taidevaihe: aikalaistaiteen toimintatapoja soveltamassa. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen, & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 82-107). Lapland University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Hiltunen, M. (2020). Päin pohjoista – ja sen yli: Kuvataidekasvatuksen mahdollisia maailmoita. Teoksessa T. Jokela, S. Nikula, & J. Häkkinen (Toim.), *Puheenvuoroja arktisesta taiteesta ja muotoilusta* (s. 32–40). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-220-7>

Hiltunen, M. (2023). Tekoja, yhteismuotoutumista ja aikaansaamista: tapahtumat performatiivisena taiteena. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen, & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 32–39). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051244071>

Hiltunen, M. (n.d.). Taiteelle ominainen työskentely rakentaa tekijäänsä ja maailmaa ympärillämme. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteelle-ominainen-tyoskentely-rakentaa-tekijaansa-ja-maailmaa-ymparillamme>

Hiltunen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2010). *Rälläkkä ja sivellin. Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi.* Lapin yliopisto. <https://www.yumpu.com/fi/document/view/51986342/rallakka-ja-sivellin-taide-toimintaa-nuorten-sosiaalikallega>

Hiltunen, M., & Jokela, T. (2001). *Täälläkö taidetta. Johdatus yhteisölliseen taidekasvatukseen.* Lapin yliopisto.

Hiltunen, M., Mikkonen, E., Laitinen, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2018). *Taidevaihe: kaksisuuntaista kotoutumista taiteen ja sosiaalityön keinoin.* Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-108-8>

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja.* Taike. <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja>

Huhmarniemi, M. (2012). Soveltavan kuvataiteen maisteriohjelma: Taidetta ympäristön, yhteisöjen ja yritysten tarpeisiin. Teoksessa T. Seppänen (Toim.), *Taidetta, kulttuurien yhteistyötä ja uusia verkostoja.* Pohjoisen kulttuuri-instituutti (s. 29–31). Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Huhmarniemi, M. (2016). *Marjamatkoilla ja kotipalkisilla: Keskustelua Lapin ympäristökonflikteista nykytaiteen keinoin.* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta electronica Universitatis Lapponiensis.
www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-898-5

Huhmarniemi, M. (2018). Mikä ihmeen taidehotelli? Hotelliyrittäjän ja taiteilijoiden yhteistyötä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (Toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 75–87). Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63484>

Huhmarniemi, M. (2021). Empatian ja yhteisön laajentaminen taidekasvatuksen ja yhteisötaiteen keinoin. *Research on Arts and Education*, 2021(3), 151–166, <https://doi.org/10.54916/rae.119568>

Huhmarniemi, M. (2023). Taiteilijan tulojen purot muuttavassa työelämässä: tapahtumat työllistävät. Teoksessa T. Jokela & M. Riikonen & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 62–69). Lapin yliopisto.

Huhmarniemi, M. & Hiltunen, M. (2018). YTYä esi- ja alkuopetukseen – toimintamalleja ympäristö- ja yhteisötaiteeseen. Teoksessa S. Rusanen, M. Kuusela, K. Rintakorpi & K. Torkki (Toim.), *Mun kuvista kulttuuriin: kuvataidetta esi- ja alkuopetukseen* (s. 109–130). Lasten keskus.

Huhmarniemi, M., Hiltunen, M., & Jokela, T. (2020). Pöheikön kutsu: taideperustaista ympäristökasvatusta pohjoisen luontokulttuurissa. Teoksessa T. Kyrönlampi, K. Mäkitalo, & M. Uitto (Toim.), *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja* (s. 199–219). PS-kustannus.

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2018). Ympäristötaide taiteilijan soveltavana ja integroituna osaamisena. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (Toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 107–121). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201811061408>

Huhmarniemi, M. (2020). Taiteiden tiedekunnan ja Lapin taiteilijaseuran yhteistyöstä voimaa. Teoksessa T. Jokela, S. Nikula, & J. Häkkilä (Toim.), *Puheenvuoroja arktisesta taiteesta ja muotoilusta* (s. 49–57). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-220-7>

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2020a) Arctic arts with pride: Discourses on Arctic arts, culture and sustainability. *Sustainability*, 12(2), 604. <https://doi.org/10.3390/su12020604>

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2020b). Arctic art and material culture: Northern knowledge and cultural resilience in the Northernmost Europe. Teoksessa L. Heininen; H. Exner-Pirot & J. Barnes (Toim.), *Arctic Yearbook 2020: Climate Change and the Arctic: Global Origins, Regional Responsibilities?* Arctic Portal. <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2020/2020-scholarly-papers/350-arctic-art-and-material-culture-northern-knowledge-and-cultural-resilience-in-northernmost-europe>

Huhmarniemi, M.; Jokela, T. & Hiltunen, M. (2021). Paradigm shifts in northern art, community and environment studies for art teacher education. *Social Sciences & Humanities Open* 4(1), 100181. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100181>

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (tulossa). *Kuvataidekasvatus kestävyden vipuvartena*. Research in Arts and Education.

Huhmarniemi, M. & Joy, F. (2022). Forest encounters: Communication with Trees, Stones and Powers of Nature. Teoksessa G. Coutts & T. Jokela (Toim.), *Relate North #9* (s. 106–125). InSEA publications. https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/26176269/RelateNorth9_WEB.pdf

Huhmarniemi, M. & Salonen, A. O. (2022). *Nykytaide luontosuhteen pilarina: Art li 2020 Biennaalin teokset tulevaisuuskeskusteluna*. Futura 3/2022, 16–28.

Härkönen, E. (2021). *Seeking culturally sustainable art education in higher education: A Northern perspective*. (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 314. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-268-9>

Härkönen, E., Jokela, T. & Gårdvik, M. (Toim.) (2021). *Online Living in Landscapes: The spring school 2021*. Publications of the Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisuja. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64823>

Härkönen, E., Lundstedt, L., Burnett, K., Gårdvik, M. & Permar, R. (Toim.) (2023). *Nurture: Living in the Landscape Summer school and exhibition*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-400-3>

Härkönen, E., Parpala, M. & Gårdvik, M. (Toim.) (2022). *Dwellers in the landscape: Summer School and Exhibition*. University of Lapland. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/65247>

Härkönen, E., & Stöckell, A. (2019). Cultural sustainability in art-based interdisciplinary dialogue. *International Journal of Art & Design Education*, 38(3), 639–648. <https://doi.org/10.1111/jade.12246>

Hyypä, T. (2007). Elinvoimaa kulttuurista. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (Toim.), *Taide keskellä elämää* (s. 155–159). Like.

Irwin, R. (2022). Action research and arts based research: Bringing research to life. *The Canadian Journal of Action Research*, 22(3), 3–8. <https://journals.nipissingu.ca/index.php/cjar/issue/view/43>

Johnson, D. & Johnson, T. 2000. Cooperative Learning, Values and Culturally Plural Classrooms. Teoksessa M. Leicester, C. Modgil & S. Modgil (Toim.) *Classroom Issues: Practice, Pedagogy and Curriculum* (15–28). Falmer Press.

Jokela, T. (2008). Art, Community and environment: Art pedagogical collaborative project based studies in art teachers education. Teoksessa G. Coutts & T. Jokela (Toim.), *Art, community and environment: Educational perspectives* (s. 217–240). Intellect.

Jokela, T. (2008). Pohjoinen koulupiha yhteisöllisen taidekasvatuksen ja psykososiaalisesti hyvinvoinnin näyttömönä. Teoksessa A. Ahonen, E. Alerby, O. Johansen, R. Rajala, I. Ryzhiva, E. Solhman & H. Villanen (2008) *ArctiChildren. Psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen opetustyössä* (s. 161–176.) Lapin yliopistokustannus.

Jokela, T. (2009). Kollaborative, projektorientierte Studien in der Kunstpädagogenausbildung. Teoksessa C-P. Buschkuhle, J. Kettel (Toim.), *Horizonte. Internationale Kunstpädagogik* (s. 137–150). Oberhausen.

Jokela, T. (2009). Northern Attraction – Contemporary Art in the Barents Region. Teoksessa P-M. Lausas (Toim.), *The sphere of fine art. The Spirit of internationalization in Finnish fine arts education* (s. 30–45). ARENE Fine Arts Division.

Jokela, T. (2013). The Art of Art Education and the Status of Creative Dialogue. Teoksessa C-P. Buschkuhle (Toim.), *Ein Diskurs zur künstlerische Bildung* (s. 359–376). Oberhausen.

Jokela, T. (2013). Engaged art in the north: Aims, methods, contexts. Teoksessa T. Jokela, G. Coutts, M. Huhmarniemi, & E. Härkönen (Toim.), *Cool: applied visual arts in the North* (s. 10–21). University of Lapland.

Jokela, T. (2015). Talvi arktisen taiteen ja muotoilun luonnonvarana. Teoksessa S. Tuulentie, L. Suopajarvi & P. Sarala. (Toim.), *Ihmisiä luonnossa. Luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia* (s. 41–57). Lapin tutkimusseura.

Jokela, T. (2018). Suhteessa talveen. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen, & T. Jokela (Toim.), *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 53–81). Lapland University Press.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Jokela, T. (2019). Arts-based action research in the North. Teoksessa G. Noblit (Toim.), *Oxford research encyclopaedia of education*. Oxford University. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.52>

Jokela, T. (2020). Ethics of Arctic sustainable art: Indigenous and non-indigenous dialogue. Teoksessa C-P. Busckhule & R. Vella (Toim.) *Art-Ethic-Education*. Brill.

Jokela, T. (2020). Viisi teemaa arktiselle taiteelle ja muotoilulle. Teoksessa T. Jokela, S. Nikula, & J. Häkikä (Toim.), *Puheenvuoroja arktisesta taiteesta ja muotoilusta* (s. 13–24). Lapin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-220-7>

Jokela, T. (2021). Yhdessä tekemisestä kanssatietämiseen. Teoksessa M. Huhmarniemi, S. Wallenius-Korkalo, & T. Jokela (Toim.), *Dialogista vaikuttamista: yhteisöllistä taidekasvatusta pohjoisessa* (s. 32–44). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-252-8>

Jokela, T. (2021). Kuerin matkassa: paikkaperustainen taideteos ympäristökonfliktissa. *Research in Arts and Education*, 2021(3), 73–97. <https://doi.org/10.54916/rae.119563>

Jokela, T. (2023). Ketterää nykytaidetta tapahtumiin. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen, & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 20–31). Lapin yliopisto.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051544379>

Jokela, T., Adolfsen, M. & Mustonen, S. (2023). Tapatumaperustaisen koulutusmallin suunnittelu. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck. *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 194–209). Lapin yliopisto.

Jokela, T. & Coutts, G. (2018). The North and the Arctic: A laboratory of art and design education for sustainability. Teoksessa T. Jokela & G. Coutts (Toim.), *Relate North: Art and design education for sustainability* (s. 98–117). Lapland University Press.

Jokela, T., Coutts, G., Huhmarniemi, M. & Härkönen, E. (Toim.) (2013). *Cool: Applied visual arts in the North*. University of Lapland. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-638-7>

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2003). Art pedagogical projects in northern wilderness and villages. *Lifelong learning in Europe*, 8, (2), 26–31.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2014). Pohjoiset kylät ja koulupihat taidekasvatuksen paikkoina. Teoksessa E. HyryBeihammer, M. Hiltunen & E. Estola (Toim.), *Paikka ja kasvatus* (s. 78–106). Lapin yliopistokustannus.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2023). Community-based art education: Promoting revitalization and eco-cultural resilience for cultural sustainability. Teoksessa C-C. Lin, A. Sinner, & R. L. Irwin (Toim.), *Community arts education: Transversal global perspectives* (s. 86–98). Intellect.

Jokela, T. & Hiltunen, M. (2024). New genre Arctic art education: A way to knowing with the North. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & K. Burnett (Toim.), *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders*. InSEA publications.

Jokela, T. Hiltunen, M. Huhmanniemi, M. & Valkonen, V. (2005). *Ympäristö, yhteidö ja taide*. Verkkokirja. Lapin yliopisto. <http://ace.ulapland.fi/yty/>

Jokela, T., Hiltunen, M. & Härkönen, E. (2015). Art-based action research – participatory art for the North. *International Journal of Education through Art*, 11(3), 433–448.

Jokela, T., Hiltunen, M., Härkönen, E. & Stöckell, A. (Toim.) (2018). *Living in the Komi landscape: Summer school and exhibition*. Faculty of Art and Design of the University of Lapland. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63514>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2008). Environmental Art and Community Art Learning in Northern Places. Teoksessa R. Mason & T. Eca (Toim.). *Intercultural dialogues about visual culture, education and art* (s. 197–210). Intellect.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018). Ympäristötaidetta matkailun lisäarvoksi ja matkailuala taiteilijan työksi. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (Toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 9–22). Lapin yliopisto.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taiteilijan työ muuttuu: taideyliopistopedagogiikka vastaa muutokseen ja ohjaa sitä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 21–37). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020050424766>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 39–61). Lapin yliopisto. URN:ISBN:978-952-337-202-3

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2022). Arctic art education in changing nature and culture. *Education in the North*, 29(2), 4–27. <https://doi.org/10.26203/55f2-1c04>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (tulossa). *Taideperustainen toimintatutkimus kuvataidekasvatuksen käytäntöjen kehittämisen välineenä*. Research in Art Education.

Jokela, T., Huhmarniemi M. & Burnett, K. (Toim.) (tulossa 2024). *Relate North: New genre Arctic art education beyond borders*. InSEA publications.

Jokela, T., Huhmarniemi, M. Haataja, C. & Issakainen, T. (Toim.) (2018). Ympäristötaidetta Lapin matkailuun. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-094-4>

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. & Mäkitalo, T. (2024). Be the nature: Enhancing nature-connectedness through art museum pedagogy. Teoksessa A. Sinner, B. White & T. Osler (Toim.), *Artful Xchanges: Propositions for museum education* (s. 112–122). Intellect.

Jokela, T., Huhmarniemi, M. & Hiltunen, M. (2019). Art-based action research: Participatory art education research for the North. Teoksessa A. Sinner, R. L. Irwin, & J. Adams (Toim.), *Provoking the field: International perspectives on visual arts PhDs in Education* (s. 45–56). Intellect.

Jokela, T., Huhmarniemi, M. & Paasovaara, J. (Toim.) (2020). *Luontokuvaus soveltavana taiteena*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>

Jokela, T. & Härkönen, E. (2021) Living in the Landscape in the Time of COVID-19. Teoksessa T. Jokela & G. Coutts (Toim.), *Relate North: Distances* (s. 178-198). International Society for Education Through Art (InSEA). https://www.insea.org/wp-content/uploads/2021/12/RN_Distances_WEB-1.pdf

Jokela, T., Kovero, M. & Huhmarniemi, M. (Toim.) (2021). *Taide avartaa matkailualaa Lapissa*. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-300-6>

Jokela, T. & Riikonen, M. & Holck, I. (Toim.) (2023). *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-358-7>

Jokela, T., & Salokannel, A. (2014). Tarvitseeko taide pedagogiikkaa? Johdanto. Teoksessa T. Jokela, A. Salokannel, & E. Härkönen (Toim.), *Traditio ja murros: kuvataiteilijakoulutuksen pedagogiikassa*. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-734-6>

Jokela, T. & Stöckell, A. (Toim.) (2022). *Taideperustaisia metsäkohtaamisia: Ekosysteemipalveluista elinvoimaa luoville aloille*. Lapin yliopisto. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-317-4>

Joy, F. & Huhmarniemi, M. (2022). Puiden ja kivien kohtaaminen. Teoksessa T. Jokela, & A. Stöckell (Toim.), *Taideperustaisia metsäkohtaamisia: ekosysteemipalveluista elinvoimaa luoville aloille* (s. 54–57). Lapin yliopisto. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisu Sarja C. Katsauksia ja puheenvuoroja Nro 65. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022040527238>

Juhola, K., Huhmarniemi, M. & Raatikainen, K. (2020). Artistic Research on Dialogical Aesthetics – Ethics of Gathering. *Ruukku Journal 14. Special issue Ecologies of Practice*. <https://doi.org/10.22501/ruu.696352>

Jumisko, E., Jänkälä, R., Piekkari, J. (Toim.) (2013). *Hyviä vuosia Lapissa: Toimintamalleja ja työkaluja ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukemiseen*. KTAMK:n julkaisuja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5897-67-8>

Kaihua, H. & Haanpää, M. (2013). Näkökulmia matkailualan koulutuksen kehittämiseen Lapissa. Teoksessa M. Haanpää, M. Hakkarainen & H. Kaihua (Toim.), *Oppiva matkailu, Puheenvuoroja matkailualan koulutuksen kehittämisestä* (s. 33–42). Lapin yliopistokustannus.

Kahra, S. (2022). Kuvataiteilijan uusi työ. Teoksessa T. Kuusimäki, T. (Toim.), *Yli vaaran vuosien: kuvataiteilijan uuden työn koulutusmalli* (s. 195–202). Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022041429255>

Kangaspunta, S. (Toim.) (2011). *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere University Press <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8383-7>

Karttunen, S. (2017). Laajentuva taiteilijuus: yhteisötaiteilijoiden toiminta ja identiteetti hybridisaatio-käsitteen valossa. *TaHiTi Taidehistoria tieteenä*, 7(1). <https://tahiti.journal.fi/article/view/85656/44606>

Manninen, A. (2021). *Yhteyksiä luomassa: Nykyaikainen taideperustainen ilmiöpohjainen oppiminen Euroopan kansalaisuuden tarkastelussa*. (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Lapin yliopisto. www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-279-5

Kallio, K. P. (2010). Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa H. Lagström, T. Pöso, N. Rutanen & K. Vehkalahti (Toim.), *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* (s. 163–187). Nuorisotutkimusverkosto.

Kanerva, V. (2022). *”Emme koskaan tavanneet kasvokkain. Kuinka outoa.” : Taideperustaisen toiminnan materiaalis-kehollisuus hybridimallisessa Living in the Landscape -kevät-koulussa*. (Pro gradu tutkielma, Lapin yliopisto). <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022052238099>

Karttunen, S. (2017). Laajentuva taiteilijuus: yhteisötaiteilijoiden toiminta ja identiteetti hybridisaatio-käsitteen valossa. *TaHiTi Taidehistoria tieteenä*, 7(1). <https://tahiti.journal.fi/article/view/85656/44606>

Kauppala, K. (2023). The Value of Sexuality: Penetrating Norms with Arts-based Action Research. *Research in Arts and Education*, 2023(3), 27–39. <https://doi.org/10.54916/rae.130305>

Kester, G. (2004). *Conversation pieces: Community + communication in modern art*. University of California Press.

Kantonen, L. (2005). *Telttä: Kohtaamisia nuorten työpajoissa*. LIKE.

Kantonen, L., & Karttunen, S. (Toim.) (2021). *Yhteisötaiteen etiikka: tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-038-6>

Kurki, L. (2000). *Sosiokulttuurinen innostaminen: Muutoksen pedagogiikka*. Vastapaino.

Kontturi, H., Kivioja, I., Kontkanen, S., Nenonen, S., Tahvanainen, V., Manninen, A. & Parpala, M. (2023). *Digipedagogiikasta opettajankoulutuksen arkipäivää*. Oulun yliopisto, Lapin yliopisto & Itä-Suomen yliopisto. <https://sway.cloud.microsoft/vBNluGAcCTBI3uxd?ref=Link>

Kurkki, L. (2005). Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisöllisyyden rakentajan. Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski (Toim.), *Kenen kasvatust? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus* (s. 35–357). Vastapaino.

Kuusimäki, T. (toim.) (2022), *Yli vaaran vuosien: kuvataiteilijan uuden työn koulutusmalli* (s. 195–202). Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022041429255>

Kuusimäki, T. & Mustaniemi, S. (2013). *Ohjauksulma: väliporrasmalli taide- ja kulttuurialalla toimiville työelämään integroitumiseen*. Satakunnan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-113-6>

Lacy, S. (1995). Debated territory: Towards a critical language for public art. Teoksessa S. Lacy (Toim.), *Mapping the Terrain*. New Genre Public Art (s. 171–185). Bay Press.

Laininen, E. (2019). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16–38. <https://journal.fi/akakk/article/view/84515>

Lave, J. (1997). Culture of acquisition and practice of understanding. Teoksessa D. Kirshner & J. A. Whetton (Toim.), *Situated cognition: Social, semiotic and psychological perspectives* (s. 17–35). Mahwal, NJ: Erlbau.

Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral*. Cambridge University Press.

Luostarinen, N. (2023). *Paikkaleikkejä ja leikin paikkoja: leikillisillä taideinterventioilla kohti paikkaempatiaa*. (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta electronica Universitatis Lapponiensis. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-392-1>

Manninen, A. (2021). *Yhteyksiä luomassa: Nykyaikainen oppiminen Euroopan kansalaisuuden tarkastelussa* (Väitöskirja, Lapin yliopisto). Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-279-5>

Matarasso, F. (2019). *A restless art: How participation won, and why it matters*. Calouste Gulbenkian Foundation. <https://gulbenkian.pt/en/publications/a-restless-art/>

Oinas, N., Hiltunen, M. & Stöckell, A. (Toim.) (2022). *Työtaide: Taide työhyvinvoinnin tukena sosiaali- ja terveysalalla*. Lapin yliopisto. <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-324-2>

POPS. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus.

Pulkkinen, M. & Hannus, H. (Toim.), (2015). *Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle*. Suomen taiteilijaseura. <https://www.julkinentaide.fi/fi/prosenttiperiaatteen-kasikirja>

Pusa, T. & Huhmarniemi, M. (tulossa). *Turvallisempaa tilaa ja rohkeampaa kuvataideopetusta ja -koulutusta*. Research in Ars and Education.

Pusa, T. & Suominen, A. (2021). Turvallisemmän oppimisympäristön luominen ja etäopetuksen haasteet. Teoksessa S. Pekkilä, M. Rastas & E. Laakso (Toim.), *Mahdolliset maailmat. Puheenvuoroja taidealojen opettajuudesta ja opettajakoulutuksen kehittämisestä*. Taideyliopisto.

Raatikainen, K.J., Juhola, K., Huhmarniemi, M. & Peña-Lagos, H. (2020) "Face the cow": reconnecting to nature and increasing capacities for pro-environmental agency. *Ecosystems and People*, 16(1), 273–289, <https://doi.org/10.1080/26395916.2020.1817151>

Rantala, O., Huhmarniemi, M., Mäkinen M. & Jokela, T. (2020). Luonnonhoitometsän ja matkailukeskuksen kohtaamisia – yhdessä tietämisen mahdollisuuksista. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & J. Paasovaara (Toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 122–136). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-202-3>

Rantala, P., & Jansson, S. M. (Toim.) (2013). *Taiteesta toiseen: taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia*. Lapin yliopisto.

Rasi, P., Keskitalo, T., Vuojärvi, H., Kangas, M., Ruokamo, H. & Siklander, P. (2018). Oppimisympäristöt, tosielämä ja teknologia. Teoksessa P. Granö, M. Hiltunen & T. Jokela (Toim.). *Suhteessa maailmaan: ympäristöt oppimisen avaajina* (s. 17–33). Lapland University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-934-6>

Rauhala, L. (2005). *Ihmiskäsitys ihmistyössä* (4. painos). Yliopistopaino.

Rautkorpi, T. (2014). Oppimisen tiloista innovatiiviseen työelämään. Teoksessa T. Rautkorpi, A. Mutanen & L. Vanhanen-Nuutinen (Toim.), *Kestävä innovointi: Oppimista korkeakoulun ja työelämän dialogissa* (s. 134–155). Metropolia Ammattikorkeakoulu. https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2014_Rautkorpi_Mutanen_Vanhanen_nuutinen_Kestava_innovointi_TAITO7.pdf

Rousell, D. & Fell, F. (2018.) Becoming a work of art: Collaboration, materiality and posthumanism in visual arts education. *International Journal of Education Through Art*, 14(1), 91–110. https://doi.org/10.1386/eta.14.1.91_1

Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniaho, A. (2022). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2021. Tulevaisuuden taiteentekijät*. Cupore. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/tulevaisuuden-taiteentekijaet>

Siivonen, K. (2017). Kulttuurinen kestävyys. Teoksessa K. Enqvist, I. I. Hetemäki & T. Tiilikainen (Toim.), *Kaikki vapaudesta* (s. 275–292). Gaudeamus.

Shusterman, R. (2001). *Taide, elämä ja estetiikka. Pragmatistinen filosofia ja estetiikka*. Gaudeamus.

Sjöberg, K. (2010). *Nykyaikaisen markkinarakenteen, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit*. Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/yhteistyojulkaisut/taidemarkkinat_sjoberg_220110.pdf

Stöckell, A. (2021). Puulusikat retkinuotion äärellä: Metsä, käsityö ja taide dialogin virittäjinä. Teoksessa T. Jokela, M. Kovero, & M. Huhmarniemi (Toim.), *Taide avartaa matkailualaa Lapissa* (s. 22–33). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-300-6>

Stöckell, A. (2023). Tapahtumat projekti- sekä työpajamuotoisen koulutuksen oppimisympäristönä. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (Toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 80–83). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051644626>

Suominen, A. (Toim.) (2016). *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella: avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Aalto Arts Books.

Tarnanen, M. & Kostiainen, E. (Toim.) (2020). *Ilmiömäistä! Ilmiölähtöinen lähestymistapa uudistamassa opettajuutta ja oppimista*. Jyväskylän yliopisto. <https://www.uuttaluova.fi/download/1273/>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2016). *Education 2030: Incheon declaration and framework for action for the implementation of sustainable development Goal 4*. https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2017). *UNESCO moving forward the 2030 Agenda for sustainable development*. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2013.12.001>

Vesterinen, P. (2001). *Projektiopiskelu ja -oppiminen ammattikorkeakoulussa*. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto). Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1169-1>

Väkevä, L. (2004). *Kasvatuksen taide ja taidekasvatus: Estetiikan ja taidekasvatuksen merkitys John Deweyn naturalistisessa pragmatismissa*. (Väitöskirja, Oulun yliopisto). Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514273109.pdf>

Ylirisku, H. (2021). *Reorienting environmental art education*. Aalto University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0245-1>

